

MÉTSZET

ÉPÍTÉS ZET
ÚJDONSÁGOK
RÉSZLETEK
SZERKEZETEK

Ára: 890 Ft

www.tervlap.hu

TÉMA: NEMZETI HAUSZMANN TERV / HAUSZMANN, FORSTER, RÓMER / MINDEN MINDENNEL ÖSSZEFÜGG A VÁRBAN / A MAGYARORSZÁGI ENTERIORMŰVÉSZET HIGHLIGHTJÁNAK ÚJRAALKOTÁSA / EGY VÁR MÁSODIK ÉLETE / REKONSTRUKCIÓ OLASZ MÓDRA / VISSZA A JÖVŐBE / ŐRZÜNK, AMÍG LÉTEZÜNK KESZTHELY A NAP ALATT / A LEGÉPEBBEN MEGMARADT KÖZÉPKORI MAGYAR UDVARHÁZ / MŰEMLÉK-ÉPÜLETEK LÉZERSZKENNERES 3D FELMÉRÉSÉNEK MÓDSZERTANA ÉS TAPASZTALATAI

2016/5/szeptember/október

E számunk elkészítését a Várgondnokság támogatta

Az MTV Művészeti Magazin felvétele a Királyi Palota déli zárt udvarában. Kovalik Károly riporter és Borsos Miklós szobrászművész. Háttérben a szobrász 1968-ban alkotott műve, a Virágidomú vízköpő (Fotó: Vörös Ilona, 1975; Fortepan)

A Királyi Palota rekonstruált középkori egyházi kertje a déli zárt udvarban. Kovács Kati énekesnő (Fotó: Urbán Tamás, 1976; Fortepan)

Nem tudom, az olvasó járt-e már a Magyar Tudományos Akadémia valamelyik Tudományos Bizottságának ülésén. Jómagam, mint Pilátus a krédóba, egy konferenciánk előkészítése kapcsán odakeveredtem. Mellékesen előkerült a rekonstrukciók, visszaépítések elméleti megközelítése is – hiszen a konferencia is ezt taglalja majd –, és lenyűgöző volt látni, a tudós urak milyen borotvaéles határokkal definiált fogalmakkal közelítenek a kérdéshez: rekonstrukció, restauráció, újjáépítés, újraépítés, homouzion, homoiuzion. Madáchcsal szembeemelve azt is le kell szögezni: ahogy az a bizonyos i betű döntő különbséget jelent teológiai szempontból, ugyanúgy a hitelesség-nem hitelesség, identitás-turistalátványosság dichotómiák is lényegesek műemlékvédelmi szempontból.

A Budai Vár esetében mindenképpen fontos elvi kérdés, hogy a palota épületegyüttesét egy egységnek tekintjük-e, mert ha igen, annak elpusztult részeit pótolni semmiben nem különbözik egy átlagos műemlékvédelmi beavatkozástól, akkor sem, ha az elpusztult darabja egy egész épület. A hitelesség pedig a részletekben van, erről a belső oldalakon olvashatunk.

A Vár identitásában elfoglalt szerepe alighanem mindenképpen jelentős, ennek margójára színesítésül álljon itt két fotó a hetvenes évek derekáról, a palota déli zártudvaraiból! Az egyikben a komor tekintetű Borsos Miklós nyilatkozik a nagyérdeműnek komolyan és mértékadóan művéről, a másikon Kovács Kati (akinek zenéje kapcsán Vekerdy¹ és Popper² a zene mint kábítószer mámoráról ír³) vidáman pózol a műalkotáson: a nép birtokba veszi a várat. „Nem leszek sohasem a játékszered” – énekelte a kor „celebje”, amit a nagyérdemű értett, a hatalom szerencséjére nem. Persze akkoriban a VV is Virágidomú vízköpőt jelentett...

C S A N Á D Y P Á L

1. Vekerdy, Tamás: Mi ez? *Család és Iskola*, vol. 19, no. 5 (1968), pp. 14-16.
2. Popper, Péter: Miért félsz a csendtől? *Család és Iskola*, vol. 19, no. 8 (1968), pp. 28-29.
3. Somogyvári, Lajos: Az ifjúsági kultúra megjelenése a magyar pedagógiai sajtóban, 1960-1970. *Aetas*, vol. 30, no. 2 (2015)

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Pajkos utca 28. / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.kamaraikepzesek.hu, www.cpr.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Berta Ágnes 36-20-396-5671, Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Katona Vilmos 36-70-236-2075 / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Cságyoly Ferenc, Vukoszávlyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Nagy Sándor, Roth János; Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Hudáky Rita / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

3 **Mai szemmel** / Építész: **Farkasdy** Zoltán (1923–89), **Kenessey** Attila

4 **A_pro'** / Várpavilon

INTERJÚ

6 Hauszmann, Forster, Rómer
Interjú Puskás Imrével, a Nemzeti Hauszmann Tervet irányító helyettes államtitkárral

10 Minden mindennel összefügg a Várban
Interjú Potzner Ferencsel a Nemzeti Hauszmann Tervről

METSZET

14 A magyarországi enteriorművészet highlightjának újraalkotása

KÜLHON

22 Egy vár második élete | Építész: José Manuel López **Osorio**

26 Rekonstrukció olasz módra | Építész: Gabrio **Funari**

30 Vissza a jövőbe | Építész: Roberto **del Signore**

TÉMA: HAUSZMANN TERV

34 Öröznök, amíg léteznünk | Építész: **Hauszmann** Alajos, 1896

40 Keszthely a nap alatt | Építész: **Földes** és Társa

44 A legépebben megmaradt középkori magyar udvarház | Építész: **Albert** János, **Mersits** Ildikó, **Szabó** Éva

50 Műemléképületek lézerskenneres 3D felmérésének módszertana és tapasztalatai

ZÖLD ROVAT

58 Megtartott elegancia: az Andrássy úti Hotel Moments

TERVPÁLYÁZAT

60 Környezettudatos tervpályázatok

KÖNYV

62 Könyv a királyi palotáról

63 Szabó Levente: Bán Ferenc építészete

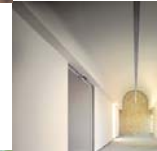
AKTUÁLIS

64 Hasznos alapterület-e a fedett terasz az ÁFA szempontjából?

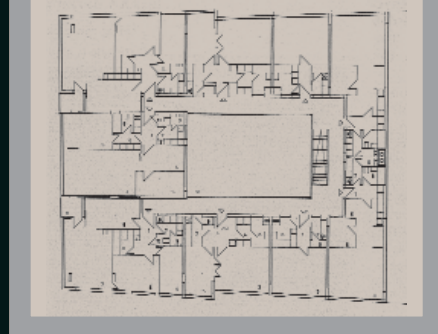
65 **Abstracts in English**

66 **Tervezők, szerzők**

68 **Ciki** / Műem, lékelve

Mai szemmel

Dísz tér 8. társasház műemléki környezetben, Budapest (1963–70)

Építész: Farkasdy Zoltán (1923–89), Kenessey Attila

Akkor:

A második világháborúban jelentősen sérült a budai vár épületállománya. A romeltakarítás után az ötvenes években indultak meg a helyreállítások, leginkább az újjáépítés szellemében. Az első új beépítésekre '56-ig kellett várni; a fővárosi műemlék-felügyeletet megszerző Horler Miklós új irányelveket határozott meg a foghíjbeépítésekre, amelyek a korszerűség elsődlegességét és a – történelemhez való alázattal viszonyuló – modern építészet megjelenését indukálták. A célt fiatal tervezők támogatásával és bevonásával sikerült elérni – a preferenciák helyességére Farkasdy Fortuna utca 15., majd Úri utca 32. alatti házai szolgáltatták az első bizonyítékokat, majd a „hely szelleméből építkező” modern irányzat Jánosy György Tóth Árpád sétányi épületével nyert teljes szakmai elfogadottságot, immár a hatvanas évekbe fordulva. 1963-ban pályázatot írtak ki a Dísz tér északi lezárását jelentő, három térfalban is megjelenő sarokfoghíj beépítésére. A pályázat négy díjazottal, mégis elégedetlenséggel zárult. A bizalom Farkasdy kezébe sodorta a tervezést, aki a társaival korábban meghatározott építészeti döntéseket továbbvitte, és finom utánhangolással létrehozta korrekt épülettömegű, korszerű szerkezetekkel alakított, a századfordulós történeti beépítés kompozíciós elemeinek absztrakt rajzolatával tervezett épületét. Az egykori háromszintes Marcibányi-palota helyén a századfordulótól negyven évig ötszintes manzárdtetős(!) bérház állt. A mostani új beépítés alsó szintjén vendéglátó egység, a belső udvar köré szervezett két szinten többféle minőségű lakásokat befogadó, fogalt rendszer jött létre. Mértéktartóan, korszerűen és korrekten.

Most:

Formatartás: a korábbi 18. századi palota kétszintes tömegében három szinttel, de azonos térfalmagasságokkal és eredeti kontyolt tetővel kompaktan megfogalmazva. Absztrakció: a történeti formatagozatok elhagyásával simaság jellemzi az épület síkjait. Idézet: a tér feletti egykori rizalitot homlokzatképzést a harmadpontokba illesztett negatív erkély plasztikus ritmikája adja vissza. Azonosság: alsó szinten jellemzően vendéglátás, felül széles méretskálájú lakások. Tipológia: a vári házakra jellemző feszített belső udvari térarány köré szervezve. Korszerű: műkő és vakolt felületek jó aránya sarkon átforduló szalagablakos megnyitásokkal, a földszinten teljes üvegezettségű üzletportállal. Korhű: az alkalmazkodást és illeszkedést kortárs, igaz architektúrával megjelenítő.

A ház nem beszédes, az építészeti formálás nem magyaráz, a részletképzés nem hamis, az épület nem akar viselkedni. Farkasdy háza saját korának hitvallása, modern épület, amely saját értékrendszere szerint korrekt, kompromisszummentes ház. Ezt úgy éri el, hogy nagyon magas minőségű történeti környezetétől nem válik el, nem is negligálja azt, hanem érzékenyen tudomásul veszi, és mai formanyelvvel jeleníti meg a legfőbb építészeti karakterjegyeit. Talán a cserépfedéses tető az, ami ebből a szempontból kompromisszum, és a belső udvari gangos lépcsőház az, ami a legjobban képviseli a kitűzött célokat. Az építész alkotói nagyságnak az is jele, hogy tud nélkülözni alázat és önérték-szemlélet között. Profi illeszkedés, tiszta és világos struktúra, szép alaprajzok, nyugodt anyaghasználat, érzékeny plaszticitás, korhű-modern szerkezetekkel megalkotott korrekt ház – az egyik legfrekvenciáltabb helyszínen a Várban.

Szöveg/fotó: Vukoszávlyev Zorán

Várpavilon

A Várgondnokság célja egy kiállítótér és egyben információs pont létrehozása volt, amely be tudja mutatni a vár történeti kiállítását, és megjeleníti a fejlesztésekkel kapcsolatos új információkat.

Az egyértelmű volt, hogy nem egy olyan bódé az elvárás, amit a borfesztiválokon pár napig használnak az oda látogatók, hanem a környezetével arányt kereső, ideiglenes, de hosszabb távon is működőképes, a szempontokra szakmailag is releváns választ kereső építészeti javaslatra van szükség.

A körforma mellett döntöttünk, amely egy áthelyezés esetén az új helyszínen is értelmezhető lehet.

A tervezést és a kivitelezést párhuzamosan kezeltük, mert a rendkívüli gyártási periódust kiélezetté tette a rövid, mindössze három napos telepítési határidő.

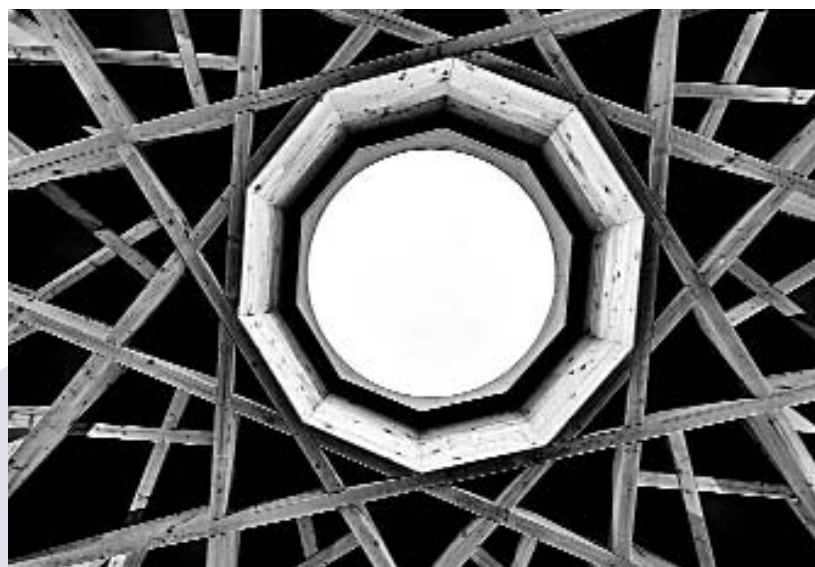
Ezt komoly kihívásnak éltük meg, mert a szerkezetépítésre, az üvegezésre, a hűtés-fűtés kiépítésére, a világítás beszerelésére, a bádogos munkára, a padlóburkolásra és a kiállítás installálására összesen 72 óra állt rendelkezésre, időjárási körülményektől függetlenül.

A kiállítótér azóta könyvesbolt funkcióval is gazdagodott.

Huszár András

Fotó: Horváth Ádám

Rovatszerkesztő: Wesselényi-Garay Andor; javaslatokat várja a wga418@gmail.com címen

Hauszmann, Forster, Rómer

Interjú Puskás Imrével, a Nemzeti Hauszmann Tervet irányító helyettes államtitkárral

Dr. Puskás Imre kulturális örökségvédelemért felelős helyettes államtitkár

Dr. Puskás Imre, a Rómer Flóris Terv keretében megújult kármaházi harangláb ünnepélyes átadásán

L. Simon László hirtelen távozása után a sajtóban Virág Zsoltot is megnevezték utódként, legalábbis a kastély- és várprogram miniszteri biztosaként, a Tervlap ugyanakkor úgy értesült, Ön az utódja. Mit lehet tudni az utódlásról?

A Miniszterelnökséget vezető miniszter, Lázár János nyár elején mentette fel L. Simon Lászlót posztjáról. Miniszter úr az államtitkári pozíció betöltéséről nem döntött, az örökségvédelmi feladatok ellátásával helyettes államtitkárként engem bízott meg. Virág Zsolt miniszteri biztosi megbízást kapott a Nemzeti Kastélyprogram és a Nemzeti Várprogram irányítására. Mindeközben a közigazgatás átalakítása, a háttérintézmények átszervezése is érinti a területet: konkrétan a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központot, a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft.-t, valamint az Eszterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpontot. A Forster Központ és az Eszterháza Központ január elsejével megszűnik, ami természetesen nem jelenti azt, hogy a feladataikat ne látnánk el, de a jövőben más formában, más szervezeti keretek között tesszük ezt. A Forster Központ feladatait például részben a Miniszterelnökség, részben a Budavári Ingatlanfejlesztő

veszi át, az Építészeti Múzeum pedig a Magyar Művészeti Akadémiához kerül. Ezek a személyi, szervezeti változások kisebb részben megtörténtek, nagyobb részben jövő év elején lépnek hatályba. Természetesen a folyamatban lévő, zajló programokat ez nem érinti, itt legfeljebb a forma változik.

A megszűnő Forster Központ elnöke, Sárvári István időközben közös megegyezéssel távozott posztjáról, itt mi lesz az utódlással?

Mivel megszűnik az intézmény, miniszter úr úgy döntött, erre a néhány hónapra nem nevez ki elnököt, hanem az úgynevezett kirendelés jogintézményével az elnökhelyettes látja el az ezzel kapcsolatos teendőket.

L. Simon László a kulturális nagyberuházásokért is felelős volt, ezeknek ki lesz a gazdája?

Az említett kastély- és várprogramért Virág Zsolt a felelős. A Nemzeti Hauszmann Terv a másik jelentős fejlesztés, ami a jövőben is zajlik, illetve a konkrét kivitelezéseket a Forster Központ és a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft. irányítják.

És a Várgondnokság beolvad a Budavári Ingatlanfejlesztőbe?

A Miniszterelnökség irányításával több nonprofit gazdasági társaság működik, a Várgondnokság Nonprofit Kft. elsősorban a budai Vár területén lévő állami tulajdonú ingatlanokkal és a Várkert Bazár üzemeltetésével foglalkozik, míg a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft. legfontosabb feladata a nagyberuházások előkészítése, koordinálása, elsősorban a Nemzeti Hauszmann Terv, a Nemzeti Kastélyprogram és a Nemzeti Várprogram vonatkozásában. Lázár János miniszter úr Gyutai Csabát bízta meg a Várgondnokság mellett a Budavári Ingatlanfejlesztő vezetésével is, de ettől még a két cég más-más profilú.

A Nemzeti Hauszmann Terv tehát Önhöz tartozik. A Hauszmann-bizottságot megtartja tanácsadóként?

A Hauszmann-bizottságot kormányhatározat hozta létre azzal a céllal, hogy a Nemzeti Hauszmann Terv társadalmi egyeztetésének legfontosabb fóruma legyen. Ez tovább működik, ahogyan a Hauszmann-terv megvalósulása is zajlik tovább, remélhetőleg egyre látványosabb eredményekkel. A testület működése éppen most lépett újabb fázisba az albizottságok létrejöttével, amik segítik az elmélyültebb, alaposabb munkát. A teljes bizottsággal folyó plenáris ülések erre kevésbé voltak alkalmasak, míg az albizottságokban a részletkérdésekről is lehet beszélni. A legaktívabb ezek közül a turisztikai albizottság, bár ez alakult utolsóként. Annál is fontosabb ez a terület, hiszen a Vár turisztikai jelentősége is óriási, ezért szükséges ennek támogató infrastruktúrájának fejlesztését is előkészíteni.

Konkrét előrelépés az is, hogy előbb a Lovarda, majd a Főőrségi épület és a Stöckl lépcső kivitelezését is megkapta a West Hungária Bau.

Valóban, ezzel a szemmel látható munka is megkezdődött a helyszínen. Az eredményes közbeszerzést követően már a szerződés is meg lehetett kötni, a helyszín már munkaterületnek tekintendő, így az építkezés várhatóan 2018 tavaszára lezárul.

A sajtóban voltak, akik sokallták a Lovarda építésének 1,8 millió forintos négyzetméterárát, bár egy historikus díszítésekkel ellátott épületért nem tűnik túlzónak, nem beszélve a járulékos munkákról.

Szerintem sem túlzó ez a költség egy ilyen szimbolikus, valamint építészeti szempontból kiemelt jelentőségű épületnél. A Lovarda megépítésével sebet gyógyítunk. Ezeket nemcsak a II. világháború okozta, hanem az utána, politikai okokból folytatott pusztítás is, megpróbálták a

„múltat végképp eltörölni”. Mi azt a száz évvel ezelőtti hauszmanni állapotot szeretnénk visszaállítani, amelyre mindannyian jó érzéssel tudunk tekinteni. Remélhetőleg az épületek elkészülte után nemcsak külső megjelenésük, de tartalmuk is szerez majd szép pillanatokot, gondolok itt például olyan lovas programokra a Lovardában, amelyek nemcsak a turisták számára lehetnek érdekesek. A Főőrség épületében kiállítások és magas színvonalú vendéglátás kapnak helyet, illetve ez lesz a díszőrség központja is. A Stöckl lépcső pedig a megközelítést megkönnyítő funkcióján túl, önmagában is látványosság lesz.

Ha már a határidőkről szó esett, a Palota úti mélygarázs megnyitását júniusra vártuk.

Valóban nem nyílt még meg, közel állunk ehhez, jelenleg használatba vételi eljárás folyik.

Szintén aktuális, hogy a Belügyminisztérium Várba történő visszaköltözéséről kormányrendelet jelent meg, amely a „terveknek megfelelő beépítési szintterület” elérése érdekében a szabályozás módosításáról szól. Milyen tervekről van szó? Mert ez a rendeletben nem szerepel.

Ez a Belügyminisztérium feladata, ők egyeztetnek erről.

A Szentháromság téri Pénzügyminisztériummal is hasonló a helyzet?

Döntés van arról, hogy a Nemzetgazdasági Minisztérium szintén visszakerül egykori épületébe, amely ma a Magyarság Háza néven ismert. Mindkét esetben van tehát döntés, és megtörténtek az első lépések annak érdekében, hogy a most ott lévő intézményeket elhelyezzék. A Magyarság Házában lévő intézmények a Táncsics utca 1. és 9. szám alá költöznek (az első nyilván ismert a szakma előtt, valaha az OMvH, most a Forster Központ épülete, a másik a Táncsics-börtön, nemrég még amerikai követségi épület volt). A Magyarság Házában van a Magyar Nemzeti Levéltár jelentős mennyiségű iratanyaga, amely a Daróczi utcába, egy volt laktanya épületeibe kerül át. Itt vannak a Forster Központ és a Nemzeti Múzeum raktárai is. Az itteni ingatlan ezeken a funkciókon túl a Forster Központ irodái számára is megfelelő, a Miniszterelnökség részévé váló központ munkatársai is itt fognak dolgozni. Ez egy komoly munka, hiszen mind egyik ingatlant alkalmassá kell tenni új funkciója befogadására. Ezt követően megkezdődik a pénzügyminisztériumi épület rekonstrukciója is.

Az Építészeti Múzeum is a Daróczi utcába költözik?

Átmenetileg igen, de január elseje után majd a Magyar Művészeti Akadémia fogja eldönteni, hogy hol kívánja elhelyezni a gyűjteményt. Erről a tárgyalások megkezdődtek.

A szászvárosi református templom

Végül a Palotára térve: az F épületből az Országos Széchenyi Könyvtár mégsem költözik?

A kormány arról döntött, hogy az OSZK maradhat a helyén, ami nem jelenti azt, hogy minden marad változatlan. Az épület már felújításra szorul, és a raktározás kérdését is meg kell oldani. Ennek előkészítése az EMMI-ben zajlik, tervpályázat határozza majd meg az épületet és a raktározást érintő kivitelezési munkákat. A belső udvarokba épített raktárokat biztosan felszámolják, és helyreállítják az eredeti állapotot, így természetesen új tárolási helyszínt kell keresni.

A reprezentatív tereket is helyreállítják, ahogy korábban tervezték?

Igen, itt például a Hunyadi-termet, a nyaktagban a Szent István-termet.

A Stöckl lépcső látványterve

Igen, ez továbbra is élő terv, de a fázisai, ütemezése még nem alakult ki. Figyelembe kell venni az erőforrásokat, valamint azt is, hogy a terek mikor szabadulnak fel, azaz a Nemzeti Galéria új épülete mikor készül el a Városligetben. Nyilván nem lenne jó több ütemben átköltöztetni.

Régi-új feladata még a műemlékvédelem, örökségvédelem felügyelete. Itt vannak-e változások?

A ciklus kezdete óta elköteleztünk vagyunk az örökségvédelem mellett, tudomásul vesszük a gyakran egymásnak feszülő szempontokat. Az egyik az értékvédelem szempontja, mely szerint a kiemelkedő műemlékeket meg kell őrizni, láthatóvá kell tenni, hogy a kultúra részei maradjanak. A másik szempont a tulajdonosé, aki minél kevesebb megkötéssel szeretné a műemlékét hasz-

Utóbbi hogyan áll? Hiszen itt már elkezdődtek munkálatok.

A Budapesti Történeti Múzeum kiürítette azt a helyet, ahol a Szent István terem volt. Azért mondom így, mert itt az eredeti terem eltűnt, más a nyílászárók kiosztása, mint eredetileg volt, jelentős építészeti munkát kell végezni. Jelenleg a kivitelezéshez kapcsolódó közbeszerzési eljárások zajlanak.

A palota többi reprezentatív terme, az A és B szárnyak helyreállítása is tervben van?

nálni –, legyen szó magánember lakásáról, cégek kastélyáról vagy irodaházáról, egyházak épületeiről. Ez a két érdek, a megőrzés és a használat részben egymásnak feszül. Olyan egyensúlyt szeretnénk teremteni – és akár mediálással elősegíteni –, ami sem a pusztítást nem engedi, sem a fejlődést nem gátolja. Az lenne a cél, hogy a tulajdonosi ráfordítás, felújítás esetén az állam adókedvezményekkel segítsen. Január elsejétől ez is lehetséges lesz: elsősorban gazdasági társaságok számára kedvező, hogy levonhatják társasági adóalapjukból a felújításra,

állagmegővásra költött összeget –, még azok is, akik más tulajdonában álló ingatlanra költenek. Ez komoly segítség, amelyet jelentős társadalmi réteg tud majd kihasználni.

Ha már a végállapotú épületeknél tartunk: a Rómer Flóris Terv is folytatódik?

Ez az egyik legsikeresebb kezdeményezés. Idén indult 200 milliós összeggel magyar vonatkozású határon túli

Látszik már ennek hatása, terveznek felújításokat a magántulajdonosok?

Még nincs visszajelzés, hiszen csak január elsejétől él a kedvezmény, de józan belátással számítani lehet a hatásra. Lehet, hogy nemcsak a jelenlegi tulajdonosok viselkedése fog megváltozni saját, jól felfogott érdekükben, hanem a műemléki épületek iránti érdeklődés is élénkülni fog. Sokan megpróbálják majd kihasználni a kedvezményt, és a jövőben várhatóan több épület újul majd meg, ami közös érdek. Számos esetben egyébként nem az állam vagy az önkormányzat a legrosszabb tulajdonos, a rendszerváltást követő kastélyprivatizáció tanúsága szerint sok magántulajdonos hagyta leromlani az épületét. A most bevezetett kedvezmény – ha nem is az eddigi gondatlan gazdának, hanem esetleg egy új tulajdonosnak – esélyt ad arra, hogy meghosszabbítsa az épület életét.

műemlékek megmentésére. A programba bekerültek egyrészt azok a műemlékek, helyszínek, amelyekről tudtuk, hogy az állagvédelmi beavatkozás elengedhetetlen, másrészt pályázati formában kerestünk olyan értékeket, amelyekről nem volt tudomásunk, de szintén veszélyben vannak. Közel nyolcvan Kárpát-medencei, jelentős arányban szakrális műemlék került fel a listára. Ezek nem rekonstrukciók, inkább kisebb élettartam-hosszabbító beavatkozások, amelyek egyelőre a legalapvetőbb feladatokra terjednek ki. Azonban ezek az értékek a felújítás után esélyt kaphatnak a megmaradásra.

Csanády Pál

**Nemzeti Hauszmann Terv:
a Lovarda látványterve**

Minden mindennel összefügg a Várban

Interjú Potzner Ferencsel a Nemzeti Hauszmann Tervről

A Lovarda látványterve

Lovarda,
metszet a lovaglőcsarnokon
keresztül

Egy évvel ezelőtt éppen ott hagytuk abba a beszélgetést, hogy az F épületnek, az Országos Széchényi Könyvtár palotaszárnyának új funkcióját jól át kell gondolni. Azóta az OSZK maradásáról döntöttek, és hamarosan pályázatot fognak kiírni az átalakítására. Ezen a zsűriben vagy résztvevőként leszel jelen?

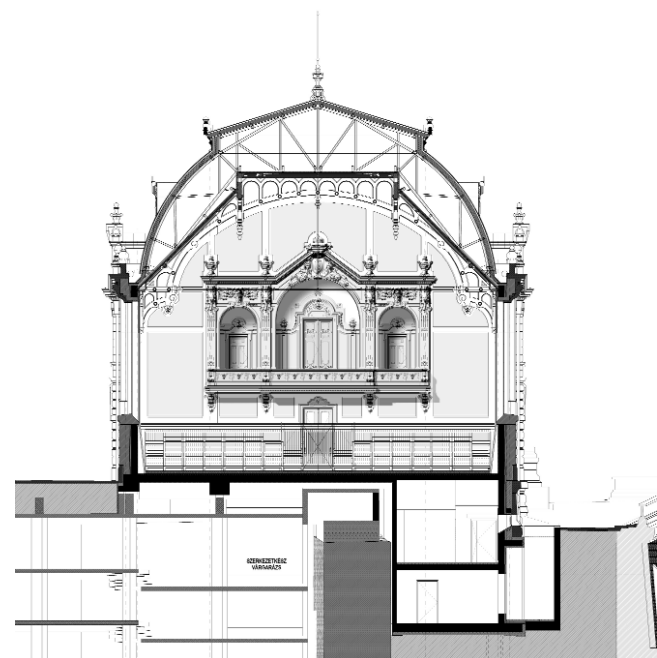
Mindenképpen résztvevőként szeretnénk benne lenni, hiszen a feladataink során már érintettük a Könyvtár épületét. Elkészítettük a királyi palota déli összekötő szárnyának műemléki helyreállítását, az első emeletén a Szent István teremmel, a terem melletti, helyreállítandó folyosón a terem történetét, párhuzamait, kialakulását bemutató kiállítással Rostás Péter koncepciója szerint, amely átnyúlik a királyi palota krisztinavárosi szárnyába, az OSZK területére. Hiszen a Szent István terem melletti folyosó továbbvezet a cercle terem, a fejedelmi ebédlő, és a többi reprezentatív tér felé, középen a Hunyadi teremmel. Ez a térsor helyre lesz állítva, az új OSZK részeként A földszinten a BTM előcsarnokában időlegesen a hatvanas évekbeli enteriőrt állítjuk helyre. A turistaátjáró előcsarnok szükséges kiegészítői, a könyvshop, ruhatár, kávézó az F épület déli szárnyának keleti rizalitjába kerülnek. A legalsó szint, az alagsor is publikus rész lesz (itt eddig gépészeti terek voltak), hogy az Oroszlános

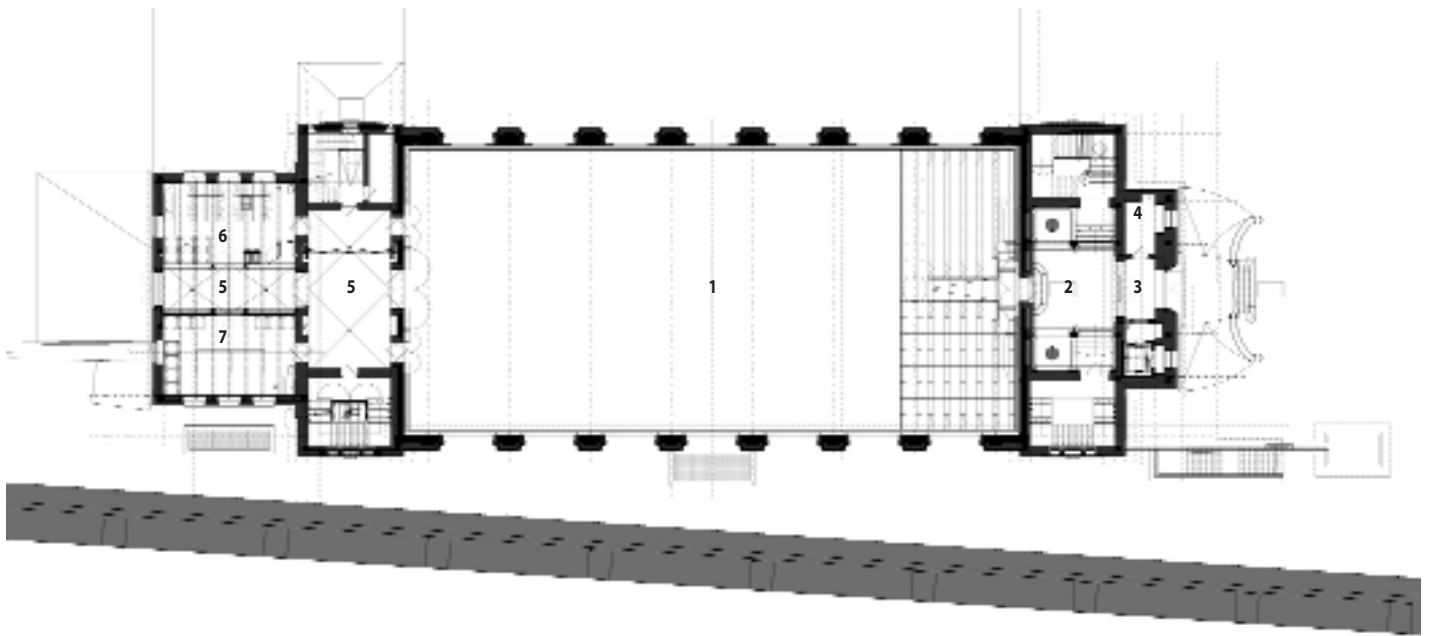
udvar alatti régészeti bemutatóterekbe majd be lehessen jutni, ahol a középkori palota belső nyugati udvarát lehet majd bemutatni. Ez délről a nyugati zártkertből közelíthető meg, Ezeknek a majdani kapcsolatoknak a műszaki lehetőségét már most megteremtjük – szigetelések, kiváltások megfelelő megoldásával. A kerti szinten lévő térből lifttel lehet feljutni a BTM előcsarnokába. Ezzel egy kicsit előreszaladtunk, a BTM fővárosi intézmény, az OSZK az EMMI -hez tartozik, tehát itt a területek használatáról, a pályázati tervezési terület lehatárolásáról majd az illetékeseknek meg kell egyezniük.

Arról lehet már tudni valamit, hogy mekkora területre terjed ki a pályázat, illetve mi újság a Szent György téri pályázattal?
Úgy tudom, folynak még az egyeztetések, a Szent György térről pedig semmi közelebbit nem tudok.

Jelentős előrelépés az is, hogy a Csikós udvari fejlesztés első épületeinek van már kivitelezője, a West Hungária Bau-Laki konzorcium. Voltak meglátásaik, javaslataik, elkezdődött a közös munka?

Elindult a munka, több kérdést intéztek hozzánk. Elkezdtük a közelemben gyártáselőkészítő egyeztetését.

Tervismertetések tartottunk, előbb az építészeti és statikai terveket, majd az installációs, azaz gépészeti és elektromos és közműterveket mutattuk be.

Nem okoz gondot a Lovarda Várgarázsra történő ráépítése? Az összes gépészeti vezetéket, egyebet hol lehet elvezetni?

Az épület két irányban is lelóg a Várgarásról, így ebben a tartományban gépészeti terek is elhelyezhetők voltak a térszint alatt. Erre a területre kerültek a mosdók és a ruhahatár, valamint egy menekülőút, amik az eredeti épületben nem voltak.

Statikai problémák nem jelentkeztek a félig lelógás miatt?

Nem, a túlnyúló részek mikrocölöpözést kapnak, míg a többi rész a Várgarázs felülbordás földemének bordáin nyugszik. Dr. Armuth Miklós tervezte a szerkezetek szükséges megerősítését a Lovarda fogadásához.

Egyedi feladat a homlokzatok köelemeinek megfaragása. Ezt a kiviteli tervben meg lehetett határozni kellő mélységben?

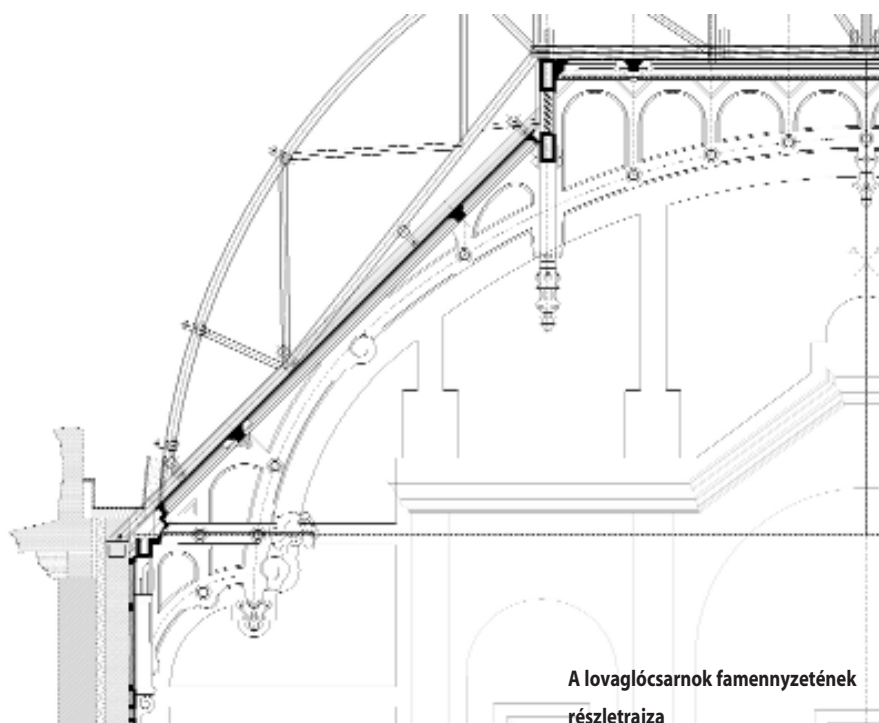
A geometrikus elemek kifaragása nyilván nem probléma, ez kőfaragó munka, de a felületet pontosan meg kell határozni. Az ornamentális elemek kőszobrász közreműködését feltételezzük. A szobrászt igénylő köelemeiket, orszálanfejeket mind kirajzoltuk több irányból, megadtuk a befoglaló kőméreteket. A kőmunkákat végző alvállalkozónak megfelelő minőségű szobrászt kell alkalmazni, megszűrtetve a munkájukat. Mi mindkét épületnél megadtuk ehhez a kellő grafikai támogatást. Vannak különleges feladatok, például a Lovarda kőattikáján levő spíáterbetétek öntése vagy a Főórség épületénél az attika sarkain álló tróféák elkészítése.

Mennyire biztosítható az ilyen kézműves részletek eredetivel azonos megvalósítása?

Mivel most is azzal a kézműves módszerrel készülnek a kövek, mint eredetileg, az azonosítás biztosítható. A forma és az anyag is azonos az eredetivel. A kőfelületekről 1:1 arányú rajzok maradtak fenn, amelyek pontosan megadják a kövelemek részleteit. A támfalak kövei durván pattintott felületűek, az elemek közepe plasztikus, az élek mentén finomabb felületűek. Minden négyzetcentiméter megmunkált. Tudjuk, mit kell vésővel, finomabban díszíteni, ezt mind meg tudja csinálni majd a kőfaragó.

A Lovarda földszinti alaprajza

1. Lovaglőcsarnok
2. Előcsarnok (vestibule)
3. Szélfogó
4. Porta
5. Előtér
6. Catering-tálalás
7. Catering-szennyes

A lovaglőcsarnok famennyezetének részletrajza

A Főórség haditrófea reliefjének terve

Nem igaz akkor az a vád, hogy utánzó papundekli-építészet készüül?

Minden külső kőszerkezet önhordó falazat, amely a saját lábán áll. Hauszmann idejében ezek téglával egybefalazott téglaszerkezetek voltak –, ezt részben ugyanígy csináljuk, van ahol a nem látható téglá helyett a kő mögött hőszigetelés és vasbeton fal van, de ilyen helyeken is 30-40 vagy akár 60 centiméteres kőfal van a teherhordó szerkezet előtt, amihez természetesen be is van kötve. A közelmúltbeli olaszországi földrengés mutatta meg, hogy fontos az épületek földrengésbiztonsága.

Főórség metszete a teraszon keresztül

Hőtechnikailag is meg fog felelni az épület?

Van, ahol hőszigetelt a fal, van, ahol a 80 centiméter vastag téglafal önmagában elég, és úgy ítéltük meg, hogy nem kell külön hőszigetelés.

A mai tűzvédelmi előírásoknak hogy tudnak megfelelni például a Lovarda acéltartói?

Ugyanolyan rajzolatú rácsos tartót használunk, de természetesen mai, jobb minőségű acélból, és megfelelő tűzvédelmi bevonatot is alkalmazunk. Ráadásul ma védettebb az acéltartók elhelyezkedése, hiszen fűtött lesz a tér –, ez régen nem volt így. A funkció is némileg változott, hiszen most nemcsak lovardaként, hanem rendezvényteremként is fogják használni a lovaglócsarnokot.

És a famennyezet?

A lovardatérben díszes famennyezet készül az eredeti szerint, amely az acélszerkezetre lesz felkötve.

Ha már az előírásoknál tartunk, mennyire fog megfelelni a műemléki kartáknak a rekonstrukció?

Semennyire. Elvileg sem felel meg a kartáknak, azok ugyanis nem támogatják az újjáépítéseket, csak igen kivételes esetben. A gyakorlat viszont eltér ettől Európában. Fogódzónk a hitelesség. Ugyanazt a követ, palát, nyílászárókat használjuk, mint a régiek, nemcsak kívül, hanem a dokumentált belső terekben is. A kiszolgálóterekről keveset tudunk, de amiről tudunk, azt hűen állítjuk helyre. Egy példa erre: a Lovarda főlépcsőjének lebegettömbfokai ugyanabból a trieszti karszt kőből lesznek, mint az eredeti volt. Dunaalmásról már nem lehet beszerezni a süttői követ, mert a bánya rég bezárt, de Gazdabányáról tudunk hozni követ. A tetőre természetes „angol” pala kerül fel újra, a Lovarda esetében vörös és zöld, a Főórségnél vörös színben.

Minderre tervezői művezetés keretében rá is fogtok látni?

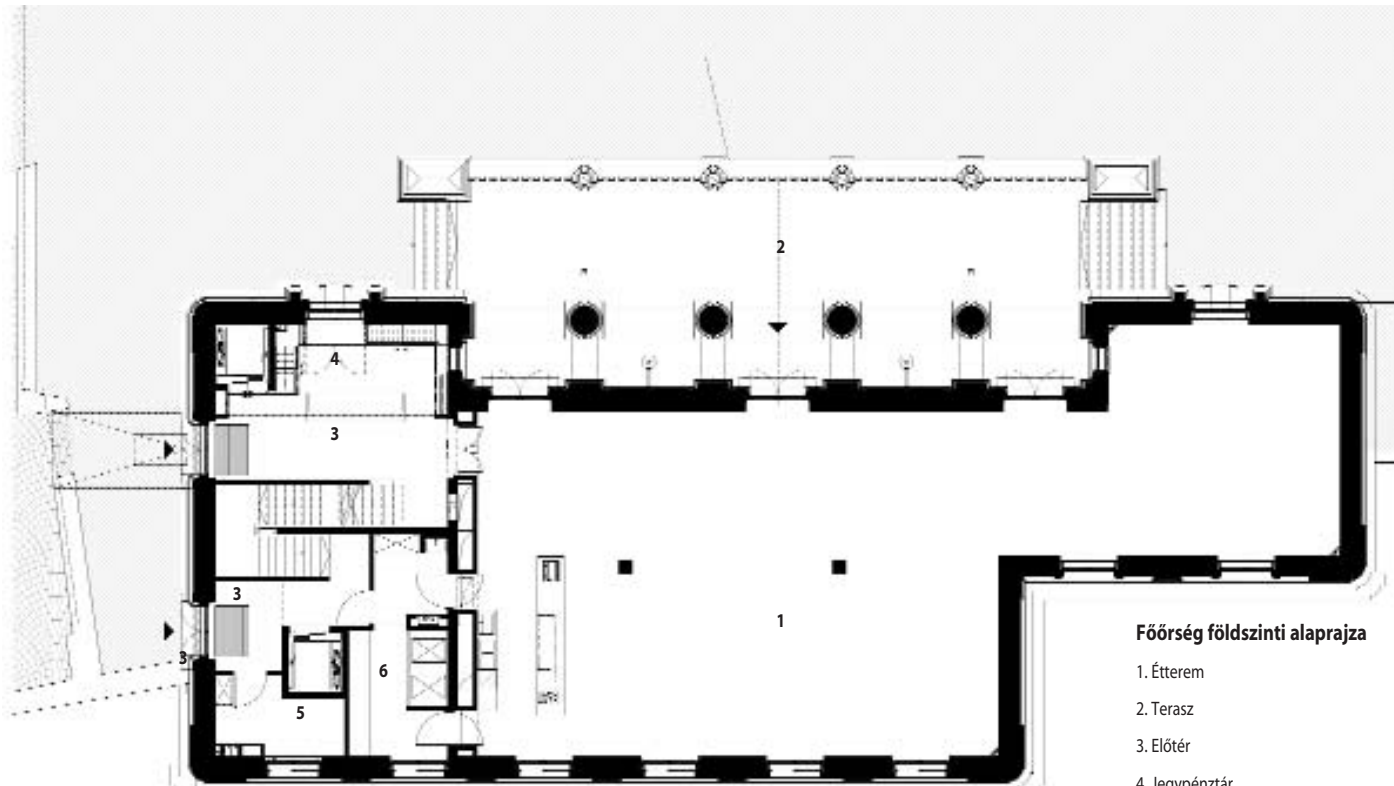
Remélhetőleg!

Szerencsés, hogy a Lovardára, illetve a Főórségre és a Stöckl lépcsőre kiírt közbeszerzést ugyanaz a cég nyerte meg. Párhuzamosan fog zajlani a két építkezés, vagy előbb a Lovarda épül?
Ezt a kivitelező dönti el, hiszen alapvetően organizációs kérdés. A használatbavételhez a tabáni lépcső- és liftpa-

vilont is el kell készíteni, hiszen az energiaellátás és a távközlési kapcsolat azon keresztül érkezik a Palota útról. Végso soron mindennek el kell készülnie, a kivitelező ütemezésében. Bontásokra is szükség van a Főórségnél, a támpilléres fal kiegészítését kell elbontani, ez most folyik.

Vannak-e már konkrét tervek a későbbi lépésekről a Nemzeti Hauszmann terv részeként, készülnek-e javaslatok?

Folyamatban van a palotaút felőli, tabáni lépcső- és lift-pavilon tervezése, amely akadálymentes feljárást is biztosít. Párhuzamosan készítjük a Hauszmann-féle rámpa újratervezését, ami a Csikós udvarba való felju-

Főórség földszinti alaprajza

1. Étterem
2. Terasz
3. Előtér
4. Jegypénztár
5. Áruátvétel
6. Tálaló

A Főórségi épület funkciói már véglegesedtek?

Igen, az emeleten, ami egyben az egykori padlás tartományát is magába foglalja, testőrségtörténeti kiállítás nyílik, önálló, földszinti előtérrel az épület északi traktusában. A földszintet alapvetően egy étterem foglalja el, amely a keleti loggiára is kiterjed. Az alsó szinten a konyha, a mellékhelyiségek és a palotaórség pihenőbázisa lesz. A legalsó, Csikós udvari szinten kap helyet a régészeti bemutatótér bejárata, amely az épület alatt és annak környezetében egy későbbi ütemben valósul meg.

A Stöckl lépcsőről nem esett még szó, itt is a hiteles rekonstrukció a cél?

Igen, ez olyan lesz, mint régen volt. A kőanyag adott, a szürkegránit-lépcsőfokok is azonosak lesznek a régivel. Persze a mai kívánalmaknak megfelelően lesz elektromos világítás, ami nyilván nem volt. És még egy dolgot változtattunk: a pihenők aszfaltburkolat helyett nemesebb, de hasonlóan sötét színű terazzóburkolatot kapnak. Ezzel együtt ez a régi Stöckl lépcső újratervezése.

tást oldja meg. A Karakas pasa tornyának meg kell határozni a karakterét, a funkcióját. Ettől északra készülne egy istálló a Lovarda kiegészítésére, ez még tervezés előtt áll. Ezek a Csikós udvar fejlesztési elemei, de jó lenne tágabb összefüggésekkel is foglalkozni. A zártudvarokat is rendezni kellene, ez felújítást és gyalogos feljutási kiegészítéseket jelent a várfalra. A régészeti bemutatótérnek is el kellene készülnie az Oroszlános udvar alatt, mivel napirenden van a csatlakozó könyvtár megújítása. Ezek a fejlesztések összefüggnek, korrelatív kapcsolatban vannak egymással, szinte feltételezik egymást. A Csikós udvari fejlesztések összefüggnek az Újvilág kerttel – amely szintén fejlesztési terület – és a könyvtárhoz is kapcsolódik. A Várkert Bazár felől a várfal tetejére feljövők számára biztosítani kellene a várfal tetején a körüljárást, egészen a BTM előcsarnokáig, a Szent István terem alatti előtérig. Így függ össze minden mindennel, tehát a munkának folytatódnia kell.

Csanády Pál

A MAGYARORSZÁGI ENTERIÓRMŰVÉSZET HIGHLIGHTJÁNAK ÚJRAALKOTÁSA

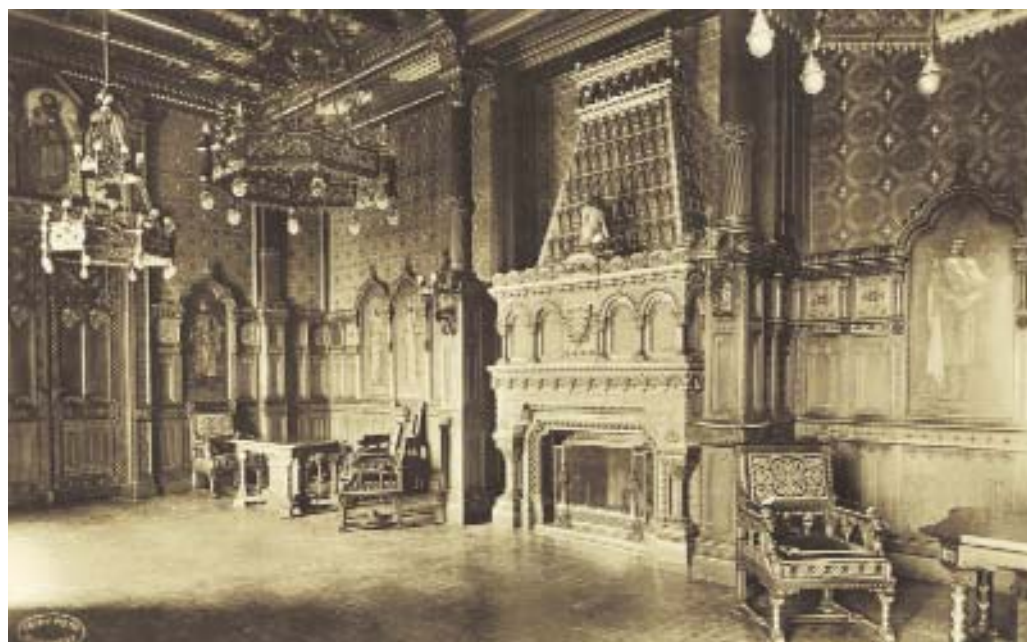
A királyi palota Szent István-terme

A budavári királyi palota 19-20. század fordulóján létrehozott építési és díszítőprogramja a nemzeti palota és az uralkodói rezidencia kettős jellegét juttatta kifejezésre. Az épületkomplexum dekorációjában voltak politikasemleges elemek, amelyek az adott épületrész vagy terem gyakorlati funkcióját vagy általános uralkodói szimbólumokat jelentettek meg.¹ Ferenc József személye, 1848-tól tartó uralkodása a nemzeti ellenállás, illetve 1867-től

tagban kapott helyet az első emeleten, az udvari átjáró kapu (ma a BTM főbejárata) fölött.²

A három korszakot megjelenítő három terem megalakítása mintegy a magyar nemzet keresztény történetének és egyúttal a Habsburg ház legitim uralkodásának kontinuitását fejezte ki. Szent István alakja a századforduló közgondolkodásában – Árpád fejedelemmel szembeállítva – a nyugatiasság, a törvényesség, a felülről ve-

A terem északnyugati része.
Képeslap, 1920-as évek, BTM
Kiscelli Múzeum, Fényképtár

1 A palota dekorációjáról a legfontosabb egykorú leírások: Hauszmann Alajos: *A magyar királyi vár építésének története*, Budapest 1900; Hauszmann Alajos: *A magyar királyi vár*, Budapest 1912. A legfontosabb feldolgozások: Czágány István: *A Budavári palota és a Szent György téri épületek*, Budapest 1966; Ybl Ervin: Hauszmann Alajos élete és művészete, 1953 [gépirat a Szépművészeti Múzeum és az MTA Művészet-történeti Intézete könyvtárában]; Farbak Péter: A budai királyi palota a historizmus korában. Ybl Miklós és Hauszmann Alajos átépítési terveinek fejlődése és kapcsolata.

a legitim uralkodó iránti lojalitás állandó ambivalens érzésének jegyében zajlott, így a palota belső díszítése ezeknek a szempontoknak a finom összehangolására is törekedett. A szimbolikus-politikai koncepció kifejezésére a művezetés egy három díszteremből álló program kivitelezését kezdeményezte 1897-ben.

A három „történeti” díszterem elhelyezkedése a palotakomplexumban a következő volt: a Habsburg terem a barokk palota északi négyszögének keleti oldalára, az új elrendezésben a dunai homlokzat középtengelyébe, a kupola alá került. A Hunyadi-terem a krisztinavárosi szárny főemeletén, a nyugati oldal középtengelyében, a Szent István terem pedig a déli oldalon az új és a régi III. Károly-féle épületrészt összekötő úgynevezett nyak-

zértel birodalom, a soknyelvűség és a katolikus egyház által szentesített államiság szimbóluma volt. A Szent István terem ikonográfiai programját Pauler Gyula főlevéltáros, az Akadémia történeti bizottságának elnöke állította össze.³ A falakon az Árpád-ház tíz tagja jelent meg: Szent Imre, I., III. és IV. Béla, Szent László, Kálmán király, II. és III. Endre, Szent Erzsébet és Margit. A szupraport-képeken egy-egy történeti jelenet: Szent István és Gellért a kereszténységet hirdeti, valamint István megkoronázása, az államalapítás.⁴

A terem létrehozását eredetileg Zsolnay Vilmos kezdeményezte: egy teljes egészében magyaros majolika burkolattal kivitelezett helyiséget kívánt berendezni az épülő királyi palotában. Ezt kérte a királytól 1897 ta-

vaszán írt felségfolyamodványában,⁵ amely valószínűleg mindjárt az 1900. évi párizsi világiállításon való magyar részvételtől hozott parlamenti döntés, 1897. április 16. után íródott. Zsolnay indítványára Hauszmann Alajos, a királyi palota főépítészé reagált 1897 őszén: a saját irodája számára tartotta fenn a tervezést, és a maga historizáló stílusvilágába illeszkedő dísztermet rendezett be, amelyet a fent leírt „történeti” díszteremrendszerbe illesztett.

Frederic Leighton – George Aitchison – Walter Crane: Az úgynevezett Arab Hall Frederic Leighton festő londoni palotájában

Heinrich Sauermann: Az úgynevezett Pariser vagy Niederdeutsches Zimmer a felsburgi iparművészeti múzeumban (balra fent)

A terem 1916. december 29-én. Innen indult IV. Károly koronázási szertartása. Osztrák Nemzeti Könyvtár

- 2 A Szent István-termet az alapvető Hauszmann-féle 1912-es díszmű rosszul lokalizálja, a tényleges Szent István teremről nyugatra eső helyiséget jelöli a vonatkozó magyarító szám.
- 3 BFL, Várépítési Bizottság iratai, II/3a, az 1898. április 5-i ülés jegyzőkönyve.
- 4 A szuport-képekről Sinkó Katalin katalógustétel-leírása: „Történelem-Kép”, pp. 629-630.

Zsolnay Vilmos fia, Miklós, 1887–88-ban közel-keleti utazást tett. Itt egy 170 darabos falicsempe-gyűjteményt és több ezer darabos iszlám kerámiagyűjteményt vásárolt. Zsolnay útvonalát az angol utazókét követte, olyanokét, mint Richard Burton költő vagy Lord Frederic Leighton festő. Utóbbi saját házában, amelynek építésze George Aitchison volt, rendezte be a híres Arab Hallt

kölni Pallenberg terem, amely, bár szintén középkori ihletettségű, a német jugendstil enteriőrművészet egyik csúcspontja volt.⁸

A 11,27 méter hosszú, 6,42 méter széles és 5,50 méter magas, téglalap alaprajzú terem két ablakkal nyílt a déli palotahomlokzatra. Északi oldalán egy közlekedő folyosó húzódott. A két ablak között egy hármastá-

A terem északnyugati sarka Thék Endre gyárában felállítva, 1900. február 23-án. A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye, 1900

I. Béla király. A Zsolnay gyárban készült kerámiakép Roskovich Ignác olajképe nyomán. Egykorú próba-égetés. Janus Pannonius Múzeum, Pécs

1877–81 között, amelynek falait a damaszkuszi Szinán pasa dzsámi számára 1586–91-ben épült palota csempéi borítják. Ebből a csempenyagból Zsolnay Miklós is vásárolt.⁶ Ez a közel-keleti majolikaburkolatos, a palermói La Zisa normann palota 12. századi enteriőrjét másoló, ugyanakkor Walter Crane aranyoztaik frízével díszített londoni enteriőr bizonyosan fontos inspirálója volt Zsolnay tervének. Együtt az azt a feltevést is megfogalmazhatjuk, hogy az éppen 1897-ben cégvezetői jogkört nyert Zsolnay Miklós állhatott a majolikaborításos királyi terem ötlete mögött.

A Szent István teremnek két német párhuzama volt az 1900-as párizsi világkiállításon. Az egyik a flensburgi Heinrich Sauermann által tervezett úgynevezett *Niederdeutsches Zimmer*⁷ (magyarul északfríz szoba), amelyet a nagyrészt saját maga által létrehozott flensburgi iparművészeti és néprajzi múzeumi gyűjtemény középkori és kora újkori darabjainak felhasználásával alkotott. A másik a Melchior Lechter festő-iparművész által tervezett

sú tükör volt. A hossz tengelyben mindkét oldalon egy-egy ajtó nyílt (felettük helyezték el a két jelenet ábrázoló festményt), az északi hosszoldal közepén egy pirogránit kandalló kapott helyet, amelyet ugyancsak a Zsolnay gyárban kiviteleztek. A kandallótól jobbra és balra egy-egy asztalból, karosszékekből és taburettekből álló szalongszertartást helyeztek el.

A terem faragott és aranyozott falburkolata 240 centiméter magasságban kerti diófából készült a Thék gyárban (az aranyozást Scholtz Róbert festőcége végezte), a neoromán díszítést a Zsolnay gyárban gyártott majolika betétek élénkítették. A falakat a Haas Fülöp és fiai cég által gyártott, a Szent Koronát ábrázoló motívumokból összeállított, kék színű selyem- és aranybrokát szövött falikárpit fedte. A terem gerendás mennyezetét lizénák és oszlopok támasztották alá, a mennyezeti gerendák közt Zsolnay betélapok voltak.

Az ablakfüggönyök román stílusú, aranyhímzéses, színes üvegekkel, hegyi kristállyal és gyöngyökkel kirakott

bársony alapú, selyem applikációs drapériák voltak, amelyeket a Gelb M. és Fiai cég szállított. A padló mahagóni, tölgy- és amerikai diófából berakott táblás parketta volt.

A terem aranyozott bronz világítótesteit a Kissling Rudolf és fia cég szállította. Érdekeség, hogy a nyolcszögű abroncsos, háromemeletes csillárokon színezett üveg és

ónix márvány applikációk voltak. A terem egyéb lakatos munkáit, az ajtók és ablakok vasalatait, a kandallószerszámokat és a szellőzőrácsokat Jungfer Gyula cége készítette.

A Szent István terem berendezését háromszor állították fel. Először 1900 februárjában. A király ellátogatott Thék Endre Üllői úti gyárába, ahol az előző nap óta nagyközönség is láthatta a termet. Itt hatalmas tömeg várta az uralkodót. A bejáratnál Thék Endre fogadta a királyt, s fölvezette az emeleti termeken keresztül a Szent István teremhez, amelynek megtekintése előtt még a cégvezető Rupprich Károly nyolc esztendőös leánya, Lenke kis verssel üdvözölte a vendégeket, és Mária Valéria hercegasszonynak szép virágbokrétát nyújtott át. A teremben bemutatták az uralkodónak Roskovics Ignác festőművészt, majd Thék Endre magyarázta el a terem berendezését. A király beírta a nevét a vendégeknyv első lapjára, azután betekintett egy pillanatra a gyár műhelyeibe is, ahol a munkások lelkesen megéljenezték.

Másodszor az 1900-as párizsi világkiállításon mutatták be a Szent István-termet, ahol zajos sikert aratott. A világkiállítás Grand Prix-ját kapta Hauszmann Alajos, valamint a Jungfer Gyula és a parkettát gyártó Neuschlosz Ödön és Marcel cég. Aranyérmert nyert a Gelb M. és Fiai, a Haas Fülöp és Fia és a Kissling Rudolf

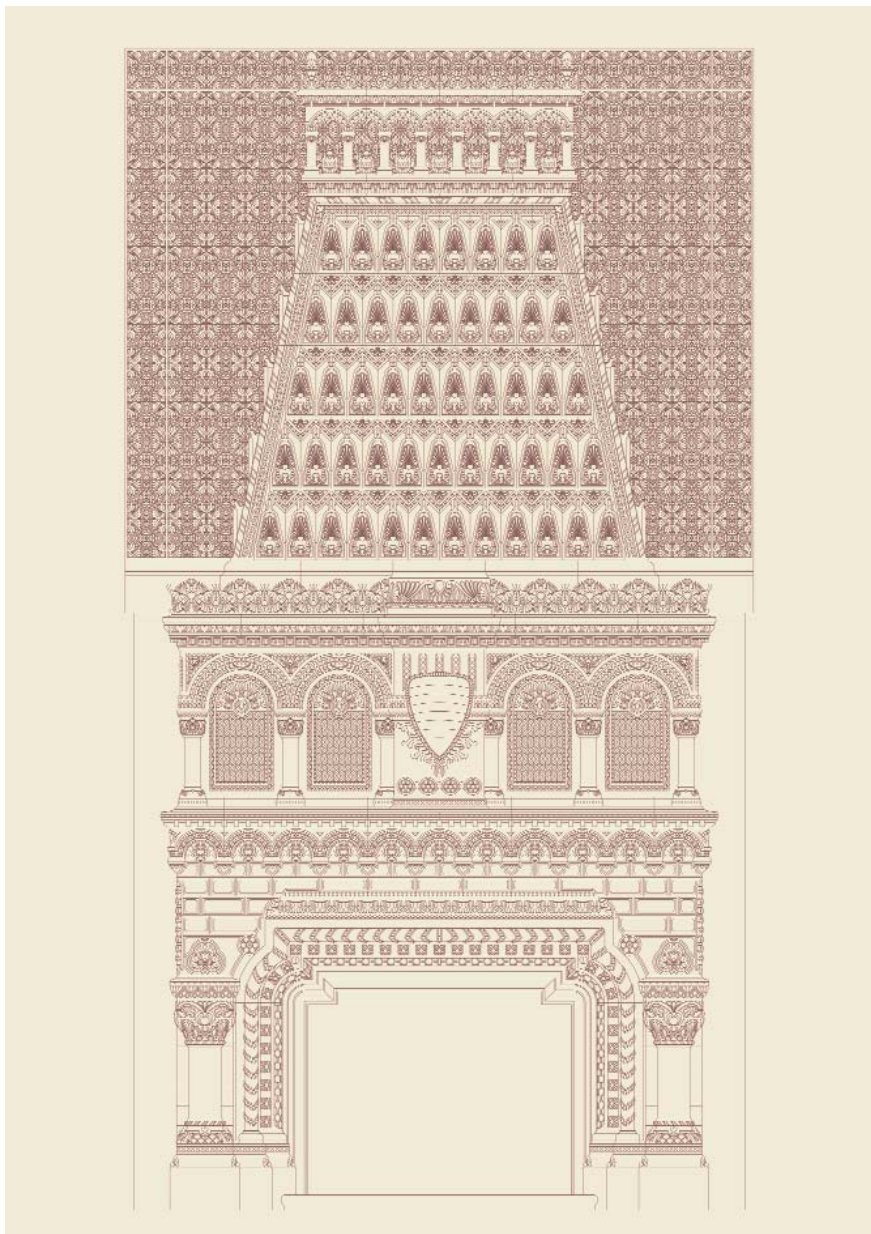
és Fia cég, a közreműködők között a Thék gyár igazgatói: Rupprich Károly és Papp Gábor. Bronzérmert kapott Sikorski Tádé a Zsolnay gyár részlegvezetője. Thék Endre és Zsolnay Miklós a zsűriben foglalt helyet, ezért nem részesültek díjban.

A Szent István terem berendezésének felavatására a hazaszállítás után a királyi palotában 1902. február 11-én került sor. Az esemény egy nagy udvari bál volt, amelyen a király és családja is megjelent.⁹

A terem falszövetének darabja, amely a Haas Fülöp és fia cég egykori alkalmazottjától került az Iparművészeti Múzeum Textilgyűjteményébe

A terem ablakfüggöny-kompozíciója. A felvétel Thék Endre gyárában készült 1900. február 23-án. Iparművészeti Múzeum, Adattár

- 5 MNL-OL, K26, miniszterelnökségi iratok, 133/1898
- 6 Gerelyes Ibolya – Kovács Orsolya: *Egy ismeretlen orientalista. Zsolnay Miklós keleti kérámiagyűjteménye.* Janus Pannonius Múzeum, Pécs 1999, p. 13.
- 7 Klein, Malte: *Das Kunstgewerbemuseum Flensburg. Konzeption und Funktionen eines Museums im Kaiserreich.* Ludwig, Kiel 2007, pp.160-168.
- 8 Krause, Jürgen: Melchior Lechters Pallenberg-Saal für das Kölner Kunstgewerbemuseum. Ein Kultraum der Jahrhundertwende im Zeichen Nietzsches und Georges. *Wallraf-Richartz-Jahrbuch*, vol. 45 (1984), pp. 203-230.
- 9 *Budapesti Hírlap*, 1902. január 10., p. 5; valamint 1902. február 12., pp. 4-6. Az esemény azért is jelentős, mert ekkor avatták fel az újonnan éppen csak elkészült báltermet is.
- 10 *Budapesti Hírlap*, 1906. február 1., p. 7.
- 11 *Budapesti Hírlap*, 1909. február 23., pp. 8-9.
- 12 „A királyi vár bemutatása.” *Budai Hírlap*, 1904. augusztus 28., p. 5.
- 13 Várkonyi Titusz: Egy óra a királyi palota ezüst-kamrájában, termeiben és kriptájában. *Világ*, 1925. szeptember 24.
- 14 Erdei Gyula: Mit és hogyan kapcsoljon a VIII. oszt. történettanára tanítása folyamán? *A Budapesti Bocskai István M. Kir. Reáliskolai Nevelőintézet Értesítője*, vol 8 (1928-1929), pp. 8-23 (itt: pp.16-23).
- 15 *Színházi Élet*, no. 10 (1935), p. 7.

A terem kandallójának rekonstrukciós terve. Készítette: Angyal Tibor, 2016

Az enteriőr használatával kapcsolatban érdekes megemlíteni, hogy nem csak a királyi udvari bálók alkalmával vonták be az ünnepekbe, hanem a krisztinavárosi szárny földszintjének lakója, József főherceg is használta a Szent István termet bálozásra. 1906. január 31-én a főherceg és neje, Augusztina hercegnő látták vendégül a magyar főurakat a krisztinavárosi szárnyban és a Szent István teremben.¹⁰ 1909. február 22-én pedig a főhercegi pár jelmezes bált rendezett ugyanezekben a termekben, és ekkor a Szent István-termet kártyaszobának használták.¹¹

A terem először IV. Károly koronázásakor jutott az ikonográfiájához méltó szerephez, amikor a korona őrzési helyéül szolgált. A koronázást megelőző éjszaka folyamatos őrség mellett itt őrizték a Szent Koronát, majd december 29-én délután két órakor bevonult a terembe az országbíró helyettese, Apponyi Sándor, a két koronaőr, valamint az országgyűlés két házának küldöttsége, a

két királyi biztos. Felvonult a koronaőrök, a darabont testőrség, valamint a magyar nemesi testőrség. Két óra után néhány pillanattal bevonult a terembe a király, akinek a jelenlétében a koronát a ládájába helyezték, amelyet lezártak, lepecsételtek, és a kulcsokat átadták a királynak, aki azt nyomban továbbadta az első királyi biztosnak, Héderváry Károly grófnak. A koronaőrök összehajtották a koronázási palástot, és gyengéden a ládára fektették, amelyet ezután egy bíborral bevont bakra helyeztek, amelyet a teremből kivettek, és elindult a menet a koronázó templom felé.

A terem kezdetől fogva nyilvánosan látogatható volt. 1904-ben 30 krajcár volt a belépődíj a várkapitányság által vezetett körútra a palotában,¹² 1925-ben 3000 korona (az elszakított területekről érkezőknek csak 1500). Az ekkori látogató hírlapírótól van egyedül szemtanú feljegyzésünk arról, hogy a mennyezetet kitöltő csempemurkolat színe kék volt.¹³ A két világháború között a terem nyilvánosan látogatható volt. Mi több, az iskolai oktatásban is megjelent mint szemléltető anyag: a történelem oktatásának részeként javasolták Szent István kora tanulmányozásához a terem meglátogatását.¹⁴

A Szent István-termet 1935-ben felkereste Edward wales-i herceg, miközben végigjárta az ekkor szokásos palotalátogatási útvonalat.¹⁵

A magyar enteriőrművészet e kiemelkedő alkotása a második világháborúban semmisült meg. A berendezés egy részét, a mobiliákat talán az ostrom előtt sikerült kimenekíteni, de ezeknek az egyik függönykompozíció jobb oldali szárát leszámítva sajnos nyoma veszett. Ugyancsak nem kerültek eddig elő a kerámiaelemek, csak a kandalló kürtőjének egyik csempéje bukkant fel nemrég. Ezt a bontást végző Középutépítő Vállalat mérnöke kislányának köszönhetjük: kikönyörögte édesapjától, hogy a Zsolnay-kandalló ládába gyűjtött maradványai közül ezt az egy csempét vigyék haza.

A Zsolnay-elemekről mégis szinte mindent tudunk: fennmaradtak a próbaégetések és másodpéldányok, valamint a gyár fazonkönyvében az egyes elemek rajzai. A Janus Pannonius Múzeumban megvan a falburkolat, a Forster Központban pedig a kandalló eredeti tervei. A most készülő rekonstrukció mégis komoly erőpróbát jelent, hiszen a tervek, még a közvetlen műhelyrajzok sem pontosan a rendkívül éles fotókon látható, elkészült darabokat mutatják. Valószínűleg a fent leírt háromszori, különböző helyeken történt felállításból adódóan a palotában bizonyos pontokon meglehetősen pontatlanságok, sőt, helyenként improvizatív szükségmegoldások láthatók. Ilyen például a kandalló alsó része mellett a rézsútos csempemurkolat vagy a terem eredeti légkondicionálásához tartozó befűvönnyílások elhelyezése és rácsos takarása. A palotabeli pontos méretrendszer visszafejtését,

a tervektől eltérő kivitelezés rekonstruálását, egyszóval a reverse engineering sziszifuszi munkáját Angyal Tibor építész, a fém elemek újratervelését Vecsey Ádám végzi.

Az egykori fa falburkolat és a fém felszerelések rekonstrukcióját nagyban segíti, hogy sikerült rátalálnunk egy budapesti nagypolgári villára, amelynek egykori fakereskedő tulajdonosa a Szent István terem átíratát, közeli adaptációját készítette el a királyi teremmel közel egy időben. Itt találtunk rá a sárkányos falikar pontos mására, valamint a Szent István terem nyolcszögletű ab-

roncscsillárjának hatszögletű változatára, amelynek oldalmérete azonban megegyezik az egykori nagyobbával, így motívumai jól hasznosíthatók voltak a csillár újratervelésében.

Ugyancsak a véletlen játszott kezünkre a textílfelszerelés megtervezésében. A falszövetből ugyanis a Haas gyár nyilvánvalóan többet szőtt le, mint amennyit ténylegesen a falakra feszítettek. 1975-ben a gyár egy volt alkalmazottján keresztül szinte új állapotban került egy darab a maradékból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe, egy másik fragmentum pedig a Váci Egyházmegyei Gyűjteménybe. A rendkívül bonyolult szövési és hímzési technikákat a fennmaradt darabok és az archív fényképek segítségével Eckné Nagy Katalin írta le, és Járó Márta fémszázelemzéseire támaszkodva ő készítette a rekonstrukciós terveket.

A fakereskedő villájában találtunk rá a terem sárkánymotívumos intarziás táblás parkettájának mására, amelynek elemzésével azonosíthatók voltak az ehhez felhasznált fafajták.

Külön problémát jelent a villanyvilágítás rekonstrukciója. Egykor ugyanis a ma beszerezhető fényforrásoknál

Aranyhímzéses, selymapplikációs bársony brokát függönysáv.
Iparművészeti Múzeum

A terem északi oldala, 1920-as évek.
Pesti Napló Képes melléklete, 1926

A terem belső ablakszárnya kilincsenek és zárcímének rekonstrukciója aranyozás előtt. Készítette:
Vecsey Ádám és Lukács Balázs, 2016

A terem kerámiadísztésének egyetlen, a budai királyi palotából származó, megmaradt darabja. BTM Kiscelli Múzeum

Karosszék háttámlahuzatának terve a terem berendezéséhez. Készítette: E. Nagy Katalin és Kolos Ágnes, 2016

Az asztallábat tartó oroszlán gipszmodellje. Készítette: Terebesi Gyula, 2016

Faragvány rekonstrukciója a terem déli oldalának tükrös falburkolatáról. Készítette: Szabó István, 2016

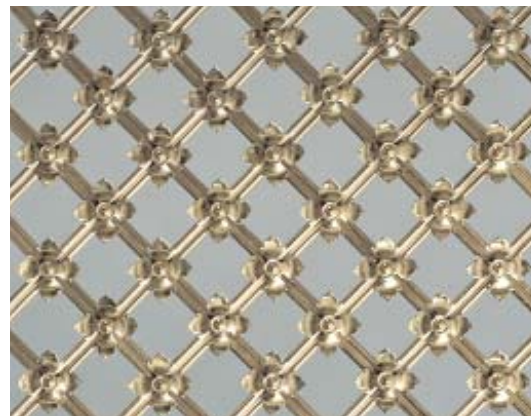

A terem ajtaja diszpántjának rekonstrukciója aranyozás előtt. Készítette: Terebesi Gyula, Vecsey Ádám és Péter Attila, 2016

jóval kisebb fényerővel rendelkeztek az izzólámpák, ám egyrészt teljesen más volt az elvárás a mesterséges megvilágítással kapcsolatban, másrészt napközben ki voltak nyitva a spaletták, és szét voltak húzva a függönyök, azaz beáramolhatott a természetes fény. Ma a szigorú fényvédelem és a légkondicionálás miatt nappal is csak mesterséges megvilágításban lehet majd látni a termet. Ráadásul az egykor csak időszakonként látogatható lakótér most kizárólag múzeumi kiállítótér lesz, ezért a látogatók igényt tarthatnak arra, hogy a teremnek ne csak az egykori világítótestek környékén lévő részeit lássák, hanem a megvilágításból kieső szövegeteket is. Kérdés,

hogyan ezt mennyire kell kiszolgálni? Ha a terem rekonstrukciója az egykori térélmény újrateremtését kívánja elérni, akkor ennek nem része-e az egykori bevilágítás megidézése is? A jelenlegi tervezés arra törekszik, hogy a rekonstruált lámpatestekben szabályozható fényerejű izzók, valamint elrejtethető, modern lámpatestek segítségével mindkét igény kielégíthető legyen.

Rostás Péter

A terem szellőzőrácsának aranyozott rekonstrukciója. Készítette: Vecsey Ádám és Józsa Júlia, 2016

Szent István mellszobra. Készült a Zsolnay gyárban Stróbl Alajos mintája nyomán. Egykorú próbaégetés. Janus Pannonius Múzeum, Pécs

A kandalló ortografikus részlete

A falburkolat ortografikus részlete

A padló fotójának ortografikus nézete

Építész:
José Manuel
Lopez Osorio

EGY VÁR MÁSODIK ÉLETE

Baena újraértelmezett várfalai –
az anyag azonos, a struktúra új

Baena, Spanyolország

A tornyokat azonos anyagú,
átfordított kőburkolat fedi

Az Andalúziában, Dél-Spanyolországban fekvő erődített palota (alcazaba) az egykori arab hódoltság területén, eredetileg Bayyana néven épült ki a 9. században. Az erődítményt a 13. század folyamán, a reconquista során foglalták el a keresztény hatalmak, és az 1380-as évekre átépítették – ekkor nyerte el máig ismert formáját. A történeti folytonosság azonban az átépítés során is megmaradt: a sokszögletű, bástyákkal tagolt fal számos korábbi épített elemet is magába foglal, a palota egykori dzsámi-ját pedig várkapolnaként Szent Bertalan apostolnak szentelték.¹

A vár hosszú ideig végvárként szolgált, mivel a szomszédos granadai tartomány egészen a 15. század végéig mór uralom alatt állt.² (Ebből az időszakból származik a település címe is, ami öt levágott mór fejet ábrázol.) A védmű jellegzetes eleme az Íjászok tornya (Torre de las Arqueras), ahol a mondák szerint Boabdil granadai király is raboskodott egy időben, és itt őrizték a móroktól zsákmányolt hadi zászlókat is, amiket a győzelem emlékére minden évben körmeneten vittek körbe a városban. A vár története tehát – az eltérő kultúrák ütközőfelületéül – mélyen összefonódott a dél-spanyol tartomány múltjával.

A 16. századtól a várat ismét főúri rezidenciává alakították, és egészen a 19. század végéig a tartományi her-

cegi család tulajdonában állt. A spanyol gyarmatbirodalom 1898-as felbomlásával az anyaország belpolitikai helyzete instabillá vált, a város pedig fokozatosan elnéptelenedett, a várat elárverezték, és az építőanyagok szét-hordásával gyorsan romos állapotba került. A területet a lakosság később újra használatba vette, de ez sem kedvezett az emlék állapotának: a 20. század közepén az egyre nagyobb vízhiánnyal küszködő település víztározóit építették ki a magaslaton fekvő udvaron, ami jelentősen megváltoztatta a romegyüttes összképét, és komoly pusztítást végzett a régészeti maradványok közt.

A fa közlekedésáv felfűzi a külső és belső tereket, és új kilátópontokat is kijelöl

- 1 Villar Movellan, Alberto: *Guía artística de la provincia de Córdoba*. Universidad de Córdoba, Córdoba 1995, p. 486.
- 2 Córdoba de la Llave, R.: „El sistema castral fronterizo en la provincia de Córdoba (1240-1400)”, in uő.: *V. Estudios de la frontera. Funciones de la red castral fronteriza. Homenaje a D. Juan Torres Fontes*. Dip. Prov. De Jaén, Jaén 2004, pp. 109-124.
- 3 López Osorio, José Manuel: Restauración de la Torre de los Secretos. Castillo de Baena (Córdoba). *Loggia*, no. 24-25 (2012), pp. 64-75.
- 4 Ramírez y Las Casas-Deza, L. Ma: El castillo de Baena. *Semanario Pintoresco Espanol*, no. 10 (1856), pp. 73-74.
- 5 Ariza, Mariluz: El Castillo de Baena se podrá visitar a partir de noviembre. *Diario Córdoba*, 2015. augusztus 14.
Hozzáférhető: <http://www.diariocordoba.com/noticias/cordobaprovincia/castillo-baena-podra-visitarse-partir-noviembre_980938.html> [utolsó belépés: 2016. augusztus 30.].

Tervező és művezető: José Manuel López Osorio

Munkatársak: Miguel Medrano Bernal, Manuel Contreras Cobos, Mónica Aróstegui Velásquez, Patricia Medina Quero, David Toledo Quero, Inmaculada Gavilán Marín

Megbízó: Baena Önkormányzata (Córdoba)

Régészeti feltárás: Javier Ariza Rodríguez

Felmérés: Francisco Urbistondo, Pilar Segovia

Falkutatás: José Manuel Torres Carbonell

Talajvizsgálat: Vorsevi S.A.

Anyagvizsgálat: Francisco Martín Peinado, geológus

Restaurálás: Julia Ramos, Restauración del Patrimonio S.L.

Kivitelezés: Bados y Navarro S.L.

Építésvezető: Francisco Urbistondo

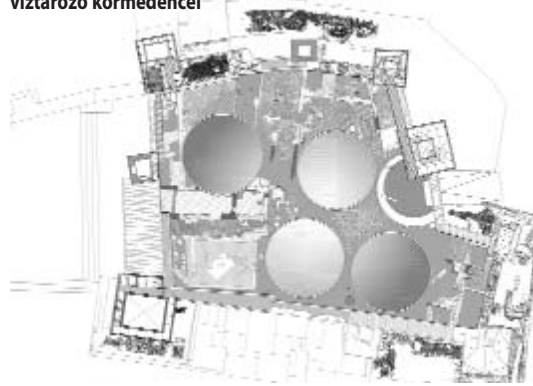
Munka- és egészségvédelem:

Miguel Felipe Martín Gil

Fotó: Jesús Granada

A vár hosszanti homlokzata az oldalába épült lakóházakkal

Az alaprajzon egyértelműen kirajzolódnak az egykori víztározó körmedencéi

Az ezredfordulót követő helyreállításra felkért vezető tervező, a granadai születésű José Manuel López Osorio a beavatkozás során azt tűzte ki célul, hogy a történelmi szerkezetek megerősítésén és értelmezésén túl az épített örökség a városmag rehabilitációját is elősegítse.³ Ebben egyaránt szerepet kaptak egyrészt a romokat kiegészítő, a történelmi formákat érzékeltető részek, másrészt pedig a mai használatot segítő kortárs építészeti elemek. A különböző jellegű elemek anyaghasználatára is következetes: a történelmi formákat követő részek (acélvázal merevített) nyíltfugás homokkő falazattal, az új tartószerkezetek látszóbetonból, a közlekedőfolyosók pedig trópusi iroko fából készültek.

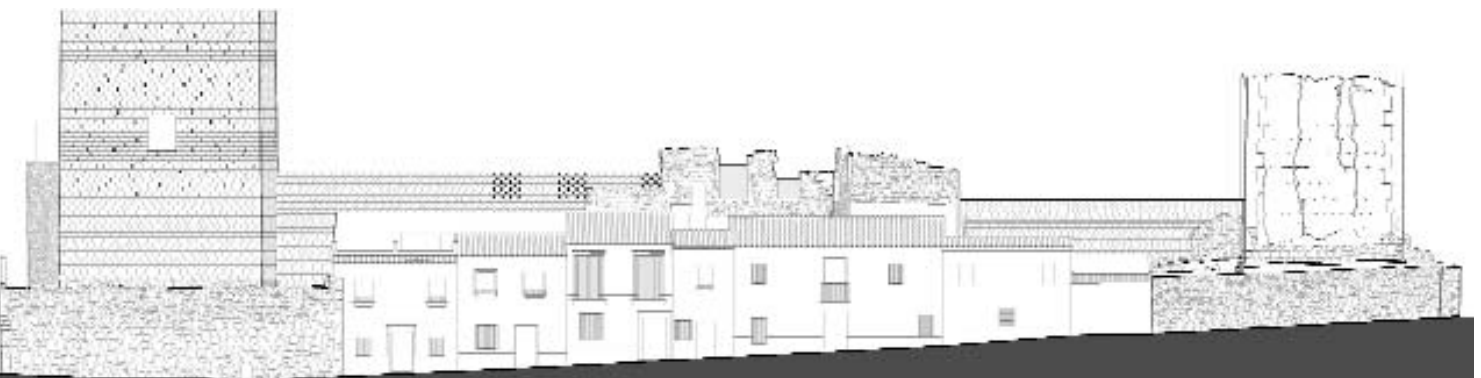
A vár összképében tehát továbbra is a vakolatlan, tört fehér kőfelületek a meghatározóak; a különböző korú falazatokat a kövek felületképzése és fugarendszere különbözteti meg egymástól. A nyílt fugás kialakítás a megidézett történelmi tereket is új jelentéstartammal ru-

A rekonstruált falszakaszokat narancssárga szín jelöli

házza fel, egyúttal megoldva az egykori védmű zárt helyiségeinek természetes-indirekt bevilágítását – a mai múzeum-funkció követelményeinek megfelelően.

A beavatkozás során a műemlékvédelmi szempontból legérzékenyebb kérdést a visszaépítésre kerülő tömegek és felületek kontúrjának meghatározása jelentette: míg az építéstörténelmi kutatás, a század eleji fényképek és egyéb archív ábrázolások⁴ alapján a teljes elvi rekonstrukció elkészíthető volt, a hozzáadott építészeti elemek mégis absztrakt, leegyszerűsített vonalvezetésű, csupán a hangsúlyokat visszaadó formákra korlátozódnak. A bástyák romos falainak megmagasítása csak jelzi a toronyszerűséget, de nem fut fel a feltételezett egykori zárópárkány magasságáig; a bizonyíthatóan magastető toronylezárások helyén is átfordított burkolatú lapostetők jelennek meg; az egykori nyílások kutatások által valószínűsített helyét pedig hézagosan falazott kőfelületek jelzik. Bár a nyíltfugás kőfal egyes részletmegoldásai

A vár főhomlokzata

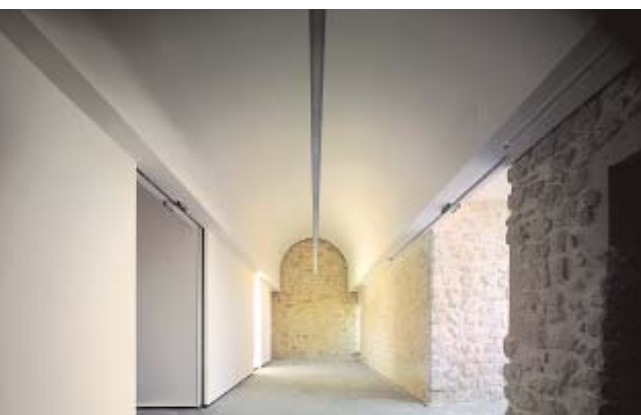
(például az egykori falcsatlakozásra utaló csorbázatos lezárások) kiforratlanok, és direkt jelentéstartamukkal posztmodern hatást keltenek, a beavatkozás elsődleges értékének éppen a tömegképzésben kirajzolódó finom absztrakció tekinthető.

A körbefutó, bástyákat is felfűző látogatói útvonalat az anyagban, színben és formavilágban is egyértelműen elkülönülő fa közlekedőfolyosók és hidak jelölik ki. Ez az útvonal teremt folytonosságot külső és belső terek között egységes ritmikájú járófelületeivel és mellvédfalá-

A nyílt fugákon beszűrődő fény könnyedebbé teszi a kőfalat

**Kortárs álmennyezettel érzékel-
tetett egykori boltozat**

**A tornyok megidézik és bejárhatóvá
teszik az egykori térformákat**

val. A vár látogatóközpontja és a múzeumpedagógiai helyiségek az udvarba mélyítve, az egykori víztározó vasbeton körmedencéinek felhasználásával, azok összekapcsolásával kaptak helyet, kijelölve az épület főbejáratát is. A betonfelülettel fedett medencék az udvar modern kertépítészeti elemeiként jelentkeznek, megőrizve a 20. század történelmi lenyomatát is.

A projekt tervezett további üteméről, ami a vár és a környező közterek összekapcsolását, a műemlék megközelíthetőségének megkönnyítését célozza, 2015-ben született döntés.⁵

Kóródy Anna

REKONSTRUKCIÓ OLASZ MÓDRA

Építész:

Gabrio

Funari

A San Domenico templom és kolostor helyreállítása Forliban

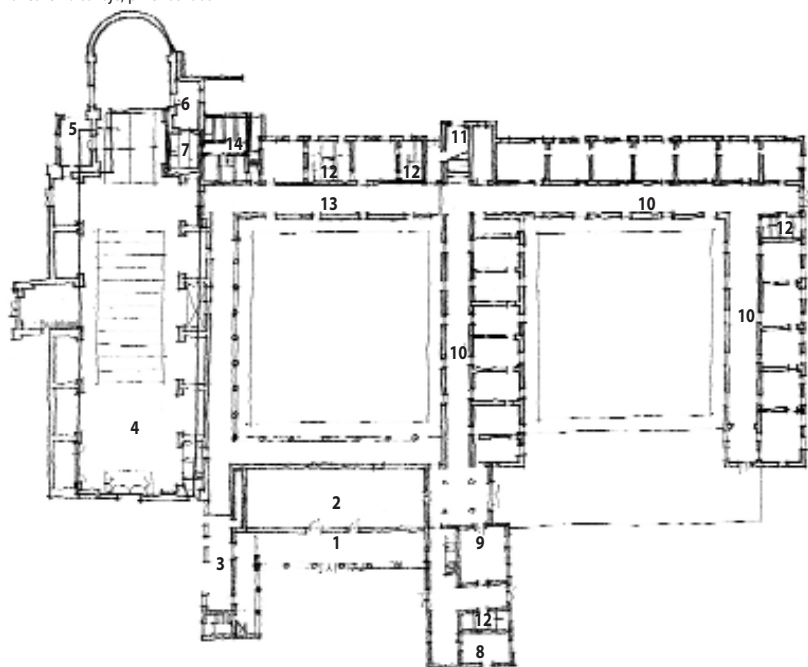
A földrengésben károsodott templom légi felvétele

A templom és a kolostor földszinti alaprajzi vázlata

1. Bejárat, információ, pénztár
2. Konferencia- és kiállítóterem, egykori refektórium
3. Ruhatár
4. Előadó- és kiállítóterem, egykori templomtér
5. Közvetítő helyiség, egykori kápolna
6. Közlekedő, egykori sekrestye
7. Torony
8. Büfé
9. Könyvesbolt
10. Időszaki kiállítások termei
11. Lépcsőház
12. Vizesblokk
13. Előtér
14. Művészek öltözője, pihenőszoba

A műemlékvédelem legfontosabb tevékenysége a régi épületek felújítása. Amennyiben a beavatkozás túlmutat a műszaki felújításon, és az épület új funkciókat kap, már nem csupán renoválásról beszélhetünk, hanem önálló építészeti alkotásról. A Forliban található San Domenico templom és kolostor helyreállítása a korábbi, megmaradt épületrészek felhasználásával létrehozott kortárs

építészeti alkotás. Az épületet a 2013-as bejárás és a felújításról megjelent publikációk¹ segítségével mutatjuk be.

Forlì mintegy száztízezer lakosú város Emilia-Romagna tartományban, Bologna és Rimini között. Látnivalóit tekintve annak ellenére elmarad a környékbeli nagy turistaközpontok mögött, hogy festői, késő középkori vagy kora újkori belvárosának hangulata felér bármelyik hazai műemléki városunkéval. A közelben levő Bologna és a világörökségi védeltséget élvező Ravenna, Urbino, valamint San Marino nagyobb hírnévnek örvendenek.²

A városnak több magyarországi kapcsolódási pontja is van: Szolnok testvérvárosaként számos olasz-magyar kulturális program kerül megrendezésre itt.

A másik – építészeti – kapcsolat a 2010–2014 között a győri Széchenyi István Egyetem, illetve a győri önkormányzat részvételével jött létre a Forlì önkormányzata által vezetett Atrium program³ keretei között. A program, mint ahogy neve is mutatja, nem a történeti várossal foglalkozott. A Forlì melletti Predappióban született 1883-ban Benito Mussolini, az olasz állam miniszterelnöke, aki hatalomra kerülése után nagy ívű fejlesztéseket hajtott végre mind Predappióban, mind Forliban. A politikus szülőfalujában új középületek épültek a korszakra jellemző modernista stílusban, Forliban úttal kötötték össze a még historizáló stílusú pályaudvart a városközponttal, a Viale mentén pedig repülőtisztképző akadémia, sportközpont és több más jelentős épület létesült. A város repülőteret is kapott. Érthető, hogy a történeti belvárosával itáliai viszonyok között kiemelkedni nem tudó város a saját jellegzetességével próbál meg turisztikai célpontot kínálni.

A festői megjelenésű történeti belváros természetesen több értékes műemlék épülettel rendelkezik, legfontosabbak a város főterén a Piazza Saffin álló, 12. század végi, nyitott fafedélszékes San Mercuriale templom a hozzá tartozó harangtoronnyal, az 1723-ból származó kápolnákkal bővített elliptikus alaprajzú barokk Megváltás temploma (Chiesa del Suffragio), valamint a 14-15. század során kiépített vár, a Rocca di Ravaldino.⁴

A domonkos rend egykori kolostora a belváros peremén helyezkedik el. Az épületegyüttes a templomból és a két belső udvart körülölelő kolostori épületből áll. A 13. század első felében épített templomot 1255-ben már bővítették, 1314-ben átalakították a szentélyét és egy kápolnát építettek hozzá. A középkori templom falai részben a mai épületbe foglalva állnak, a befalazott gótikus ablakok helyei a kutatás során előkerültek. A templomot a 17. századi több lépcsős reneszánsz bővítés során látták el oldalkápolnákkal, majd az 1714-es átépítés során nyerte el a maihoz közelálló formáját. 1781-ben

egy földrengés megrongálta, de helyreállították. A napóleoni időktől kezdve katonai célokra használták, majd 1866–67-ben állami tulajdonba került. A világi funkció következtében a kolostorépület az utóbbi két évszázad során számos átalakításon esett át.

A templom történetének szomorú pillanata volt 1978, amikor egy földrengés következtében a templomhajó középső szakaszának hevederes fiókos dongaboltozata beomlott, és a kolostorépület csatlakozó szárnyai is súlyosan károsodtak. [1. ábra]⁵ Az épület évtizedekig állt feldetlenül, belsejében és falkoránán növények nőttek.

Az együttes 1996-ban kapta jelenlegi múzeumi funkcióját, az egykori templom restaurálása 2007-ben kezdődött meg. A templom új funkciót is kapott: a mai igényeket kiszolgálni képes előadó- és hangversenyterem céljára épült újjá.

A hasznosítási program három lényeges pontra épült: a műemlék épületegyüttes felújítása, kulturális funkciók elhelyezése az épületben és – közvetve – a leromlott általagú városrész rehabilitációja.

Az épület felújítását természetesen rendkívül alapos régészeti és művészettörténeti kutatás előzte meg. A történeti dokumentumok segítségével és a feltárás adataiból tisztázták a középkori épület diszpozícióját, méreteit, jellegét. Ezek szerint a 13. századi épület a városi szerzetesi templomépítészeti Itália-szerte gyakori déli típusú templomai közé tartozott.⁶ A cinquecento idején reneszánsz stílusban újult meg az épület, ekkor épültek az árkádok kolostorudvarok, egy háromhajós könyvtárterem és a refektórium, melynek freskói művészettörténeti szempontból ma is az épület legértékesebb részletei közé tartoznak.

A barokk átépítés során teljesen új templom épült, jóval nagyobb alapterülettel. Az átépítés során megőrizték a barokk időszakban egyébként is közkedvelt teremtemplom jellegét. Az épület oldalkápolnákkal bővített, hevederekkel tagolt, hatszakaszos, fiókos dongaboltozattal fedett hajóból és kétszakaszos szentélyből áll. Az olaszországi mintákat követve a szentély oldalához épült harangtorony homlokzati toronnyal nem rendelkezett. A főhomlokzat kiépítésére sem került sor, a csorbázatosan falazott, torzóként fennmaradt homlokzat a korabeli építésszervezés és építéstechnika szép emléke.

A felújítási terveket Forlì város önkormányzata megbízásából Gabrio Furani építész és Valter Casadio statikus készítették.

A kolostori épületszárnyak funkcionális tagolása logikus, az új funkcióból és a meglévő adottságokból szervesen következik. Az észak-nyugati szárnyban kapott helyet az előcsarnok, hozzá kapcsolódóan a recepció, vizesblokk, ruhatár, múzeumi könyvesbolt és a kávézó. Az előcsarnokkal párhuzamosan helyezkedik el a kolostor egykori refektórium, melyben konferenciatermet alakítottak ki. A földszinten a kolostori cellák helyén kaptak helyet a régészeti és a városi múzeum kiállítótermei. Az emeleten az időszaki kiállítások termei, a képtár és a könyvtár helyezkedik el. Külön teremben, a műtárgy értékéhez méltó környezetben helyezték el Canova l' Ebe szobrát. [2. ábra]⁷

Az építészeti tervezéssel párhuzamosan futott a belső építészeti tervek kialakításának előkészítése, elkészültek a berendezések, a világítás, a kiállítási installációk tervei. Az alapelv a kiállítások modern eszközökkel való ki-

A templom rekonstruált belső tere

- 1 Furani, Gabrio, et al. (eds.): *San Domenico. Il restauro*. Edizioni IN Magazine, Forlì 2013; Pieroni, Francesca: *Identità urbana*. Hozzáférhető: http://www.designrepublic.it/viewdoc.aspx?co_id=193 [utolsó belépés: 2016. augusztus]; Furani, Gabrio: „Il restauro”, in uó.: *Dal restauro al museo. IBC*, vol. 14, no. 1 (2006). Hozzáférhető: <http://rivista.ibc.regione.emilia-romagna.it/xw-200601/xw-200601-d0001/xw-200601-a0016> [utolsó belépés: 2016. augusztus 29.].
- 2 A várost egy ma már klasszikusnak számító olaszországi útkönyv említi, de mindössze egyetlen rövid bekezdés erejéig tárgyalja. Ld. Fajth, Tibor: *Itália*. Panoráma Kiadó, Budapest 1973, p. 271
- 3 ATRIUM = Architecture of Totalitarian Regimes of the XXth Century in Urban Management. A program tizenegy Közép- és Dél-kelet európai ország részvételével a XX. századi diktatúrák építészetét dolgozta fel. A végeredmény egy európai uniós kulturális útvonal lett. Olaszország és Görögország a harmincas évek modernista épületeivel, a volt szocialista országok az ötvenes évek szocreál építészetével vett részt a projektben. A program honlapja www.atrium-see.eu címen érhető el [utolsó belépés: 2016. augusztus 29.].

Az eredeti és az újrafalazott fal-szövet határa a homlokzaton

Régi és új árkádoszlopok egymás mellett

- 4 A város és a megye látnivalóival több turisztikai kiadvány is foglalkozik: *Quaderno da viaggio. Provincia di Forlì-Cesena. Assesorato al Turismo della Provincia di Forlì-Cesena, 1997; Forlì Guida alla città. AIEP Editori RSM, 1991.*
- 5 A kép forrása: a templomban levő ideiglenes kiállítás tablója.
- 6 Guzsik, Tamás: *A középkori építészettörténete. Összefoglaló és segédlet* [egyetemi jegyzet]. BME Építészettörténeti és Elméleti Intézet, Budapest 1994.
- 7 Az alaprajzi vázlat a restaurálást bemutató kiadvány 15. oldalán megjelent ábra alapján készült.
- 8 Zsembery, Ákos: *Középkori építészeti emlékek védelme. Módszertani javaslat holt műemlékek bemutatásának kritikai elemzéséhez* [PhD értekezés]. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest 2009, pp. 12-30.
- 9 A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény

alakításának és a történeti tereknek az összehangolása volt.

A templom helyreállított nagyméretű, deszakralizált tere hangversenyeknek, konferenciáknak, illetve nagy helyigényű időszaki kiállításoknak tud otthont adni. A templomtérben kialakított alagsori épületrész a feltárt középkori épületmaradványok in situ bemutatására szolgál. Itt raktárak, restaurátorműhelyek és kutatószobák kaptak helyet.

A beüvegezett, rekonstruált földszinti árkádsor felett modern építészeti eszközökkel megépített új összekötő folyosó

Az épület helyreállítása során a megmaradt eredeti részletek minél teljesebb megőrzésére törekedtek. A meglévő padlóburkolatokat, vakolatokat restaurálták, ahol szükséges volt, a kisebb hiányosságokat az eredetinek megfelelő anyaggal, sokszor restaurátori módszerekkel pótolták. Az épületben a történeti hangulatot visszaidéző, a barokk kori állapotnak megfelelő nyílászárók, padlók, vakolatok készültek.

Az új épületrészek ezen szemben jól megkülönböztethető módon modern építőanyagokat, elsősorban acélt és üveget, illetve fa lamellás árnyékolókat használtak.

A teljes helyreállítást financiálisan négy nagy ütemre bontották. Az első (szerkezeti megerősítések és a konventépület restaurálása) és a második (épületgépészet és a múzeum berendezése) ütem után a kolostori épületben berendezett kulturális központ megnyithatta kapuit a látogatók előtt. A szerves egységet alkotó harmadik és a negyedik ütemben a templom leomlott részeinek a rekonstrukciója és a belső tér restaurálása készült el.

Építészeti értelemben a helyreállítás leglátványosabb része kétségtelenül a rekonstruált templomtér. A beomlott boltozat helyére annak formáját visszaadó, a boltfőköket kirajzoló rétegelt-ragasztott fatartókból készített lamellasor épült, mely akusztikai szempontból kiválóan megfelel a hangversenyteremmel szemben támasztott követelményeknek. A térben állva egyértelmű, hogy melyek az eredeti, megmaradt boltozati felületek, és melyek a kiegészítések. Ugyanakkor az azonos térformának köszönhetően a térérzet nagyon közel áll ahhoz, mint amit a barokk térben érezhettünk. [3. ábra] A falakat az eredeti falszövetnek megfelelően nagyméretű téglából falazták vissza, az oldalkápolnák ramonádra falazott téglá dongaboltozatot kaptak. A falegyen elkészítése után került sor a tetőszerkezet újjáépítésére, természetesen az eredeti tömegforma megőrzésével. A boltozatot imitáló lamellákat már fedett térben, utólag emelték a helyükre. A megmaradt falfelületeken levő vakolatokat és díszítőfestéseket restaurálták, az újjáépített faltesteken elmaradtak a tagozatok és a belső festés, a Velencei Karta szellemiségében egyértelműsítve az épületrész építési idejét, jól elkülönítve az eredeti részeketől. [4. ábra] A külső falfelületen a falszövet egyértelműen mutatja a megmaradt és a visszaépített szakaszok határát. [5. ábra]

A kolostor templomhoz csatlakozó szárnya egykor emeletes volt, de az emeleti részét már korábban elbontották. A földszinti árkádsor elpusztult a földrengés során, ezt is újjá kellett építeni. Itt az új anyagok felhasználásával készített formai rekonstrukciót választották a tervezők. [6. ábra] Az elpusztult kőoszlopokat keresztmetszetű acél pillérekkel helyettesítették, a rájuk támaszkodó árkádíveket újrafalazták. Az emeleti szakaszon kortárs építészeti eszközökkel alakították ki az összekötő folyosót. [7. ábra] Az összes egykori nyitott folyosót beüvegezték, ezzel is használható tereket nyerve, javítva az épület belső közlekedési kapcsolatait. A megőrzést, mint a helyreállítás fontos szempontját igazolja a kolostorudvarban álló fa, amely túlélte az építkezést, és ma is hangsúlyos hangulati eleme az udvarnak.

A bejárati csarnok szintén modern belsőépítészeti esz-

közökkel épült meg. [8. ábra] Az épület legépebben megmaradt, restaurált tere a jelenleg konferenciateremként használt egykori refektórium. [9. ábra]

Az épület helyreállítása során a szakemberek jól elkülöníthető módon alkalmazták az eredeti technológiának megfelelő rekonstruktív, illetve a kortárs építészeti eszközöket, és alázattal megőrizték, restaurálták a meglévő épületrészeket. A létrejött épületegyüttes egy 21. századi építészeti alkotás, mely nagyon sok formai és materiális elemet tartalmaz a korábbi épületekből. A megőrzött történeti épületrészek, valamint a régi és új építészeti elemek összhangja, szerves egysége teszi az épületet Forlì város kiemelkedő minőségben helyreállított műemlékévé.

Az épület felújítása során alkalmazott vakolatok kapcsán talán érdemes összevetni a műemlék-helyreállítás déli- és északi módszereit.⁸ Az északi (német) módszert követve hazánkban is általánosan alkalmazott, a modern tudománnyal (elsősorban vegyiparral) megtámogatott WTA rendszerű vakolatok szinte mindegyike cementtartalmú. A vakolat készítése során a zsákos anyagba kevert vegyszereknek köszönhetően a vakolatban légrétegek keletkeznek, amelyek sokszorosára növelik a vakolat párologtató felületét, így nagyobb helyet biztosítanak a kicsapódó sóknak. A nedvesség- és sóutánpótlás függvényében a vakolat évekig, akár évtizedekig ép maradhat – de sajnos sok esetben tapasztaljuk, hogy a vakolat néhány év után tönkremegy. A pórusok telítődése után ugyanis megszűnik a páraáteresztés, és a vakolat (vagy sokszor inkább a fölötte megmaradt, esetleg értékes történeti vakolat) tönkremegy.

Itáliában ezzel szemben sokkal inkább a restaurátori szemlélet (és ez alatt tulajdonképpen egy tisztességes, alapos mestermunkát értünk) uralkodik: a műemlékek helyreállításánál egyszerűen az eredeti anyagokat (vakolat esetében homokkal kevert oltott meszet) és a hagyományos építéstechnológiákat használják.

A két földrajzi terület közötti szemléletmódbeli különbséget jelzi a helyreállításra vonatkozó fogalomhasz-

nálát is: a német nyelv *Sanierung* (= felújítás, modernizálás) szavával szemben az olaszban a *restauro* (= helyreállítás, restaurálás) kifejezést használják.

A vakolatok, különösen a mész alapú lábazati vakolatok öregedése nem idegen a régi épületek látványától, mondhatni természetes része az épület patinásodásának. Nem mindegy azonban, hogy a vakolat hogyan öregszik. A mészvakolat természetes öregedésével szemben a cementtartalmú lábazatok vagy a lábazat fölött leálló vakolatrészek tönkremenetele rendkívül csúnya.

Műemlékvédelmi szempontból további problémát jelent a vakolat tönkremenetele után annak cseréje. A cementes vakolatok az erős tapadást biztosító gúzrétegnek köszönhetően nem távolíthatók el a történeti falszövet roncsolása nélkül, csupán annak megvésésével lehet tőlük megszabadulni. Az eredetileg mészhabarccsal vakolt épületeken a cementtartalmú vakolatok használata elmentés a műemlékekre vonatkozó jogszabályok⁹ hagyományos anyaghasználatra vonatkozó előírásaival is.

Veöreös András

Az előcsarnok belső tere

Az egykori refektórium boltozatos reneszánsz tere ma konferenciának ad otthont

(belső kép)

Építész vezető tervező és

koordinátor: Gabrio Funari

Építészeti és belsőépítészeti

tervező: Jean Michel Wilmotte,

Emmanuel Brelot, Alessandro

Lucchi, Cristiano Biserni, Gabrio

Funari

Építető: Comune di Forlì (Forlì

Város Önkormányzata)

Muzeológus: Luciana Prati,

Giovanna Bermond Montanari,

Emanuela Ercolani Cocchi,

Giordano Viroli

Restaurátorok: Wunderkammer,

Arte & Restauro, Marmioli Ivan,

Laboratorio del Restauro Ravenna

Kutatás: Scavi ed indagini archeologiche,

Archeosistemi, La

Fenice Archeologica e Restauro

Bologna, Cooperativa

Archeologica Firenze

Szerkezettervező: Valter

Casadio, Giuliano Mezzadri, Fabio

Selleri

Gépész tervező: Mauro Strada,

Andrea Crivellaro, Emmanuele

Borella, Francesco Scialfa, Simone

Cappelletti

Elektromos tervező: Lorenzo

Fellin, Alberto Zannier, Maria

Teresa Oricoli

Biztonságtechnika: Carlo Carli

Építész:
Roberto del
Signore

VISSZA A JÖVŐBE

Palazzo Valentini Domus, Róma

A palota homlokzata és elhelyezkedése

(Forrás: Napoli – Baldassarri, 2015)

Ahhoz, hogy a műemlék-bemutatói trendek jövőjét láthassuk, elég egy történelmi rétegeken át vezető utazás a múltba. A helyszín – természetesen – Róma, ahol egyedülálló lehetőségeket és nehézségeket okoz a város történelmi rétegeinek bemutatása. Az elmúlt évtizedben az olasz főváros különös hangsúlyt fektetett ezekre a „lát-hatatlan” helyreállításokra, amelyek a muzeológia jövőjét is felvillantják előttünk. A Museo Crypta Balbi az első látványos ilyen bemutatás volt (ld. Alaprajz 2008/2), amelyet a Szent Péter-bazilika alatt feltárt vatikáni neopolisz emlékeit bemutató múzeum termeinek egyre

bővülő sora követett. Az elmúlt években szinte egyszerre nyílt meg a látogatók előtt a Museo Mercati di Traiano (Traianus vásárcsarnoka megmaradt romjainak hasznosításával) és a Valentini palota pincéjében feltárt egykori fényűző római villák újszerű bemutatása.

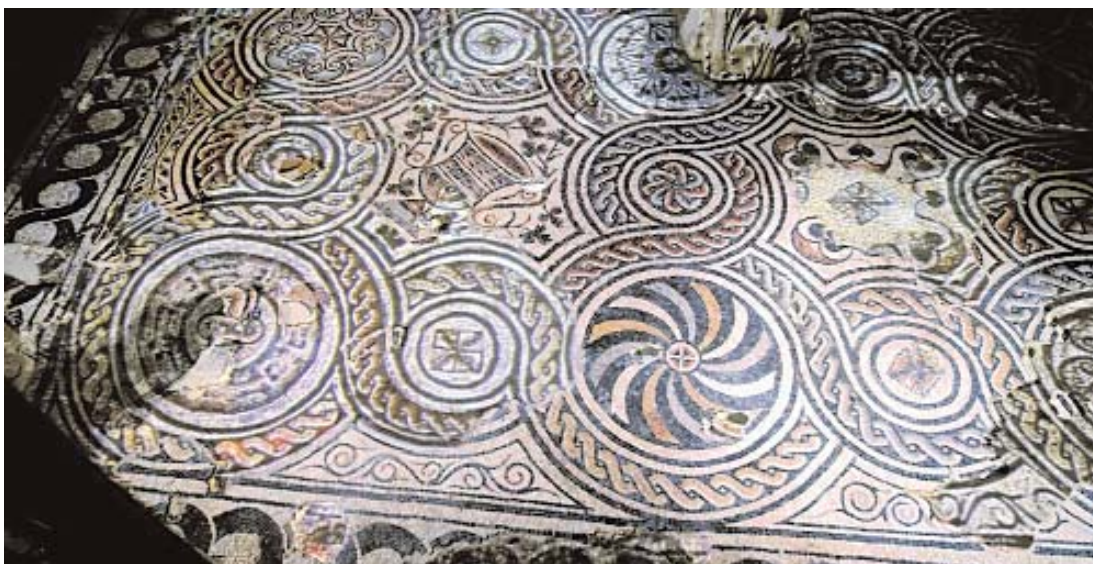
A Museo Palazzo Valentini Domus jól illeszkedik abba a trendbe, amit Itália az elmúlt évtizedben diktált az archeológiai emlékek bemutatása terén.¹ Az új és régi elemek viszonyát határozott elméleti alapokon értelmezik, ezért az épített örökség rétegeit egyedi régészeti és építészeti szempontrendszer mentén ismerhetjük meg.

Mindezt azonban még érdekesebbé teszi a 3D-rekonstrukciók felhasználhatóságának új útja, amely az anyagi hitelességet is újszerű megvilágításba helyezi – mégpedig szó szerint!

A palota egyike Róma értékes, ám viszonylag nagyszámú 16. századi épületeinek. Egyedivé teszi azonban a pincszintje, amely megőrizte és bemutatathatóvá tette az ókori metropolisz újabb darabjait. A 17. század folya-

szét kitevő légvédelmi bunker. Az utcaszint alatt mintegy hét méter mélyen húzódó római kori villák ásatása 2005-ben kezdődött meg, a múzeum pedig 2010 óta látogatható.²

A múzeum bejárata szerény: a palota belső udvarából nyíló kis helyiségben csupán egy regisztrációs pult és minimális információs eszközök találhatók. Mint később kiderül, idefent ennél többre nincs is szükség. Az innen le-

A restaurált padlózat és a digitálisan kiegészített járófelület

(Forrás: www.palazzovalentini.it)

mán több nagyobb átépítésen is átesett palota sokáig kardinálisok lakóhelyéül szolgált. 1705–13 között Ruspoli őrgróf privát színházat és koncerttermet alakított ki benne, ahol a kor olyan neves művészeit is vendégül látták, mint Händel, Scarlatti vagy Arcangelo Corelli. Az épület 1827-ben került a bankár és konzul Vincenzo Valentini tulajdonába, és bár a századforduló óta a városi tanács használja, mégis máig a Valentini család nevét őrzi.

Régészeti leletek előkerüléséről először 1902-ben tesznek említést. 1939-ben épült a pincszint nagy ré-

felé induló üveglépcsők sora azonban már a jövő eszközeivel vezeti le a múltba a kis létszámú, maximum 12 fős csoportokat. A lépcsőház falfelületein feltárt, üveg mögött bemutatott középkori és római falrészletek, valamint egy-egy tárgyi emlék elhelyezése szinte szokásos elemnek tekinthető. A lenti üveg járófelületek és kortárs tartószerkezetek didaktikai szerepe azonban eltér a megszokottól. A pincszinti termekben mintha kortárs műemléki bemutatásaink visszáját látnánk: amint beérünk a teljes alapterületén üvegpaddal ellátott első helyiségbe, a fények kihunynak, és megkezdődik a vetítés...

1 Carbonara, Giovanni: *Restauro architettonico: principi e metodo*. Mancosu Editore, Roma 2013.

2 Napoli, L. – Baldassari, P.: Palazzo Valentini. Archaeological discoveries and redevelopment projects. *Frontiers of Architectural Research*, vol. 4, no. 2 (2015), pp. 91-99.

Az átrium maradványai és virtuális kiegészítése

(Forrás: www.palazzovalentini.it)

Az üvegpadrólkat és függesztett fém járórácsokat idehaza szinte beidegződésszerűen használják kortárs műemlék-bemutatóknál, az esetek nagy részében csupán önmagáért való építészeti megoldásként. A Valentini palotában a transzparens felület arra szolgál, hogy a 3D-s vetítés terébe helyezzen bennünket, feloldva a körülöttünk lévő épített elemeket. A pince belső nyerstégla falai és alapfalai ugyanúgy vetítőfelületként szerepelnek, mint a palota régi márványpadozatai: előbbieket durva felülete rávetített látványt sejtelmessé, távolíva teszi, míg az utóbbiak digitális eszközökkel való kiegészítése mérnöki precíz. A bemutatás fények és projektorok segítségével kiemeli a látogatót a saját térézetéből, majd újra visszahelyezi oda, de már máshogyan. A különböző helyeken pontszerűen megvilágított maradványokat: a márványpadrólkat, a 17. századi alapfalak rétegeit és az állványozásuknál használt gerendafészeket didaktikus eszközökkel mutatják be a látogatóknak. A cél nem csupán a római villák pompájának felvillantása, hanem valamennyi történeti építészeti réteg megismertetése és visszafejtése. Nincsenek érintőképernyős felületek, a látogató kedvére és idejére bízott tablók, szövegek és ábrák: a jelen valóság van, és a virtuális eszközökkel megidézt múlt.

Amikor az egyik teremben a vetítés véget ért, az abból nyíló újabb teremben kigyúlnak a fények. A látogató

itt az előzőekhez hasonlóan függesztett, fémszerkezetű hidakon és üveg járófelületeken közlekedve láthatja a feltárt emlékeket, majd a fények újra kialszanak, és újra a múlt elemei elevenednek meg. A megmaradt épületrészek, ritka afrikai kövekből álló különleges falburkolatok a szemünk előtt egészülnek ki, válnak újra élővé, mindezt úgy, hogy a bemutatás nem hagy sok kétséget bennünk. Nincsen az a torokszorító érzés, ami egy hazai múzeum viaszfigurái és hipotézisekkel tűzdelt didaktikus épületelemei között fog el minket: anyagi valóságot tapasztalhatunk meg, és hitelességet, teljesen új fényben.

A múlt emlékei és a jelenkori szemlélő között csak az információs rendszerek teremthetnek kapcsolatot, ezeknek pedig szoros összefüggésben kell állniuk az építészeti didaktikával. E nélkül a két médium, vagyis a digitális élményeztetés és az építészeti didaktika elbeszél egymás mellett. A műemlékvédelemben a megkülönböztetés mellett alapvető feltétel az anyagi hitelesség – és éppen ez az, amit itt új szituációban értelmezhetünk. Az azonban már túlmutat e cikk keretein, hogy a digitális rekonstrukciók jövőjét, valamint az épített örökség védelmében betöltött szerepét vizsgáljuk.

A két villa maradványainak bemutatásával nem ér véget a múzeum. Az utolsó teremből az egykori légópince vészkijáratának végén a Mercati Traiani tövébe, egy üvegezett folyosóra érkezünk, ahol a monumentális Traianus-oszlop alatt állhatunk meg. Innen nyílik egy

A kis fürdő bemutatása

(Forrás: Napoli – Baldassarri, 2015)

A palota pincéjének üvegpadlós kialakítása, alatta az eredeti épületmaradványokkal, valamint a régészeti kiállítóterem

(Forrás: Napoli – Baldassarri, 2015)

vetítőterem, ahol a látogatás befejezéséként az eredeti óriási márványoszlop egy darabjára vetítve, a történelmi eseményeket elmagyarázva, tematikusan mutatják be a látogatóknak az oszlop jeleneteit. Végül ebben a teremben tekinthető meg egy kivilágított, robbantott axonometrikus makett is, amely a jelenlegi palota és a római romok térbeli szituációját mutatja be. A káprázat még mindig nem ér véget: a makett ugyanis egy üvegdobozban van, amelyben újabb vetítési trükkökkel az épületek a szemünk előtt változnak át. Aki eddig nem tudta

elhelyezni magát a pincerendszerben, itt minden kérdésére választ kap.

A háborús légópincék folyosóin át visz az út vissza a jelenbe. Itt is bemutatnak még néhány emléket Róma történelmének e sötét időszakából is, majd a shopon keresztül engedik ki a látogatót. Innen kilépve az örök város már nem ugyanaz, mint másfél órával korábban volt.

Zsembery Ákos

Építető: Provincia di Roma

Vezető tervező:

Roberto del Signore

Régészet: Luisa Napoli, Eugenio

La Rocca, Paola Baldassarri

ŐRZÜNK, AMÍG LÉTEZÜNK¹

A Stöckl lépcső rekonstrukciója

Építész:
Hauszmann
Alajos,
1896

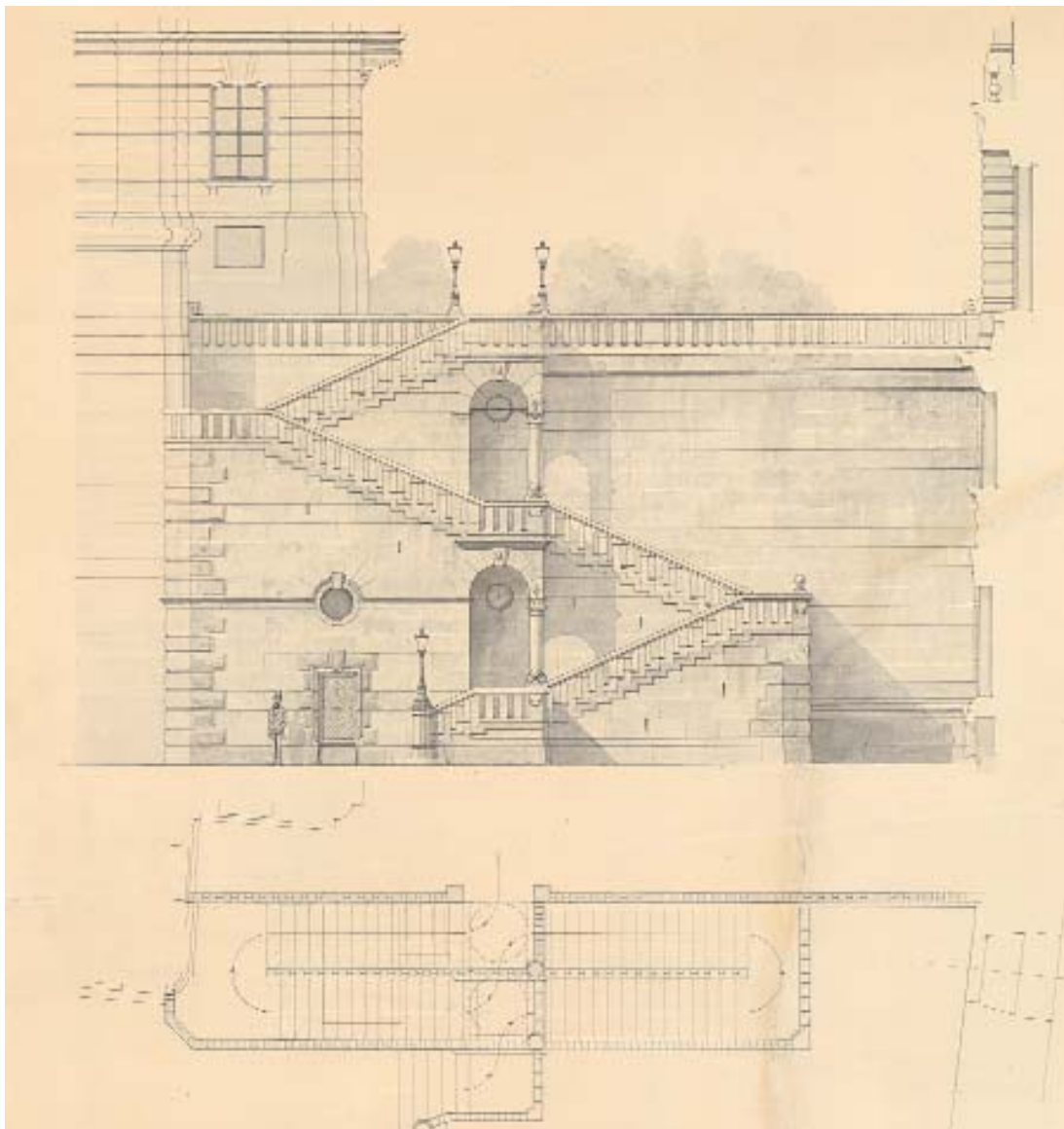
A Stöckl lépcső megnevezés előtagja nem személynév. Az egykor a közelében álló melléképületről, a Stöckl Gebäuderól nyerte a nevét, mely Ausztriában a kastélyok közelében álló melléképületek gyűjtőneve volt. A budai várban is épült egy kifejezetten reprezentatív hivatali melléképület az egykori építési irodák (Bauamtsstöckl) helyén, amely rövidesen a várbeli fejlesztések útjában állt, ezért elbontották: csak a mellé épített Stöckl lépcső őrizte meg – nevében – az emléket. A lépcső történetét Rostás Péter művészettörténész kutatta 2015-ben,² addig leginkább Ybl-lépcsőként ismerték, pedig nem Ybl Miklós, hanem Hauszmann Alajos tervezte, pár évvel Ybl halála után. A Stöckl épület helyére épített Főőrség, amely szintén Hauszmann tervei szerint készült, a

támfal magasságáig lényegében azonos szerkezetű és megjelenésű, így építészeti egységet alkot a lépcsővel.

Ybl Miklós halála után – és akarata szerint – Hauszmann Alajos vitte tovább a vári munkákat, és nem csak a dunai oldalon módosította Ybl koncepcióját, hanem a nyugati oldali kertek szintjét is igyekezett bekapcsolni a fejlesztésbe: ekkor született a királyi lovarda, az onnan a Hunyadi udvar szintjére vezető, kocsival járható rámpa és a gyalogos lépcső gondolata, amely 1896-ra meg is épült. A második világháborúban megrongálódott Főőrséget és a vele egységet képező lépcsőt 1971-ben bontották le, elsősorban nem a műszaki állapotuk miatt, hanem azért, mert a második világháború utáni régészeti kutatások során középkori épületrészeket tártak fel, és

A Stöckl lépcső és a Főőrséghez csatlakozó terasz képe a háború után. A lépcső alig sérült, nem a műszaki állapota miatt bontották le 1971-ben

A Stöckl lépcső egyik korai tervdátuma Hauszmann Alajos műterméből. A bal oldalon az akkor még álló Stöckl Gebäude homlokzatrészlete látható

az itt álló Zsigmond-kori várfalakat előnyben részesítették a későbbi, hauszmanni épületekkel szemben. A várfal e szakaszának sorsáról évtizedes vita folyt, ahogy a várpalota újjáépítésének egyéb kérdéseiről is, s ezek éppúgy egyszerre voltak szakmai és politikai viták, ahogy ma is. Rostás Péter tanulmányából kiténik, hogy a Közti műemlékes építész, Czagány István például a nyugati falszakasz beépítésének híve volt, és másokkal ellentétben pozitívan értékelte Hauszmann törekvéseit a Hunyadi udvar és az Oroszlános kapu környezetének urbanus megfogalmazására.

A ma látható várfalak, illetve azok kőburkolata az egykori lépcső környezetében csupán rekonstrukciók, az eredeti, valóban Zsigmond-kori kváderek a föld alatt vannak, helyenként emelkednek csak a terepszint fölé: helyreállításuk a vár középkori látványát kívánta erősíteni. Az a kérdés, hogy a várpalota nyugati oldalának revitalizációja során melyik korábbi állapotot tekintik iránymutatónak, melyiket idealizálják a tervezők és a döntéshozók, szándék, azaz akarat, nem pedig egy „helyes”,

vagy „helytelen” megközelítés kérdése. A budai Vár fejlesztési koncepciójának része az egykori Újvilág, később Csikós udvarnak nevezett terület használatbavétele, illetve a Palota út felőli megközelítésének biztosítása, ezért nem véletlenül kerültek előtérbe azok a hauszmanni tervek, amelyek szintén erre törekedtek. A várpalota e fontos pontján a négy meghatározó, Hauszmann tervezte építészeti elem rekonstrukciójáról, köztük a Stöckl lépcső felépítéséről Potzner Ferenc építész és Rostás Péter művészettörténész szakmai javaslata alapján született testületi, majd politikai döntés, nem pedig fordítva.³

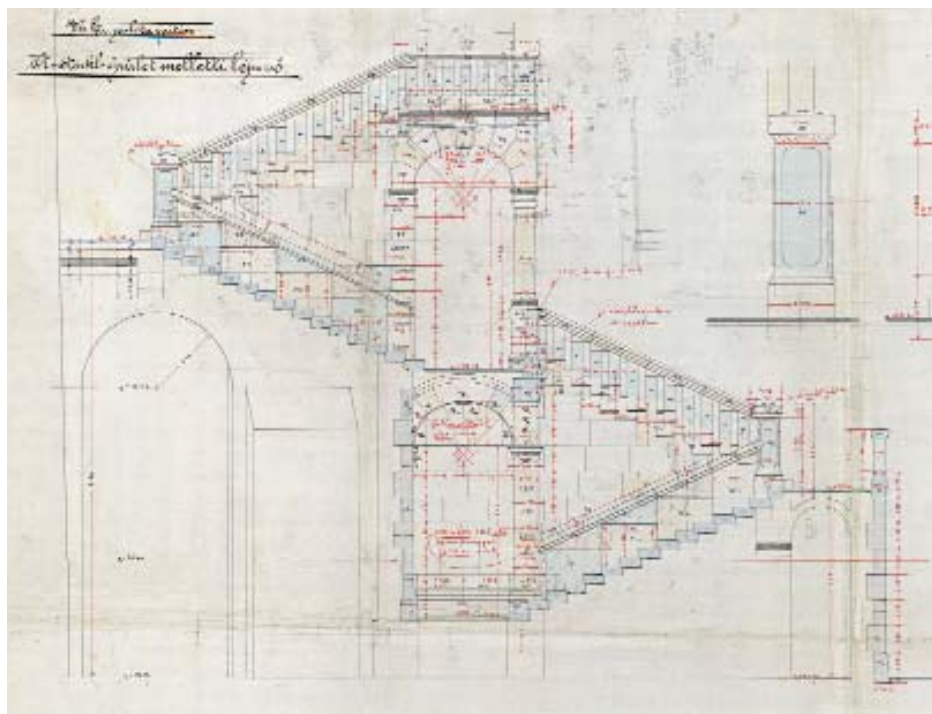
A funkcionális szempontból nem vitatott neoreneszánsz Stöckl lépcső rekonstrukciójához szükséges kiviteli tervek elkészítését a fenti alapvetések elfogadásával vállaltuk. Ehhez az Országház homlokzatrekonstrukciójával eltöltött sokéves tapasztalat adott alapot. A lépcső szellemes vonalvezetésű, sallangmentes, egyszerűnek látszó, de részleteiben alaposan végiggondolt, kifinomult műtárgy. Alapozása és alapfalai máig megvannak, centire pontosan megegyeznek a fennmaradt tervekkel.

1 „Mindig is úgy gondoltam, hogy a társadalomban vannak termelők, irányítók, szolgáltatók és őrzők. A könyvtáros közös kaszt a katonával, a rendőrrel és a tűzoltóval. Őrizzük, amíg van mit, és van kinek. Őrzünk, amíg létezzük.” In Magyar, László András: Mi a fontosabb, az orgazmus, vagy a táplálék? [Nagy József interjúja M.L.A. könyvtárossal.] 24.hu, 2016. július 12. CEST 14:31. Hozzáférhető: <<http://24.hu/kozelet/2016/07/12/mla-mi-a-fontosabb-az-orgazmus-vagy-a-taplalek>> [utolsó belépés: 2016. augusztus 26.].

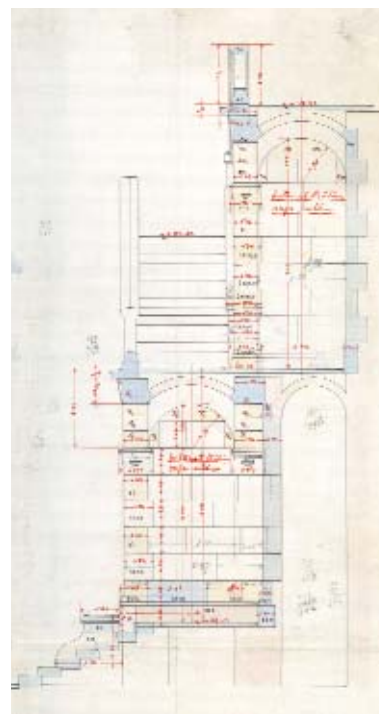
2 Rostás, Péter: *A budavári királyi palota egykori Stöckl lépcsője*. [Művészettörténeti dokumentáció, publikálatlan kézirat]. Budapest, 2015.

3 „Rostás szerint az eddigi döntéseknek megfelelő szakmai megalapozottsága és indoka van, ezeket egyáltalán nem a politika kezdeményezte, hanem a régész és művészettörténész szakma.” In Rostás, Péter: *Miért jó mégis a budai Vár felújítása?* [Dercsényi Balázs interjúja R.P. művészettörténésszel.] HVG.hu, 2016. március 30. CET 17:21. Hozzáférhető: <http://hvg.hu/itthon/20160330_budai_Var_Rostas_Peter_Hauszmann> [utolsó belépés: 2016. augusztus 26.].

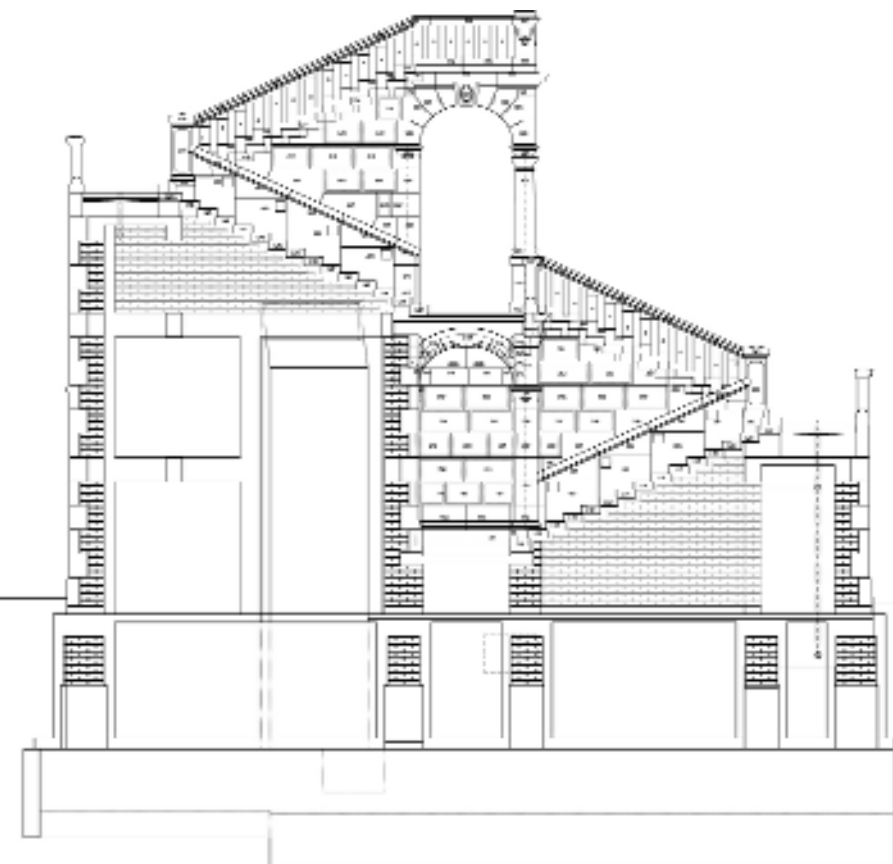
4 Lóvei, Pál: *Budai várjátékok. Élet és Irodalom*, vol. 60, no. 22 (2016), pp. 11-12. Hozzáférhető: <http://www.es.hu/lovei_pal/budai_var_jatekok;2016-06-02.html> [utolsó belépés: 2016. augusztus 26.].

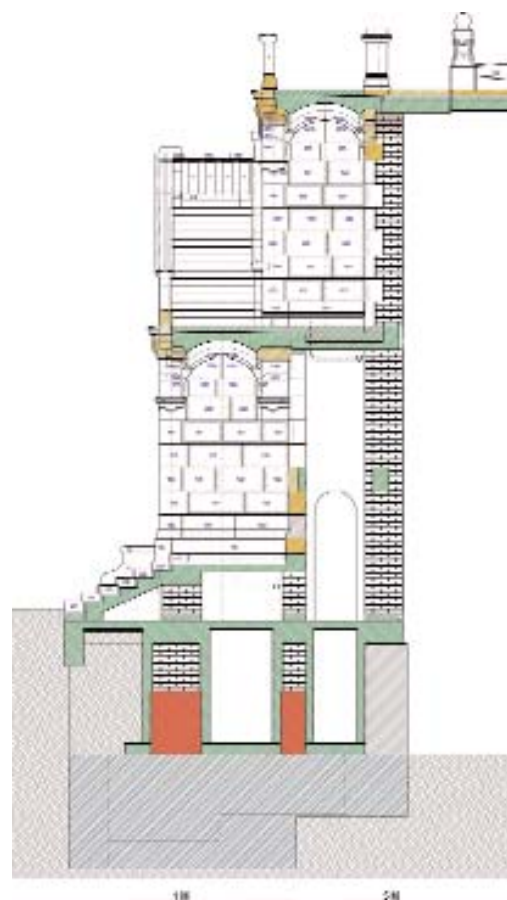
Hosszmetszet az archív kiviteli tervsorozatból. A nagyméretű téglafaltest (6,5×15×31) és a kőburkolat egy ütemben, összehangolt méretrenddel épült

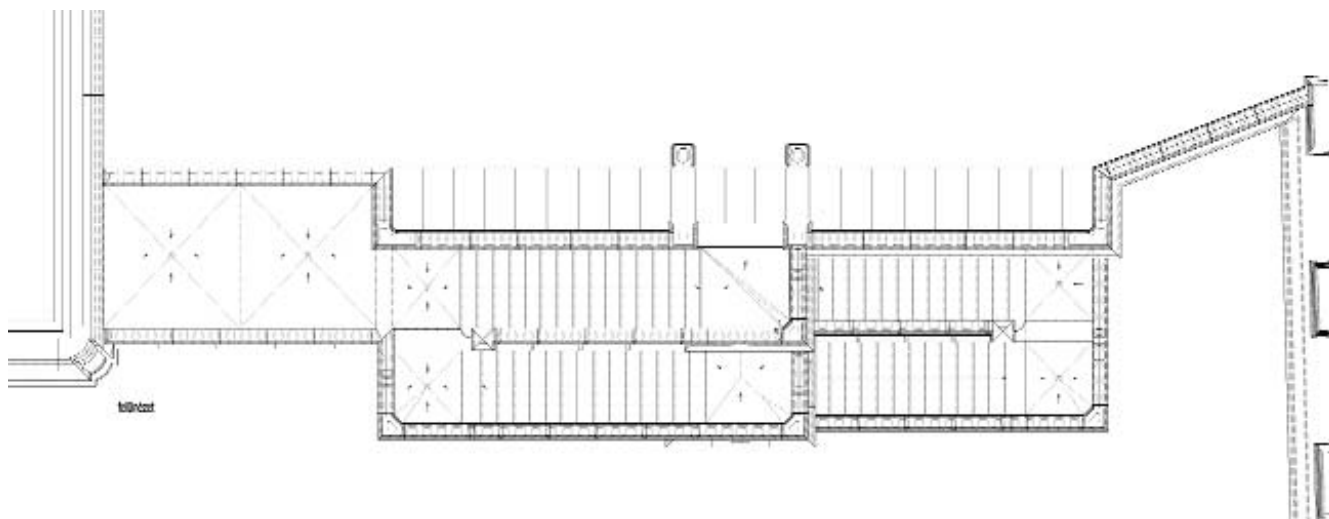
Keresztmetszet az archív kiviteli tervsorozatból. A beton alaptest és az alapfalak nagy része megőrződött a föld alatt. A lépcsőfokok gránit anyagúak voltak, a téglaboltzotok felett aszfaltburkolat készült. A boltvállakat vonóvassal fogták össze

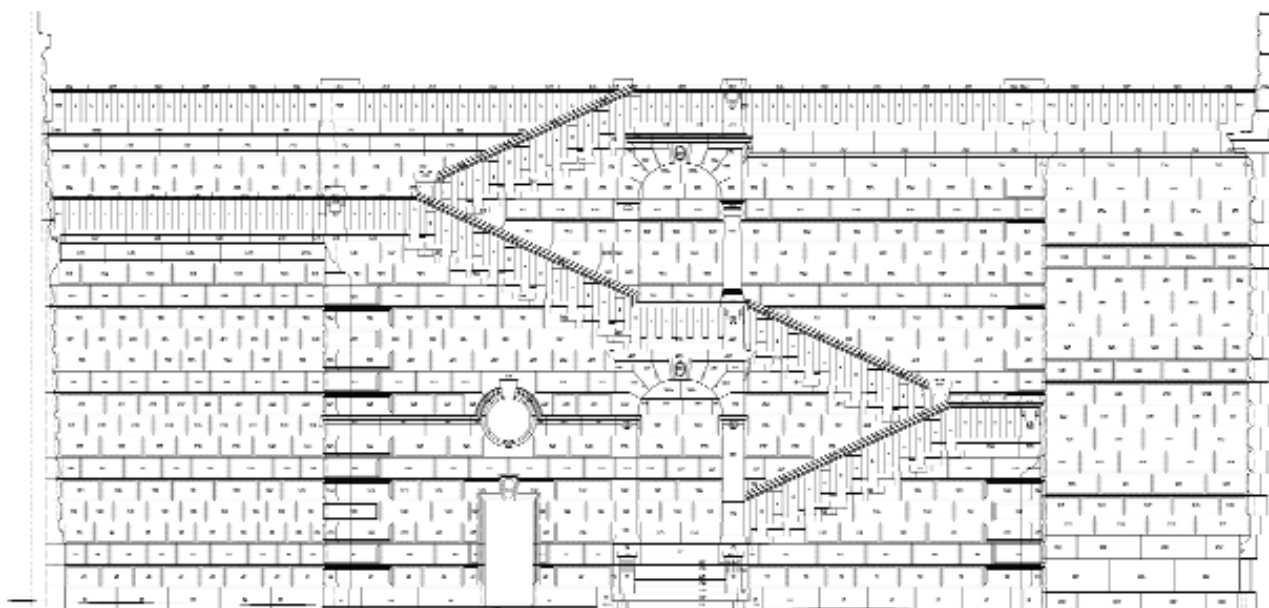
Hosszmetszet a rekonstrukciós tervsorozatból. A ma használatos nagyméretű tégl (6,5×14×29) méreteihez igazítva a lépcső az egykorihoz hasonlóan épül, az Eurocode előírásai szerinti vasbeton merevítést a szerkezetbe rejtve

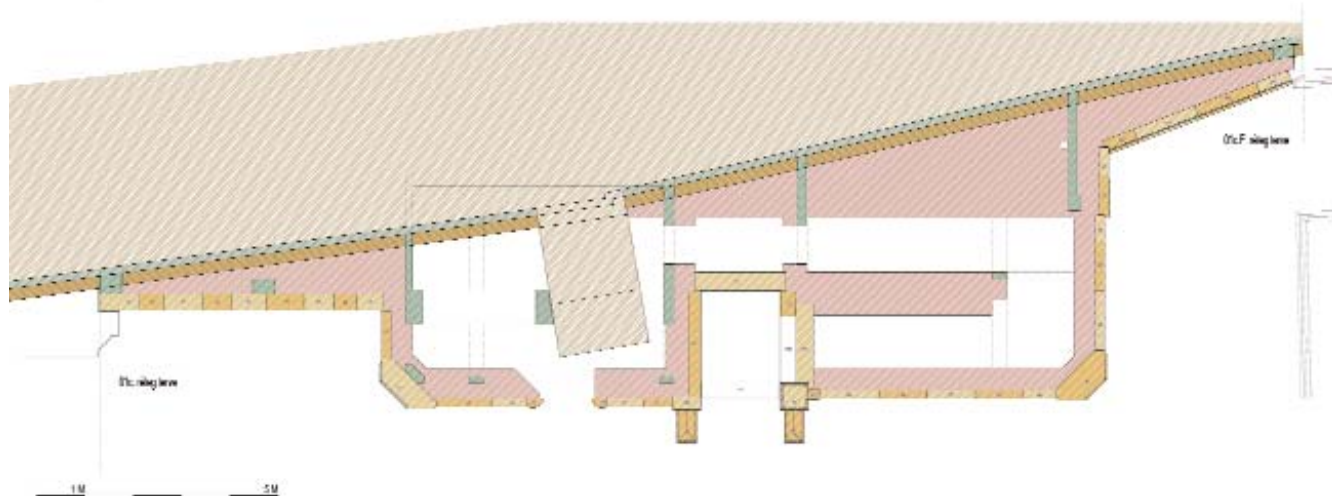
Keresztmetszet a rekonstrukciós tervsorozatból. A téglaboltzotok helyett vasbeton héj készül, felette szigeteléssel és antracit színű terrazzoburkolattal

A Stöckl lépcső felülnézeti képe a Főörség alagsori szintjéhez vezető terasz és a Hunyadi udvar szintjén kiépülő díszkerthez való csatlakozás jelölésével

A lépcső tervezett összképe. Minden köelemnek önálló sorszáma van, mindegyikről konszignációs tervlap készül. Hauszmann idejében az egyszerű falburkoló köveket nem számozták, a többit igen. A kőfaragó műhelyek 1:1 léptékű kőrajzok alapján faragtak, ilyen tervekből is maradt néhány

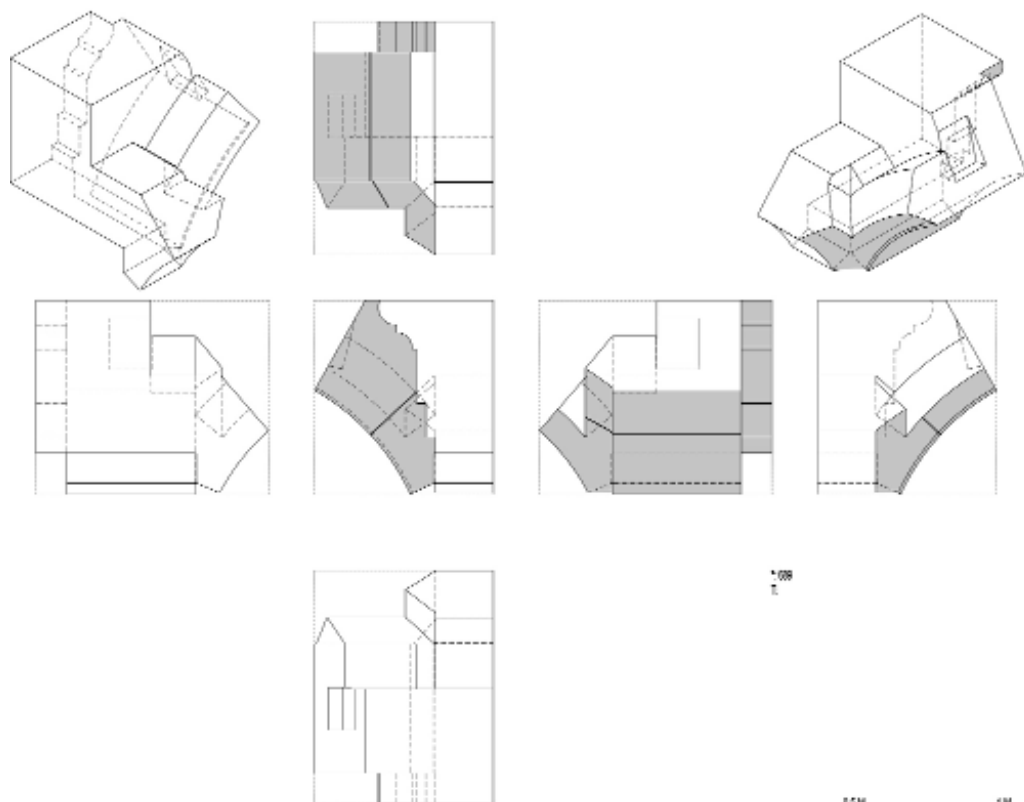
A lépcső alaprajza a lábazati indítósor szintjén. A támpillér föld alatti része Zsigmond-kori, a föld feletti része rekonstrukció és a lépcső alatti térben látható marad, ahogy Hauszmann idejében is látható volt

A kihívást különleges feladatnak tekintettük, élvezettel merültünk el egy letűnt kor szerkesztésmódjának megismerésében. Ragaszkodtunk ahhoz, hogy az eredetivel egyező, hagyományos technikával épüljön, a mai igények szerinti vasbeton merevítést észrevétlenül rejtettük el a téglafalban. A faragott kőszerkezetek tervezési logikája gyökeresen eltér a mai additív, szerelt szerkezetekben gondolkodó alapállástól. Amikor ilyen munkát végzünk, restaurátornak tekintjük magunkat, nem alkotó építésznek. A mai építés gépész módjára szerel össze építőelemeket akkor is, amikor téglával vagy betonnal dolgozik. A faragott kőszerkezetben meghatározóak a csomóponti elemek, amelyek akár négy-öt különböző rendeltetésű tagozatból állnak össze, és mindegyik mindegyikkel összefügg. Ha a bal alsó sarkon megváltozik egy részlet, az a jobb felső sarokig végigfut, és mindent befolyásol. Az a munkarész, amelyet most mi végzünk számítógéppel, a huszadik század elejéig – feltételezem – a kőfeldolgozó cégek mestereinek feladata lehetett, amit elképesztő térlátással, sok évszázad tapasztalatait felhalmozva műveltek: logarléccel, papíron, ceruzával, tussal és vízfestékkel, lenyűgöző pontossággal. Ezek közül a tervek közül nagyon sok megmaradt a Stöckl lépcső esetében is, ami nélkül – pusztán fényképek alapján – a rekonstrukció megvalósíthatatlan lett volna. A korabeli rajzok viszont nem elegendőek ahhoz, hogy egy mai kőfaragó műhely – tartozzon bár a legjobbak közé – egy olyan összetett rendszert, mint amilyen a Stöckl

lépcső, össze tudjon belőlük állítani. A számítógép pontossága váltja ki azt a tudást, ami a 19. század végén még a mesterek fejében volt.

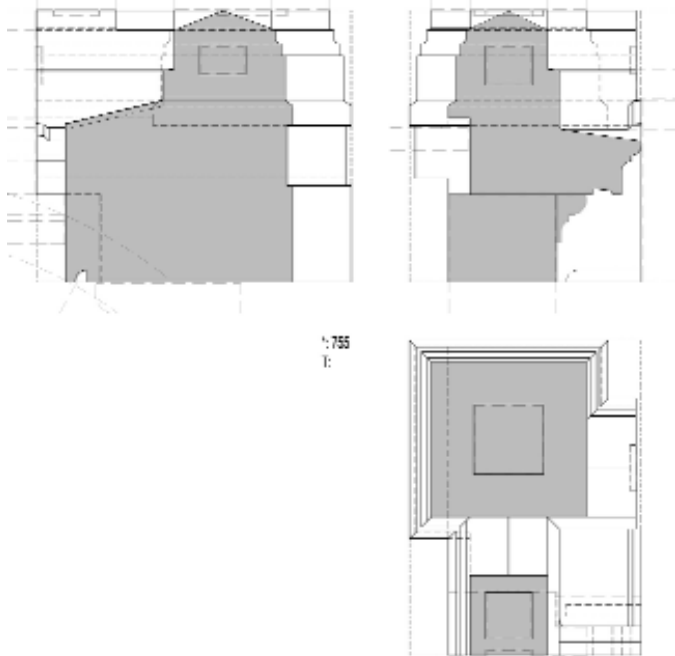
”A nagy építész elődök kész tervei mögé menekülést a történelem- és a nemzetfelfogás anakronizmusai mellett az építészethez való ambivalens kapcsolódás is magyarázza. A döntések meghozatala bátorságot kíván, az építészet területén a magyar kormányzat viszont gyáva. A kortárs alkotások, tervek között dönteni ugyanis rizikós: szakértelemet és képzettséget, intuíciót, kvalitásérzéklet, kulturális tájékozottságot és érdeklődést feltételez, és az eredmény sosem tetszik mindenkinek” – írja Lővei Pál egyik könyörtelen cikkében.⁴

Ezeket a mondatokat ugyan könnyebb leírni, mint megvalósítani, mégsem lehet említés nélkül hagyni azokat a jogos kifogásokat, amelyek a kortárs építész megjelenését kéri számon a Várnak ezen a részén, akár a Stöckl lépcső esetében is. Az elmúlt 71 év megvalósulatlan kísérletei azonban azt sejtetik, hogy az éppen aktuális építészeti irányzatok sorából demokratikus módszerekkel (pályázattal vagy pályázatokkal) kiválasztani azt, amelyik ebben a történeti, kulturális és politikai tekintetben egyaránt sűrű szövetben érvényes lesz és tartós, szinte lehetetlen vállalkozásnak tűnik. Különösen igaz ez a mai magyar, erősen megosztott politikai, társadalmi (és tegyük hozzá, szakmai) környezetben. Egy pályázatnál a zsűri jelentősége egyenértékű a pályázókéval, de a zsűritagokat egyszerűen felkérjük, ami könnyen

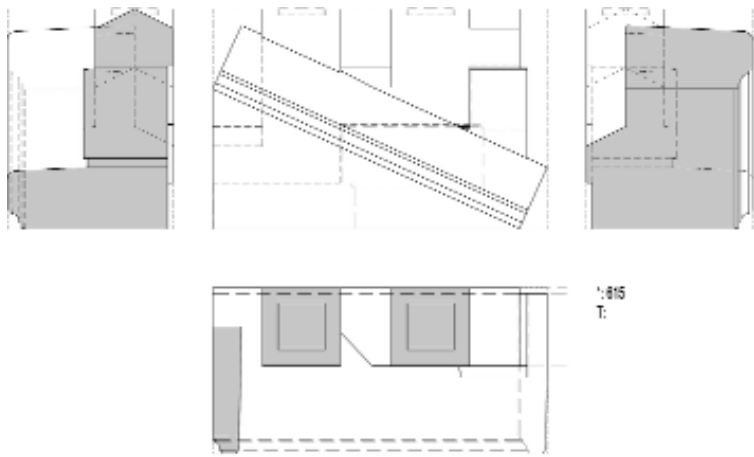

Az egyik, kívülről egyszerűnek látszó boltozati köelem terve. A boltozatok rekonstrukcióját Szabó Ágnes, a 3D modellt és a köelemek végleges konszignációs rajzait Dóczy András készítette

A lépcső egyik legfelső lábazati köelemének rajza, mely négy különböző építészeti tagozat csatlakozó csomópontja. Szabó Ágnes rekonstrukciója

A lépcsőt kísérő mellvéd részletrajza. Szabó Ágnes 17 évet töltött az Országház homlokzati köveinek felmérésével és tervezésével, az ő felkészültsége nélkül a Stöckl lépcső rekonstrukciós terveit nem lehetett volna a kívánatos minőségben elkészíteni

manipulatív választás is lehet. Nem véletlen, hogy a Vár déli oldala 1945 óta befejezetlen, a döntésekkel járó kockázatot egyik rezsim sem vállalta vagy vitte végig. Áttekintve a 71 év során e területre készített tervek és pályázatok sorát (megérne egy átfogó kritikai kiállítást!) véleményem szerint egy sincs, amelyik meg-nem-valóságát utólag sajnálnunk kellene. A '45 utáni beavatkozások erényeit és hibáit ma népszerű relativizálni, holott a józan értékítélethez elegendő idő telt el. A királyi palota közvetlen közelében rekonstruálandó hauszmanni épületek – az építészeti és művészettörténeti szándék szerint – egy értékesnek ítélt építészeti kompozíció helyreállítását jelentik – egy bizonytalan kimenetelű kortárs beavatkozással szemben. E „gyáva” döntés sikere vagy kudarca kevésbé a rekonstrukció hitelességén múlik, inkább a minőségén.

Egy sokezer éves kézműves kultúra kimúlásának évtizedeit éljük, melynek Hauszmann kora volt az utolsó méltó örököse. Hauszmann Alajos (1847-1926) maga is megérte, érezhette a halál leheletét a Tanácsköztársaság alatti meghurcoltatása idején. Nap mint nap szembesülünk az egykori mives és gazdag nyelvezet iránti érzéketlenséggel és érdektelenséggel (kollégákat is beleértve), szélmalomharc minden gyakorlott kéz formálta részletért folytatott küzdelem. A 19. századi mesterek épületei a 21. század felől nézve – nagyon csekély túlzással – csak annyiban különböznek a középkori vagy ókori mesterek műveitől, hogy a tervtárakban véletlen-

szerűen fennmaradtak a kiviteli szintű terveik. Párhuzamosan létezik egy elmúló és egy minden eddiginél hevesebb ütemben születő, alapjaiban új világ: a közöttük lévő távolság és kontraszt nagyobb, mint bármikor a belátható történelemben. Megértő vagyok azok iránt, akik ezt a tempót nem tudják követni. Nem csak a kormányokra, a tömegekre sem jellemző a „szakértelem és képzettség, intuíció, kvalitásérzék, kulturális tájékozottság és érdeklődés”, ami segítene abban, hogy a kortárs törekvések között eligazodjanak.

A berlini Schloss historizáló homlokzatainak finanszírozására 105 millió eurót kell egy civil szervezetnek adomány formájában összegyűjtenie 2019-ig, hogy a német államnak ne az adófizetők pénzét kelljen a hagyományosan, kézműves eszközökkel épülő homlokzatok extra költségeire fordítania: 59 millió euró gyűlt össze eddig, ami impozáns mértékű adomány. A drezdai Frauenkirche külső rekonstrukciójára 115 millió eurót adtak össze a világ minden tájáról – a közakarat ennél látványosabb megnyilvánulását nehéz elképzelni.

A maró gúnnyal elítélt nosztalgiahullám kortünet, hattyúdál, a történeti építészet halott. A Stöckl lépcső legyen a sírjára virág.

Maszynek Csaba

Tervező:

Hauszmann Alajos, 1896

Újraépítés koncepció és engedélyezési terv, generál terv-vezető: Potzner Ferenc (Közti)

Művészettörténész, kutató:

Rostás Péter (BTM)

Régész konzulens:

Magyar Károly (BTM)

Kiviteli terv: Maszynek Csaba,

Szabó Ágnes, Gábor Mónika,

Dóczy András

(Maszynek és Gábor Kft.)

Statika: Pintér Sándor, Pljesovszki

Gábor, Szakács Miklós

(Szigma Stúdió Kft.)

Talajmechanika:

Vásárhelyi Balázs

Épületszerkezetan,

szigeteléstervező:

Horváth László (Estrad Bt.)

Épületvillamosság: Ritzl András,

Kajtán László, Máramarosi András

(Közti)

Díszvilágítás: Haász Ferenc

(Madebylight)

A Festetics-kastély felújított partere

KESZTHELY A NAP ALATT

Fél évszázada esedékes felújítások a Festetics-kastélyban és környezetében

Sokakban felmerülhet a kérdés, hogy miért indokolt milliárdokat költeni olyan kastélyokra, amelyek a fennmaradt emlékhelyek nagy részével szemben elfogadható állapotban vannak, és turisták százait képesek fogadni évente. Gödöllő, Eszterháza és Keszthely, a három nagy kastélyegyüttes ugyanis mind jelentős fejlesztési összegekhez jutott az elmúlt években, holott a főúri vagy köznemesi lakhelyek többsége még mindig inséges időket él országszerte. A következőkben a keszthelyi Festetics-kastély esetében láthatjuk, mennyire nem megalapozatlan a „felfuttatott” örökségturisztikai helyszínnek további támogatása és gyarapítása.

Először is a fenti három főúri lak Magyarország egyedüli olyan emlékkörét alkotja, amely alkalmas arra, hogy európai léptékben és színvonalon mutassa be a hazai arisztokrácia műveltségét és nemzetközi rangját. Mindhárom épület okkal sorolható a nyugat nagyobb főnemesi és kisebb fejedelmi otthonaival azonos kategóriába, különös tekintettel arra, hogy Magyarország mai területén kifejezetten uralkodói megrendelésre készült, autentikus formában fennmaradt rezidencia egy sem áll. Így ezeknek a műemlékeknek valóságos zászlóshajóként kell funkcionálniuk, amelyek képesek arra, hogy a gémeskút és a pusztai romantika évtizedeken át sulykolt turisztikai sztereotípiái helyett az ország műveltebb arcát mutassák a világ felé, a magas kultúra történeti jelenlétének

bizonyítékaként.¹ Az a tény, hogy az elmúlt egy-másfél évtizedben komoly uniós forrásokat fordítottak e kastélyok felújítására, ennek az evidenciának a felismerését igazolja a döntéshozók részéről.

De lássuk, mi is történt Keszthelyen! A „Hétköznapi és ünnepek egy hercegi kastélyban (1880–1930) – A keszthelyi Festetics-kastély évszázadai” elnevezésű projekt keretében mintegy kétmilliárd forintos összeget fordítottak a kastély és a régóta hanyatló Amazon Szálló felújítására, valamint egy külön projekt alapján sor került a kert részleges revitalizációjára is. Ezzel évtizedek óta először vágtak bele az együttes egészét érintő átfogó munkálatokba. Ami a kastély főépülete esetében leginkább újszerűnek tűnik, az a ma koncertteremként funk-

Építész:
Földes és
Társ

cionáló egykori nagy ebédlőtől északra elterülő helyiség-sor egy részének bejárhatóvá tétele. Ez egyúttal olyan-nyira adekvát lépésnek tekinthető, hogy joggal merül fel a kérdés: a Helikon Kastélymúzeum 1974-es megnyitása óta miért is kellett erre eddig várni? Különösen nehéz választ adni, ha figyelembe vesszük, hogy ezek a terek mindvégig a múzeum használatában álltak, és az igazgatás irodáiként funkcionáltak, szemben például

Eszterháza ugyancsak sok értéket tartalmazó mellékszárnyaival, amelyek jó pár évtized hanyattatásai után nemrég egyesülhettek csupán a régtől fogva muzeális rendeltetésű központi résszel. Összességében tehát közel fél évszázadon át a Festetics-kastély mintegy fele volt csak megtekinthető a látogatók számára, holott stukkóival, kovácsoltvas és egyéb díszítményeivel együtt a fennmaradó terület sem őrizte meg kevésbé eredetiségét, mint a mindenki által ismert, Batári Ferenc művészettörténész vezetésével újjáélesztett enteriőrök a nagy ebédlő és a könyvtár közötti területen. Ha azonban a most felszabadult helyiségekben elhelyezett kiállításokat végignézzük, alighanem rálelünk a magyarázatra. A közvetlenül az ebédlőből nyíló Festetics arcképcsarnok című tárlat a vá- rakozásaimhoz képest kissé zavarba ejtő látványosságokat nyújt. Az arcképcsarnok kifejezés hallatán ugyanis én legalábbis valamilyen hagyományos festészeti kollekcióra számítottam (teszem azt, a gödöllői kastély pár éve megnyitott Gizella-szárnyának emeleti folyosóján látható Habsburg-portrégalériához hasonló), bár valószínűleg ez csupán művészettörténész mivoltomból fakadó afféle szakmai ártalomnak tekinthető. Ehhez képest itt a család tíz generációjának installációkon megjelenített, kissé karikatúrisztikus ábrázolásai váltakoznak különféle magyarázó szövegekkel és síkképernyős animációkkal, jó pár szobán át. E koncepción egyrészt érződik a jó szándék és az igyekezet, másrészt a sokszor unalmasnak és régimódinak titulált kiállítási szisztémákkal való szakítás vágya, az eredmény azonban kissé visszás. A családtagok képi megformálásából kitűnő játékoság ugyanis nem annyira a felnőttek, mint inkább a gyermekek szimpátiájára tarthat számot, a meglepően alapos és olykor a Burda-szabásminták szövevényességét idéző magyarázószövegek elolvasásával viszont az utóbbiak aligha fáradnak majd. Ennél fogva nehezen fogható meg, milyen célközönségnek szánták a témájában fajsúlyos, kivitelében azonban kevésbé komoly bemutatót. A minden ízében arisztokratikus pompát sugalló ebédlő aranystukkói után pedig különösen kontrasztos ez a megjelenítési forma.

Az új kiállítási részt lezáró „hercegi rangra emelt magyar családok terme” e tekintetben már a szolidabb ismeretátadás talaján áll. Visszatérve tehát a miértekre, ennek a helyiségcsoportnak a kihasználatlansága szem-

látomást arra vezethető vissza, hogy eredeti műtárgyakat felvonultatni képes kiállítást (az ilyen alkotások szokásos előfordulása okán) nemigen tudtak elhelyezni benne, sem korábban, sem most. Igazán azonban azt fájlatom, hogy az északi szárnyban lévő legreprezentatívabb helyiségek, vagyis a velencei tükörterem és a nagy tánc-terem ezután is zárva maradnak a múzeumlátogatók előtt.

Ami az ebédlőtől délre eső, eddig is múzeumi rendeltetésű tereket illeti, komoly előrelépésként értékelhetőek azok a tájékoztató táblák, amelyek immár a kastély történetének több idősíkját tárják a közönség elé, nevesen a 19-20. század fordulójának aranykorával párhuzamba állítják a II. világháború utáni hanyatlás évtizedeit. Így válik csak igazán érzékelhetővé a ma is látható enteriőrkiállítások Batári Ferenc általi létrehozásában rejlő óriási teljesítmény. Néhány fényképpár megdöbbentő hatást kelt, különösen az, amelyiken egy hatalmas, utólagosan vágott átjáró tűnik fel, amelyet az egykori női szalon és a nagy ebédlő között hasítottak bele a neorokokó

1 Alföldy, Gábor: „A keszthelyi Festetics-kastélypark rövid története”, in A.G. (ed.): *Királyi és hercegi kertek Magyarországon*:

Eszterháza, Gödöllő, Keszthely, Visegrád.

Szent István Egyetem Kertművészeti

Tanszék, Budapest 2001, pp. 43-57.

2 Virág, Zsolt: „A keszthelyi Festetics-kastély – Helikon Kastélymúzeum fejlesztési projektje”, in V. Zs. (ed.): *Keszthelyi Festetics-kastély – Helikon kastélymúzeum*. Várkastély Kiadó, Keszthely 2015, pp. 11-31.

Az Amazon Szálló frissen helyreállított udvara

A hercegnői kamarakert fél évszázad után ismét hiteles képet mutat (alsó kép)

A felújított és az újonnan alkotott homlokzatszakasz találkozása az Amazon Szálló udvarán

Tervező: Földes és Társa Építésziroda; Közti Zrt.

Megbízó: Helikon Kastélymúzeum Közhasznú Nonprofit Kft.

Kutató: Csomortány Levente, Gömörly Judit, Rozmann Viktor, Bozóki Lajos, Kovács Klára

Építészettörténeti tudományos

dokumentáció: Virágh Zsolt, Németh Nóra, Bozóki Lajos

Kerttervezés: Tér-Team Kft.

Kerttörténeti tudományos

dokumentáció: Alföldy Gábor
Kivitelező: ZÁÉV Építőipari Zrt; West Hungaria Bau Építőipari Szolgáltató Kft.

Fotó: Francsics László

stukkóval burkolt falszakaszba, az akkoriban itt működő tiszti klub céljainak megfelelően. Ez a barbár és teljesen értelmetlen, nota bene, kártékonyága mellett sok „fáradozást” is igénylő megoldás nagyon emlékeztet mai korunk műemlék-tulajdonosi szemléletére, amely esetén mindig a történeti épületnek kell igazodnia a pillanatnyi ötletekhez, nem pedig fordítva, holott a szürkeállomány lényegesen könnyebben alkalmazkodik, mint a szürke márvány...

Az újdonságok még nagyobb körével áll módunkban szembesülni a kastély kertjében, ahol nyolchektáros terület került számottevően közelebb egykori történelmi állapotához. Az angol H. E. Milner által 1885–1889 között tervezett parkot ugyanis a II. világháború utáni évtizedek szegényes viszonyai közepette nem épp hiteles módon állították helyre, így számos hiba kijavítása vált szükségessé a főépület szűkebb környezetében. Mindekelőtt a kastély előtti és mögötti parter útjait korábban borító aszfaltozást számolták fel, ismét zúzott kővel burkolva a felületeket. Az eredeti tervek szerint készültek el a virágkiültetések és az ápolat gyeppelületek, nem

beszélve a nagy szökőkút kővázainak autentikus újrafaragásáról, ami által lecserélhetővé váltak az addigi hitel-telen példányok. Örömteli továbbá az időközben teljesen eltűnt hercegnői kamarakert rekonstrukciója is.²

A hercegnői kamarakert a rekonstrukciót követően Látható tehát, hogy a pénztelenség szülte kényszer-megoldások csak még több munka és forrás igénybevételével hozhatóak helyre utólagosan. Már csak az a kérdés, hogy a kert távolabbi, jelenleg fallal elválasztott része mikor újulhat meg méltó módon, illetve – ha mégoly illuzórikusnak tűnik is – a kastély előtti parkrész kő mellvédjétől egykor feltárult világszép panorámát mikor kaphatjuk vissza az utóbb beépített panelházak és újabb keletű éttermek eltüntetése útján.

A felújítási munkák talán legmeglepőbb hozadékának azonban az Amazon Szálló rekonstrukciója nevezhető. Aki járt Keszthelyen korábban, tudhatja, hogy a kastély főkapuja előtti térséget emberöltő óta csúfította el egy jobb sorsra érdemes, romos épület. A szépen megújított ház legfőbb belső értékeit jelentő földszinti boltozatos tereket igen ízlésesen mutatják be, láttatva a mára meg-

Kiállítás az Amazon Szállóban

kopott, de eredeti festékrétegeket. A főúri utazásokat felelevenítő kiállítás tárgyanyagának változatossága pedig lenyűgöző, különös tekintettel arra a vasúti szalonkocsira, amelynek gyönyörű faburkolatát és réz szerelvényeit a teljes elhanyagoltságból kiemelve, kifejezetten e tárlathoz restaurálták. Ezúttal az audiovizuális effektek felvonultatása is teljességgel adekvát, hiszen például felgyorsított felvételen követhetők végig az a heroikus munka, amely e szemet gyönyörködtető vasúttörténeti ritkaság felújításához vezetett.

Mindenképp méltatást érdemel a felújítással egy időben megjelent új „kiállításvezető” is, amely a legkiválóbb szakértők tollából származó valóságos tanulmánykötetként, hazai viszonylatban egyedülálló részletességgel mutatja be a kastély történetét és látnivalóit.

Ami Keszthelyen legutóbb történt, az újabb lépések

Az Amazon Szálló földszinti helyiségeinek kendőzetlenül bemutatott boltzatai

A „Főúri utazások, úti kalandok” című kiállítás az Amazon Szállóban (belső kép)

A kastélyban kialakított „Festetics arcképcsarnok” részlete

szükségszerű sorozata volt egy vágyott, de talán soha el nem érhető cél felé vezető hosszú úton, és egyszersmind bizonyíték arra, hogy a Festetics-kastély számára a jövőben is van hely a nap alatt.

Bátonyi Péter

Építész:
Albert János,
Mersits
Ildikó,
Szabó Éva

A LEGÉPEBBEN MEGMARADT KÖZÉPKORI MAGYAR UDVARHÁZ

A szászvári vár rekonstrukciója

Az eredeti formájában fennmaradt nyugati palotaszárny udvari bejárati toronnyal, és a kiegészített északi palotaszárny

A Mecsek keleti lejtőjén található nagyközség, Szászvár elődje, a Szász nevű mezőváros a 15. században a pécsi püspök birtokközpontja volt. Erre a célra az 1200-as évek közepén épült emeletes, három osztatú udvarházat használták, tovább bővítve, megerősítve. A török korban a vár igazgatási központként működött. Később a keresztény seregek felgyújtották, majd fel is robbantották a vár egy részét.¹ A barokk kori átalakításokat követően az 1980-as évekig parókiaként működött tovább a viszony-

lag épen maradt udvarház nyugati palotaszárnya. Ekkor elkerülhetetlenné vált a templom melletti, alápincézett, földszint plusz emeletes épület felújítása. Az 1980-as években indult régészeti feltárást Gerő Győző és G. Sándor Mária régész kutatók vezették. Ennek során kiderült, hogy a barokk és klasszicista részleteket is felmutató épület sokkal korábbi, falai, szerkezetei, az ásatás során előkerült részletei közt igen sok a középkori. Ennek ismeretében el is készült rövidesen a műemléki felújítás

első terve, melyet Schönerné Pusztai Ilona irodavezető vezetése mellett Gál Tibor építész készített. Könyvtár, kutatószoba, múzeum lett volna kialakítva az épületben. Az évtized végén beindult a kivitelezés is, de – ma már mondhatjuk, szerencsére – 1990-ben leállt az építkezés.

A kutatás folytatódott, s a több mint húszéves munkálatok során feltártuk az épület több mint hétszáz éves történetének emlékei, a várfalak és a várudvarok lenyomata, a kapcsolódó északi reneszánsz épületszárny kőfalai és a kaputorony.

A 2000-es évek elején kapcsolódhattunk be az építészeti tervezési folyamatba kisebb állagmegóvási munkák tervezésével.

2005-ben a már elkészült átalakítások egy részét (így a nyugati palotaszárnyban lévő középkori ablakkereteket) adottságként fogadtuk el, s az addig megismert épület-, és falmaradványokból, kutatási jelentésekből kiindulva készítettük el a műemléki helyreállítási koncepciót, majd az építési engedélyezési tervet. Az építési engedélyt egy kétéves tervezési folyamat, több tervtanácsi és műemléki hatósági egyeztetés, szakmai vita nyomán, sok-sok kompromisszum megkötésével 2007-re kaptuk meg.

A tervtanácsi állásfoglalás alapvető pontjai voltak a kaputorony „földszint plusz kilátószintes toronyként” történő visszaállítás, a nyugati szárny barokk tetőformájának megtartása, a kápolna tömegének helyreállítása, tetejének „féltetős” lezárása, a keleti torony középkori tömegének visszaállítása, valamint az északi palota-

szárny emeletének kortárs építészeti eszközökkel való megfogalmazása.

Forrás hiányában a helyreállítás nem indulhatott el, az építési engedély lejárt. Az épületek, romfalak állapota közben egyre romlott, nőttek a repedések, vízben álltak

Déli bejárati kapu a helyreállított középkori várfalon – eredeti kőszökbővel, az in situ talált szárkómaradvány alapján kiegészített kőkerettel

Légifotó a várterületről és a környékről, előtérben az ásatási területtel

- 1 Gerő, Győző: „Szászvár – A püspöki vár településtörténete és építéstörténete / Siedlungsgeschichte und Baugeschichte der bischöflichen Burg zu Szászvár”, in Szijártó Kálmán – G. Sándor Mária (eds.): A pécsi püspökvár. Régészet és épületkutatás. *ICOMOS Hefte des Deutschen Nationalkomitees*, vol. 22 (1999), pp. 111-113.
- 2 Buzás, Gergely: Előzetes jelentés a szászvári vár 2013-as ásatásáról. *Archeologia – Altum Castrum Online*, no. 193 (2013). Hozzáférhető: <<http://archeologia.hu/content/archeologia/193/szasz-var-jelentes.pdf>> [utolsó belépés: 2016. augusztus 30.].

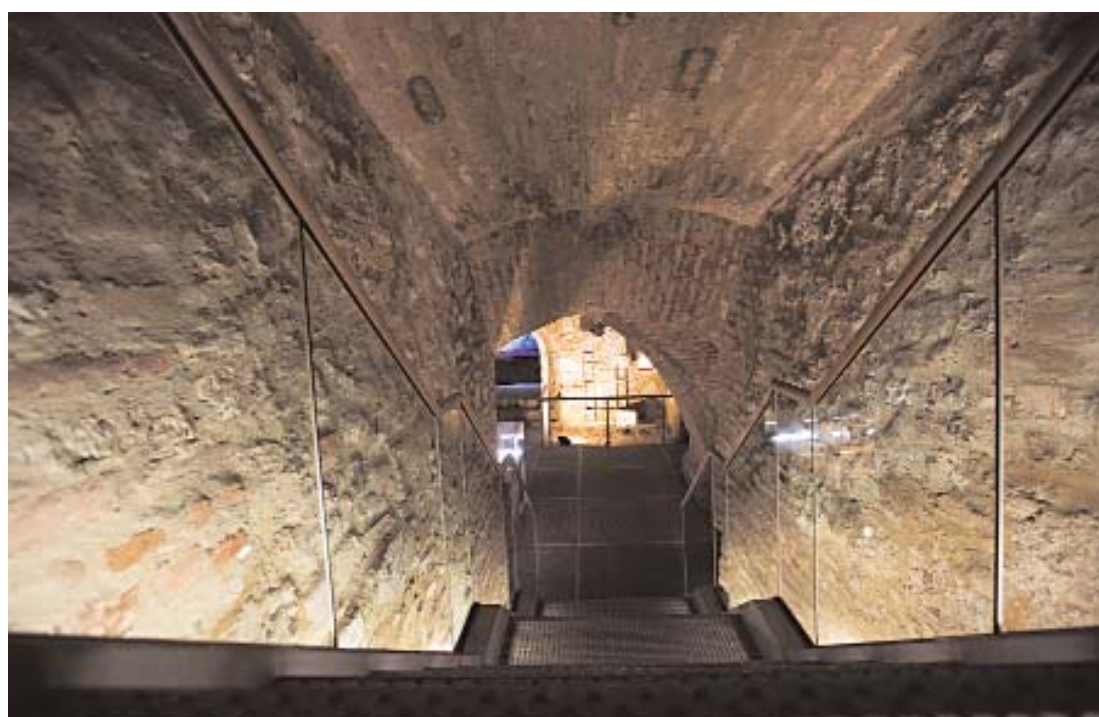
A középkori várudvar az in situ megtalált kőburkolattal és a helyreállított kúttal

a pince falai a félbemaradt víztelenítés miatt, az évtizedek óta feltárt, védőépület alatt álló falmaradványok kőanyaga egyre inkább mállott.

2012-ben a tulajdonos Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (MNV) európai uniós pályázat, ezen belül a Dél-du-

nántúli Operatív Program támogatásával és saját forrás felhasználásával kívánta felújítani az épületegyüttest, amihez az építési engedély megújítására volt szükség. Ekkor nagyobb érdemi, tartalmi változtatás a műemléki koncepcióban nem történt. A pályázat szempontjából

A pincejárat falai a helyszínen megőrzött lépcsőmaradványokkal

fontos volt a vár bekapcsolása a turisztikai életbe, a térség gazdasági fellendítésének elősegítése. Ennek megfelelően a terv átdolgozásánál kiemelt szerepet kapott a belsőépítészeti megjelenés, a kiállítási koncepció, a hasznosítás, a fenntarthatóság, a megújuló energia alkalmazása, a minél teljesebb akadálymentesítés.

2013-ban a tulajdonos a régészeti kutatás kiterjesztésével, kiviteli terv elkészítésével elindította a helyreállítási folyamatot. A kutatást végző régész, Buzás Gergely az északi palotaszárny még hiányzó (fel nem tárt) keleti végének feltárása során megtalálta a palota – mindeddig ismeretlen – keleti szárnyát is.²

A kutatás igen sok kérdést vetett fel, hiszen még ma sem ismerjük a külső várfalrendszer keleti és déli oldalának lezárását, illetve csak további ásátás tisztázhatja a keleti palotaszárny részleteit. A helyreállítással azonban nem lehetett tovább várni. Élni kellett a pályázat nyújtotta lehetőséggel, hiszen a csaknem negyven éve üresen álló épület, a letakart romterület nem bírt volna ki további éveket. A település központjában álló torzó, romterület pedig csak a nagyon elszánt műemlékbarátokat vonzotta, a többség inkább elkerülte. A nyomás tehát nagy volt a tulajdonoson, a szakembereken és a hatóságon is, a bizonytalanságok ellenére dönteni kellett a bemutatás módjáról. A döntési kényszer végigvonult a teljes kivitelezésen, hiszen az épületek és a várfalak újabb és újabb részletei kerültek elő, a pályázatzárási határidő és a rendelkezésre álló forrás nagysága azonban komoly szorítás volt minden résztvevő számára.

A kivitelezésre kiírt pályázatot 2015-ben a Pécsi Tata-
rozó és Építő Zrt. nyerte. Az elhúzódozó közbeszerzési folyamat és a pályázati időszak zárása miatt alig maradt idő a helyreállításra. További nehézséget jelentettek a műemlék-helyreállításoknál megszokott feladatok: a folyamatos régészeti megfigyelés mellett végzendő kivitelezés, az újonnan előkerülő leletek, jelenségek értelmezése, adott esetben a gyors helyszíni áttervezés. Elmondhatjuk, a projekt minden résztvevője (a megbízó, a ter-

vezők, a kivitelező, a hatóságok) felvállalta a megvalósulás érdekében a többletmunkát, a heti kooperációk alkalmával különösen jó együttműködésben hoztuk meg a döntéseket. Igen színvonalas munkát végeztek a szakrestaurátorok, külön is ki kell emelni a kő- és a kályha-restaurátorok alapos munkáját. Ennek eredményeképp 2016 augusztusában egy igen jó minőségű, szakszerűen kivitelezett műemlékegyüttes nyílt meg nem csak a turisták, de a nagyközség lakosai számára is. A kiállítási funkció mellett különböző helyi közösségi rendezvények, de akár szakmai konferenciák is helyet kaphatnak benne.

Az épületekről

A nyugati palotaszárny barokk tömege hazánkban egyedülálló módon a pinceszinttől a tetőig megőrizte a középkori falait, ugyanakkor nem volt mindenki számára egyértelmű bizonyíték a középkori tetőformára. A legutolsó tervtanács így ragaszkodott a nyolcvanas években felújított barokk tetőforma megtartásához, hiszen ez is bemutatja az együttes egy jelentős korszakát. Reményeink szerint egy következő tervfázisban lesz még lehetőségünk ennek átértékelésére, a középkor teljesebb körű kiterjesztésére, s így egy egységesebb épülettömeg, összkép kialakítására, hiszen a kivitelezés során előkerültek a hiányzó bizonyítékok. Ezzel egy Magyarországon egye-

Az ásátás során előkerült két középkori keresztosztós ablak eredeti szarkó-maradványokkal az üveg-homlokzat mögött

Metszet a nyugati palotaszárnyon keresztül, homlokzatrészlet
(belső ábra)

Földszint – alaprajz

1. Gazdasági épület
2. Nyugati palotaszárny
3. Északi palotaszárny
4. Kaputorony
5. Ásátási terület

Történeti áttekintés

1374-ben épült a mai nyugati palotaszárny háromszintes épülettömegként. A nyugati oldalon félköríves záródású kökeretes ajtón, majd pár lépcsőn át lehetett lejutni az első szintre, ami a mai pinceszint. Ez három osztatú, harántfalas, dongaboltozatos helyiségekből álló, északra, délre és keletre a falazatban még ma is megtalálható ablaknyílásokkal rendelkezett. A második szintre a nyugati oldalon kökerítéssel körbevett udvarról lehetett külső, téglá boltívvvel gyamolított lépcsőn feljutni. Ennek a bejárati ajtónak a szárkőmaradványa ma is megtalálható a nyugati oldalon. A második szint két osztatú volt, északra a nagyobb terem szolgált a reprezentatív vendégfogadásra is. A második szint felett fafödém lehetett, amelyre belső lépcsőn keresztül vitt az út a harmadik szintre, amely szintén kétosztatú, harántfalas szerkezet volt.

1380-ban az épület hosszoldala mentén, keletre egy közel négyzet alakú udvart kerítettek le kőfállal. Az 1387-es évben folytatódott a nyugati palotaszárny körbekerítése külső kökerítésfállal, úgy, hogy a korábbi bejáratot keleten elfalazták. A várszerűen védett építmény délen a két kerítésfal között komoly, megerősített kaputoronyt kapott, így az új bejárat ezen keresztül történt. Ez szükségessé tette a belső udvar felőli megközelítést, így az épület keleti hosszomlokzatán egy középkori csigalépcsős lépcsőház épült farkasveremmel, előlépcsővel, felvonóhíddal. Ide datálódik a nyugati palotaszárny délkeleti sarkában megépült, homlokzaton kívüli véccéépítmény is.

Az 1400-as években a két várfal közé megépült a 2013-ban feltárt konyhaépület. A békeidők lehetővé tették egy újabb épületszárnyal való bővítést, így 1419-ben megépül a nyugati palotaszárnyhoz csatlakozó északi palotaszárny. Északi fala az 1380-as kerítésfalra épült, déli homlokzatán hat darab, kövekkel burkolt támpillér tartja a szegmensívű árkádsort. Valószínűsíthető, hogy ez az épület emeletes volt, és az emeleti szárny az árkádsor déli síkjában húzott téglafállal záródhatott. Az emeleti részre a 2013-as ásatásoknál megtalált lépcsőtömb szerint az udvar felől, külső lépcsőn lehetett feljutni az utolsó, délkeleti szegmensnél. Az 1439-ben épült keleti, külső kerítés csatlakozott a korábbi kerítésfalakhoz, és ez közel negyven évig meghatározta a külső négyszögletes megjelenést a kaputoronnyal. Az így kialakult szászvári udvarház az 1480-as években északra terjeszkedett és a ma is meglévő két körbástyás északi várfal komoly falvastagságával védelmet nyújtott az építményrendszernek. 1496-ban ezt a külső várfalerősítést folytatták, keletről és délről három körbástyás várudvar szegélyezi a korábbi építményegyüttest. A 16. században, a török idején körbe újabb várfalak épülnek, így létrejöhett egy szimmetrikusnak mondható külső várfalrendszer nyolc körbástyával.

A 17. század újabb bővítésekre ad lehetőséget a legkorábbi épületrész udvarában: délen két különálló épület születik, míg keleten egy hosszház csatlakozik a konyhához. Így a szászvári udvarház fénykorában U alakú, zárt, többszintes építmény volt, a nyitott végén a kaputoronyból lakótoronyra bővített centrális építménnyel. Az épületegyüttest igen gondos kőfaragómunkával emelték. Buzás Gergely régész, kutató leírása³ szerint: „nemcsak az ajtó és ablakkeretek, hanem a nyílások belső fölkéi is faragottkő-keretezést kaptak, ami igen szokatlan megoldás. Az ablakkeretek – melyek közül egy földszinti keresztosztós és egy emeleti két osztatú in situ fennmaradt – két homorlattal és közéjük mélyített horonnyal vannak profilálva. Jellegzetességük, hogy a profil lábazat nélkül metsződik rá a rézsűs könyöklőre. A keretek belső oldalán az osztókra is ráforduló falc fut végig. Ez és a sarokvasnyomok is azt igazolják, hogy az osztók közti nyílások táblái fatok nélkül, közvetlenül a kökeretbe illeszkedtek. Ezek a jellegzetességek a keresztosztós ablakok első generációira jellemzőek. Különösen a profilmegállítási formája, így a lábazat hiánya és a rézsűs könyöklő is jellemzően korai forma, Közép-Európában a 14. század közepén megjelenő keresztosztós ablaktípus első generációira jellemző: a szászváriakkal profilban is teljesen megegyező példákon figyelhető meg IV. Károly prágai Hradzsínbeli és karlsteini építkezéseiben, majd egyszerűbb profillal az 1360-70-es években épült zólyomi és véglesi várakon. Szintén a nem sokkal a 14. század közepe utáni keltezés felé mutat a pincegádor ajtaja, amelynek pontos párhuzamát ismerjük a visegrádi királyi palota 1350-as évekre keltezhető nyugati palotaszárnyából.”

A barokk kor több átalakítást végez az épületen. A középkori falazott tömeg megmarad, de barokk tetőt kap a nyugati palotaszárny. A belső szerkezetbe a földszinten erősen belenyúlnak, megszüntetik a pince dongaboltozatait, és félkörnél alacsonyabb ívű keresztboltozatokat építenek a belső, hosszirányban kialakított hevederívekre. A földszint és emelet két-két egységes alaprajzát hat-hat helyiségség alakítják, belső hosszfőfal, illetve keresztirányú főfal építésével. A földszint feletti rész is téglá keresztboltozatot kap. A kötőgerendás barokk fedélszék alatt csapos gerendafödém készül. Új nyílászárók kerülnek a régiek helyére, melyek közül in situ többet is megtaláltak a földszinten.

1776-ra a palotaszárny, a keleti épületszárny és a kaputorony robbantás következtében szinte földig rombolódik, a várfalak illetve kerítésfalak nagy része is megsérül. A nyugati palotaszárny eredeti tömege megmarad, és plébániaházként tovább szolgálja a tőle délre felépített új barokk templomot. Az északi külső és belső várfal maradványaira az északkeleti körbástyát magába foglalóan többhelyiséges gazdasági épületet építenek pajtával és színnel. Ennek padlószintje a középkori udvarhoz képest másfél méterrel magasabbra kerül, a feltöltések a nyugati palotaszárnyal is azt eredményezik, hogy az első szintből pinceszint lesz. A külső várak bejárat felőli síkja a középkori udvarszinthez képest kilencven centiméterrel kerül magasabbra, s ma az aszfaltozott út mutatja helyét. A plébániaház és a templom közvetlenebb kapcsolatát egy új kapu nyitása biztosítja a kaputorony síkjában futó kerítésfalon, szemben a farkasvermes bejárat.

³ Buzás, Gergely: *A szászvári vár építéstörténete* [kézirat].

dül itt látható, három oldalról beépített középkori udvarház lenne bemutatható egykori középkori tömegével, egy igen kellemes arányú reneszánsz palotaudvar körbezárva, ahol eredeti középkori köveken lehet végigsétálni.

Az északi palotaszárny térdig érő kőfalai erősen szétfagytak az elmúlt években, az in situ fragmentumokból, kőkeretekből csak az első szint volt megszerkeszthető, így csak következtetni lehetett az épületszárny tömegére, megjelenésére. Az épületegyüttes használhatósága

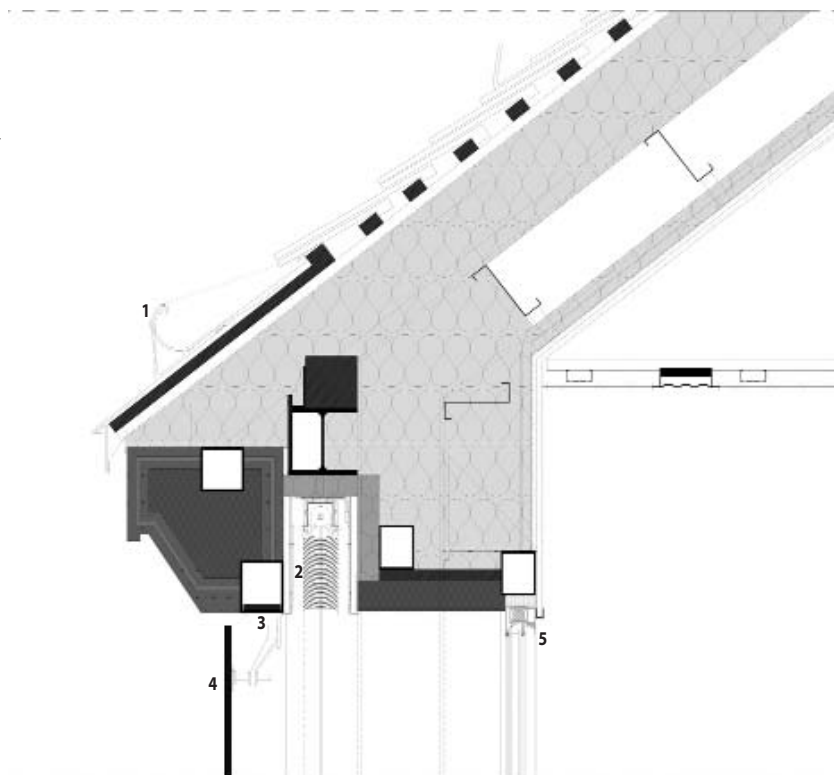
tenni őket. Többszintes tömege meghatározó hangsúlyba lehetett az együttesnek, amely jelen fázisban csak egy kitekintő emeleti szintet kapott. Mivel az épület magasságára ma már – szerkezeti elemek és analógiák alapján – pontosabban tudunk következtetni, ezért reméljük, hogy a későbbiekben lesz lehetőség a további szintek rekonstruálására is.

A bástyákkal tagolt várfalat a nyugati és az északi oldalon sikerült feltárni és bemutatni. Az északi falhoz belülről hozzáépült egykori gazdasági épületet tömegében,

Északi palotaszárny

eresz részletrajz

1. Rézlemez fekvő ereszcsonatorna
0,3 százalékos lejtéssel, hegesztéssel toldott vörösréz lefolyócsatornával, lefolyócsónkhoz forrasztással csatlakoztatva, lefolyóba helyezett lombkossárral
2. Hella AF 80 vezetősínóros, elektromos meghajtású, külső zsaluzia, 80 mm széles lamellákkal, egyedi peremezésű burkolólemezzel
3. 80×80×8mm-es rozsdamentes L acél rögzítőelem lekerekített alsó szárral
4. Gangwo SF009 pontmegfogószerkezet, SF003 tartókonzolon
5. Hőszigetelt, alumíniumprofilú, fix, nyílászárógyártó által méretezve, például Schüco ADS70

miatt egyértelmű volt, hogy a tömeget rekonstruálni kell, de a bizonytalanságok miatt ezt új szerkezetek, korszerű anyagok beépítésével találtuk megfelelőnek. Az emeleti üveghomlokzat mögött ugyanakkor megjelenik a két középkori keresztosztós ablak, melyet a korábbi feltárás idején találtak meg a kutatók az épületszárny közelében. A megmaradt kőfalak állapota nem tette lehetővé, hogy teherhordásra alkalmasak legyenek, ezért az új födémet önálló, független tartószerkezet hordja.

A 2013-as régészeti feltárás napvilágra hozta a csatlakozó, beforduló keleti palotaszárny maradványait is. Bízunk benne, hogy a feltárás és kutatás befejezése nyomán ennek az egykori épületrésznek a bemutatása is megvalósulhat.

A kaputorony falai is csak mintegy másfél méteres magasságig kerültek elő. Stabilizálásuk, megerősítésük, kiegészítésük után sikerült teherhordásra alkalmassá

beosztásában sikerült megmenteni és közösségi hasznosítását biztosítani.

A várfalon belüli épületek, fal- és kerítésmaradványok több várudvarrészt is lehatárolnak. Ezek ugyancsak jó háttérrel, kerettel biztosíthatnak majd a különböző szabadtéri rendezvények számára.

2016 nyarán a község birtokba vette a várat, s megnyíltak a kapuk a helyi lakosság és a turisták előtt is. Reméljük, hogy lesz elég érdeklődő, lesz sok színvonalas program, amely felhívja a figyelmet a folytatás szükségességére, a hátralevő munkálatok befejezésére. A teljes kiépítéssel a történelmi hitelességet megtartva sikerülhet egy egyedülálló épülettípus életre keltése, bemutatása, fenntartható hasznosítása.

Szabó Éva, Albert János

Építész tervező: Albert János (225D Építészlroda Kft.), Mersits Ildikó (Mersits Bt.), Szabó Éva (Szenga Bt.)

Megbízó: MNV Zrt. (Kiss Gábor, Csepregi István)

Régészeti kutatás 2010-ig: Gerőné Sándor Mária, † Gerő Győző

Régészeti kutatás 2013-tól: Buzás Gergely

Műemléki konzulens: Schőner Lászlóné

Statika:

Metzing Ferenc, Legeza László

Belső épületgépészet: Bernula Gábor, Mészáros József

Külső épületgépészet: Méhes Zsolt

Szivárgóhálózat tervezés:

Schubert József

Épületvillamosság:

Gerber Gábor

Felvonó: Hlatky Endre

Tűzvédelem: Lipinka Zsolt

Faanyagvédelem: Bakó Tibor

Akadálymentesítés:

Laki Tamás

Kőrestaurátor: Osgyáni Vilmos

Kályharestaurátor: Soós László,

Szebényi Judit

Festőrestaurátor: Mauks Zoltán,

Mauksné Dittrich Csilla

Szigetelési szakértő:

Kövesi László

Belsőépítészet: Virágos Gábor,

Lukács Zsófia

Projektvezető: Bendi Lajos

Műszaki ellenőr: Szilágyi Mária (Spányi és Jakab Kft.)

Kivitelező:

Pécsi Építő és Tatarozó Zrt.

Felelős műszaki vezető:

Wéber Árpád

Építésvezető: Krímer Gyula

Fotó:

Halász Tímea, Kis Csaba Gergely

MŰEMLÉKÉPÜLETEK LÉZERSZKENNERES 3D FELMÉRÉSÉNEK MÓDSZERTANA ÉS TAPASZTALATAI

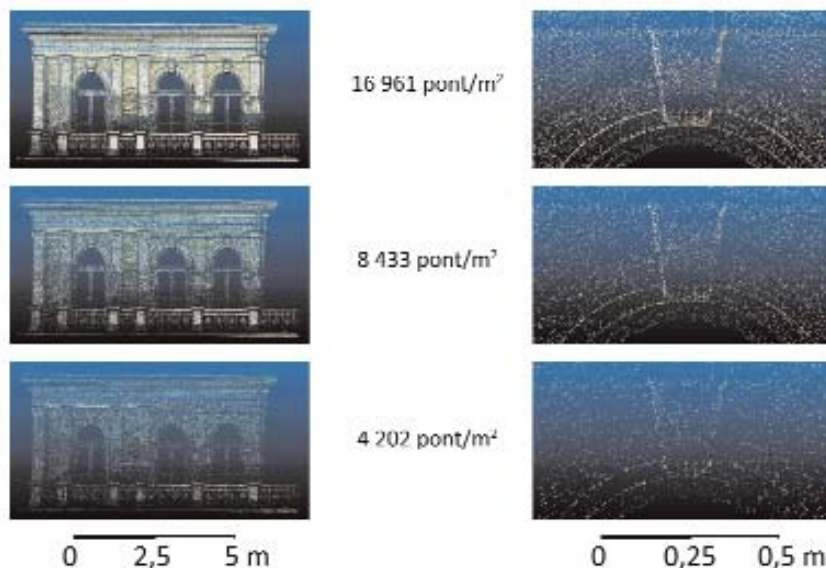
1. ábra. Lézerszkennerrel felmért
kastélyok áttekintő térképe

Épített örökségünk megóvása közös társadalmi érdekünk. Műemlékeink pótolhatatlan és hiteles történelmi források, amelyek nagy pontosságú térbeli felmérése egyedi formáikra, művészi részleteikre, állapotukra vagy akár felhasznált építőanyagaikra vonatkozó adatok rögzítését is lehetővé teszi.

A korábban mérőszalaggal, majd lézeres távmérővel végzett felmérést napjainkban egyre gyakrabban váltja ki a lézerszkennelés, ami műemléki épületek esetén különleges eljárásokat igényel. Három magyarországi kastélyépület (1. ábra) példáján ismertetjük a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárságának szakmai háttérintézményeként működő Lechner Tudásközpontban kidolgozott korszerű felmérési módszertant, hogy az elmúlt két évben összegyűlt tapasztalatainkat megosszuk a hazai építészekkel, műemlékvédelmi szakemberekkel és térinformatikusokkal.

2. ábra. A nagykovácsi Teleki-Tisza-kastély homlokzatrészlete eltérő átlagsűrűségű pontfelhőként ábrázolva

Technológiai alapok

A lézerszkennerek a kibocsátott lézervény visszaverődési idejét mérve számolja ki a visszaverődési pontok távolságát. Mivel a lézersugarak vízszintes és függőleges síkkal bezárt szögét is rögzíti, e pontok iránya is meghatározható. Így a műszer – tengelye körül forogva – végigpásztázza környezetét, másodpercenként akár több milliós visszaverődés helyzetét rögzíti és nagy sűrűségű 3D pontfelhőt hoz létre.¹

A terepi lézerszkennerek hatótávolsága napjainkban több száz méter, de a műemléki felmérések során legfeljebb néhány méterrel érdemes adatot gyűjteni. Tíz méteres szkennelési távolság esetén a visszaverődési pontok akár 1 mm közel is lehetnek egymáshoz, függőleges síkfelületen 1 000 000 pont/m² sűrűségű pontfelhőt eredményezve. Ilyen részletesség főként aprólékos díszítőelemek felmérése vagy falrepedések kimutatása esetén szükséges, egyébként 5-25 mm közötti ponttávolság javasolt, ami átlagos pontsűrűséggel kifejezve a néhány ezer és néhány tízezer pont/m² közé esik (2. ábra).²

A különböző álláspontból készült pontfelhőket egyrészt a műszer GPS pozíciójával, másrészt a több álláspontból is látható, erre a célra készített gömbök, prizmák vagy nyomtatott minták segítségével lehet összeilleszteni.³

A legtöbb lézerszkennerek fotókat is készít a felmérés során, így minden ponthoz RGB színkód is társítható. Lehetséges a pontfelhőt és a fotókat ortogonálisan vetíteni, így perspektivikus és centrális torzulásoktól mentes, ortofotó-jellegű képet kapunk.

Az állványra rögzített lézerszkennerek mellett a felméréshez mozgó eszközök is használhatók. A közúti járművel végzett mobil lézerszkennelés a közterületi, homlokzati és forgalomtechnikai adatgyűjtés hatékony módszere, a nehezen megközelíthető épületrészek és tetőfelületek esetén pedig a pilóta nélküli légi járművel (UAV) végzett szkennelés jelenthet megoldást.

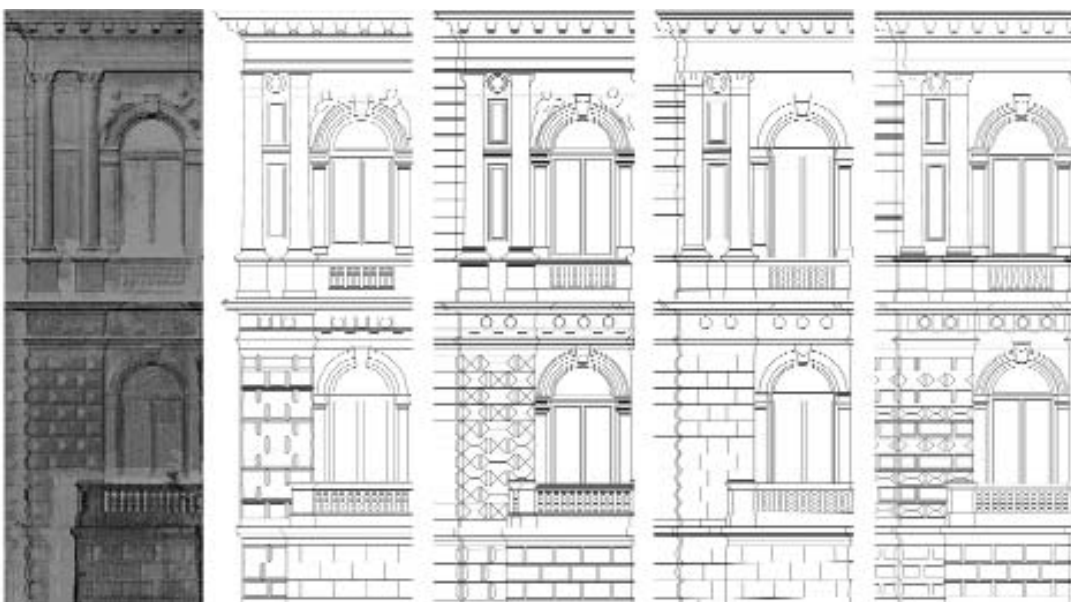
A pontfelhő egy köztes termék, ami alapul szolgál a felmérési dokumentáció elkészítéséhez. A pontfelhőben ellenőrző mérések, elemzések végezhetők, önállóan azonban még nem tekinthető tervdokumentációnak.⁴ Feldolgozásának több szintje van, ám fontos megegyezni a rajzolás szabályairól, hibahatáraitól és az ellentmondásos részletek értelmezéséről is – ugyanis egyértelmű szabályrendszer nélkül kaotikussá és eltérő minőségűvé válhat a feldolgozás (3. ábra). Kellően részletes pontfelhő esetén szükségtelen visszamenni a helyszínre, abban minden részlet megtalálható.⁵ Célszerű fénykép-dokumentációt is készíteni a felmérés során, amire támaszkodva a bizonytalan részletek később is tisztázhatók.

A pontfelhő alapján előre definiált elemek automatikus felismerése és 3D modellé alakítása is lehetséges, ilyenek a gépészeti objektumok, acélidomok, oszlopok, gerendák vagy akár a falsíkok is (4. ábra). Ez nagymértékben segíti a feldolgozási munkát és a BIM állományok létrehozását, de jelenleg még csak manuális ellenőrzéssel ad megbízható eredményt.

Teleki-Tisza-kastély, Nagykovács

2014-ben megújulás előtt állt a nagykovácsi Teleki-Tisza-kastély. Szerkezetének komplexitása és részletgazdagsága indokolta a lézerszkenneres felmérést. Bár a hagyományos építészeti és geodéziai felmérést nem lehetett teljesen kiváltani, a munkaráfordítás jelentős mértékben csökkent.

Az épületeket kívülről ábrázoló pontfelhő sűrűsége kb. 16 000 pont/m² volt (5. ábra), ám a 3D modell és a homlokzat rajzai alapvetően a helyszíni manuáléból készültek el (6. ábra). Ennek okai között szerepelt a pontfelhő – akkor még problémát jelentő – 20 GB körüli fájlmérete, továbbá, hogy a szoftver- és hardverkörnyezet egyidejűleg csak egy ember munkáját tette lehetővé, és a fájlkonverziók elvégzése is bonyolult volt.

- 1 Berényi, Attila: *Földi lézerszkennelés mérnökeodéziai célú alkalmazása* [PhD értekezés]. BME Építőmérnöki Kar, Fotogrammetria és Térinformatika Tanszék, Budapest 2011. Hozzáférhető: http://www.omikk.bme.hu/collections/pd/Epitomernoki_Kar/2011/Berenyi_Attila/ertekezes.pdf [utolsó belépés: 2016. szeptember 9.]. Az internetes hivatkozások utolsó belépésének dátumai a tanulmányban egymással megegyeznek – a szerk.
- 2 Boehler, W. – Heinz, G. – Marbs, A.: *The Potential of Non-contact Close Range Laser Scanners for Cultural Heritage Recording* [online tanulmány]. Hozzáférhető: <http://cipa.icomos.org/fileadmin/template/doc/potsdam/2001-11-wb01.pdf>
- 3 Várad, Attila: A lézerszkenneres mérések és azokból származó adatok feldolgozásának lehetőségei, tapasztalatai [online szakmai ismertető az FMMK honlapján]. Hozzáférhető: http://www.fmmk.hu/attachments/article/92/6_Lezerszkennerek_alkalmazasa.pdf
- 4 Barber, David – Mills, Jon, et al.: *3D Laser Scanning for Heritage: Advice and guidance to users on laser scanning in archaeology and architecture* (2nd edition). English Heritage Publishing, London/Swindon 2011. október. Hozzáférhető: https://content.historicengland.org.uk/images-books/publications/3d-laser-scanning-heritage2/3D_Laser_Scanning_final_low-res.pdf
- 5 Fai, Stephen – Graham, Katie – Duckworth, Todd – Wood, Nevil – Attar, Ramtin: *Building Information Modeling and Heritage Documentation* [online tanulmány]. Hozzáférhető: <https://www.semanticscholar.org/paper/Building-Information-Modelling-and-Heritage-Fai-Graham/b76a6be1ab4c5c148757eac8c73dc7a5c2995999/pdf>

3. ábra. Pontfelhőből generált ortofotó négy építészgyakornok által készített vonalas rajzainak eltérései

Pontfelhő-állományok kezelése

Pontfelhők tárolására számos fájlformátum létezik. A legegyszerűbb a térbeli koordinátákat (X, Y, Z) és egyéb attribútumokat (pl. RGB-kód) szövegesen tartalmazó .XYZ, .TXT vagy .CSV formátum. Ennél bonyolultabb adattárolásra képes a szabványosított .LAS, illetve annak tömörített .LAZ változata, ami vetületi információkat is tartalmaz. Gyakori még az .E57 formátum, ami a pontfelhővel együtt akár 3D modellt és textúrát is tartalmazhat.

A jellemző fájl méret nagyságrendekkel meghaladja a vonalas építészeti tervekét. Ez a részletesség függvényében változhat, egy álláspontból minimum 500 MB méretű fájl keletkezik. Komplex épületek felmérése akár több száz álláspontot is igényelhet, így egy kisebb kastélyépület részletes külső-belső felmérése elérheti a 100-200 GB közötti méretet.

Pontfelhőkezelésre számos szoftver alkalmas, köztük több nyílt forráskódú is. Az egyik legelterjedtebb, többféle formátumot is kezelő szoftver a CloudCompare, amiben a legegyszerűbb műveletektől a bonyolultabbakig sokféle algoritmus használható (pl. automatikus síkillesztés, zajszűrés).

A legtöbb építészeti tervezőprogram már kezeli a pontfelhőket valamilyen mértékben, de a feldolgozásukhoz szükséges összetett műveletek végrehajtására még nem képesek. Beépülő modulok (pl. PointCAB vagy Recap) telepítésével viszont – bizonyos korlátokat elfogadva – már ezek is igen jól használhatók.⁶

A három kastély felmérése során az ArchiCAD 19-es (Build 4006) verzióját használtuk, így tapasztalataink főként erre vonatkoznak. A maximális részletességű állományok problémákat okoztak, ezért a felesleges tartalomtól megtisztítva és feldarabolva nyitottuk meg azokat a modellterben. A 2D és 3D tervanyagok egymástól függetlenül, több fájlban készültek, hogy a szoftver terhelődjön túl.⁷ A munkamenetet a számítógépek hardveres konfigurációja is befolyásolta. A teljes pontfelhőállományokat csak nagy teljesítményű munkaállomások tudták megfelelő sebességgel kezelni.⁸

Így a pontfelhő főként vizuális segítséget és ellenőrzési lehetőséget nyújtott: a pontatlan manuálék okozta félreértések tisztázása kevesebb helyszíni utómérést igényelt, illetve a magasan lévő, nehezen elérhető párkányok és szerkezeti elemek méreteinek meghatározása is pontosabbá vált.

A belső terekről nem készült lézerszenkeres állapot rögzítés, mert az utólagosan beépített válaszfalak, az értéktelen bútorok, valamint az áthelyezett és bontandó vizesblokkok ezt nem tették indokolttá. A bejáratok mellé helyezett prizmák segítettek a külső lézerszkennelés és a manuális külső-belső felmérés összedolgozását.

Mindezek mellett a pontfelhő a terület fakataszterének elkészítéséhez is hozzájárult, a fák pozíciói és törzsátmérői – geodéziai felmérés helyett – kinyerhetők voltak a pontfelhőből. A helyszíni bejárás viszont nem volt teljesen elhagyható, a fák állapotának meghatározása és az esetleges betegségek fényképes dokumentálása miatt. A sűrű aljnövényzet miatt sajnos nem lehetett a szintvonalakat is megbízhatóan kinyerni a pontfelhőből, ezért a terepmodell felépítése manuálisan történt, a geodéziai módszerekkel meghatározott szintvonalak alapján.

Az épület felújítása jelenleg is zajlik, ezért egy UAV alkalmazásával célszerű lenne megismételni a pontfelhőalapú felmérést, ami biztosítaná egyrészt a kivitelezés nyomon követését, másrészt a terv szerinti 3D modell és a megvalósulási állapot automatikus összehasonlítását.

Megbízó: Magyar Cserkészszövetség

Felmérési koncepció: Gyulai Attila, Katona András,

Riedel Miklós Márton

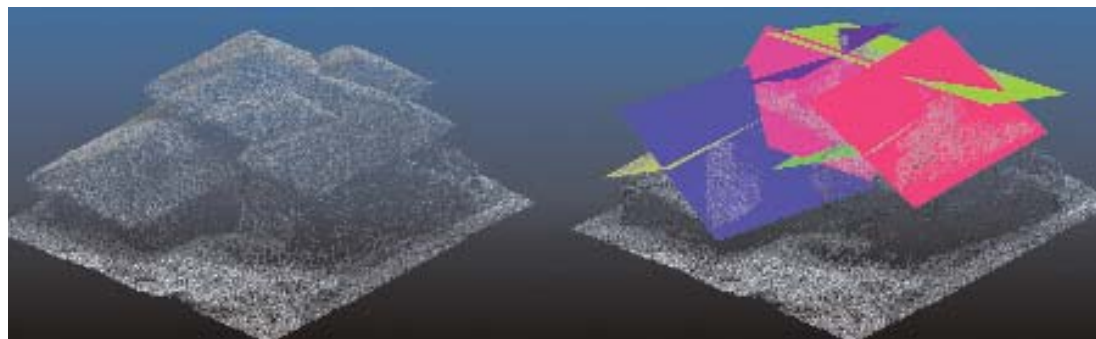
Lézerszkennelés: BKK Közút Zrt. (jelenleg Budapest Közút Zrt.)

RIEGL VZ-400 műszerrel

Károlyi-kastély, Füzérradvány

A füzérradványi Károlyi-kastély felmérése 2015 januárjában kezdődött, a Nemzeti Kastélyprogramhoz kapcsolódóan. Az épületről korábban készült már hagyományos kézi felmérés, ám az időközben történt változások és álagromlás dokumentálása is cél volt, amihez a régebbi felmérést össze kellett hasonlítani az aktuális állapotról készülő pontfelhővel. Ennek során a hagyományos, illetve az új technológia pontossági és megbízhatósági különbségére, valamint az adatfeldolgozás és digitalizálás eltérő időtartamára is fény derült.

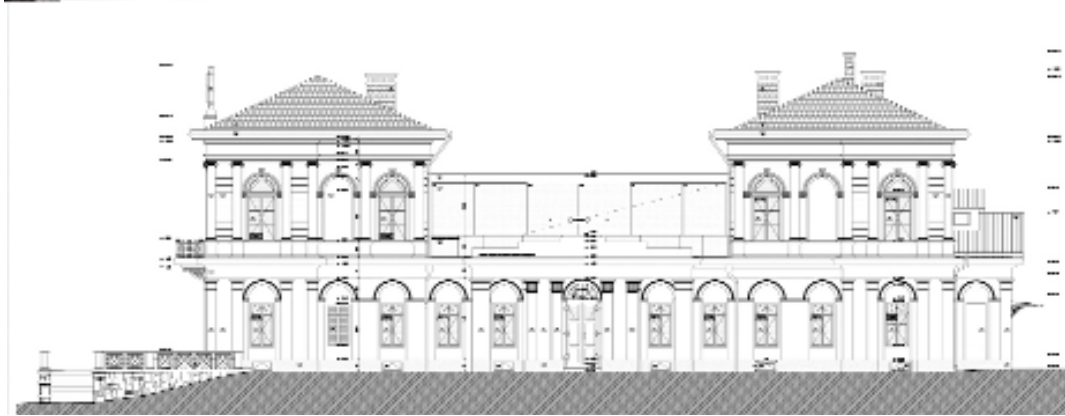
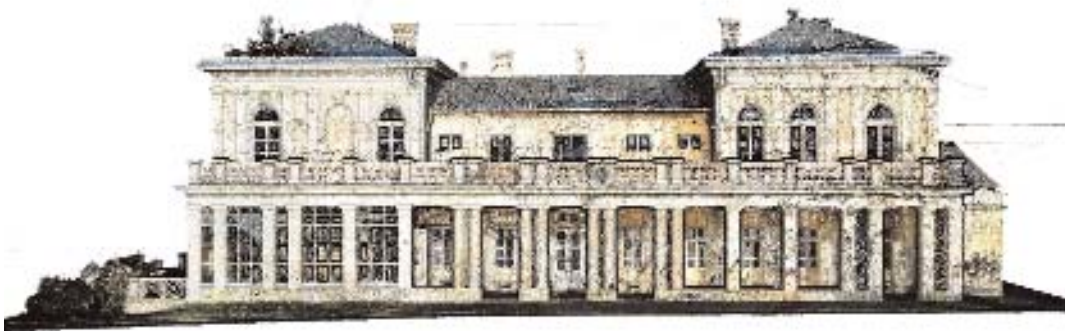
4. ábra. Síkok és élek automatikus detektálása egy családi házról készült pontfelhő alapján

A kastélyt kívül-belül felmérték lézerszkennéssel, a legtöbb álláspontból maximális részletességgel – ám kültéren a gyorsabb szkennelés érdekében 30-40 méteres távolságból is végeztek adatgyűjtést (7. ábra). A különböző álláspontokból rögzített állományok összeillesztését követően a már megtisztított pontfelhő alapján CAD rajzoló állították elő a vektoros terveket.

ló csak egy részlettel dolgozott, gördülékenyebbé vált a munkavégzés a meglévő hardverkonfigurációkon. A teljes dokumentáció körülbelül fél év alatt készült el.

A hagyományos, kézi felméréssel összehasonlítva a pontfelhővel jelentős eltérések mutathatók ki. Bizonyos helyeken a tagozatok és részletmegoldások teljesen különböznek a kétféle módszerből származó végeredmény-

5. ábra. A nagykövácsi Teleki-Tiszakastély homlokzatának színezett pontfelhője

6. ábra. A nagykövácsi Teleki-Tiszakastély homlokzati rajza

Műemléki szakértővel együttműködve dönt el, hogy milyen dokumentációra, rajzokra és modellekre van szükség. A felmérés megtervezése azonban nem építészeti szemlélettel történt, ezért a végeredmény nem mindenhol lett megfelelő: több belső térből nem távolították el a függőnyt, illetve a zsalugáterek ad hoc pozíciója is sokszor kikapart ablakrészeket.

3D modell készítésére nem volt igény, így a végső dokumentáció 2D elemekből áll. Az épület alaprajzait, metszeteit és homlokzatát MicroStation szoftverben dolgozták fel, aminek sebessége lassú, munkafolyamata pedig nehézkes volt. A feldolgozást csak részben végezték építészek, sok olyan CAD-rajzoló is közreműködött, akiknek nem volt építészeti felmérési tapasztalata, így az építészeti releváns részleteket nem megfelelően dolgozták fel. Az épület helyiségeiről készített fényképkatalógus azonban hasznos segítséget jelentett a bizonytalanságok tisztázásában.

A körülbelül 500 GB méretű pontfelhő jelentősen lassította a rajzolóprogramot, a hardver-követelményeknek csak kevés munkaállomás felelt meg. Ezért a pontfelhőt kisebb részekre bontottuk, mivel ha minden rajzo-

ben, a kézi felmérés térbeli pontatlansága pedig akár 40-50 cm is lehet (8. ábra).

Megbízó: Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ

Felmérési koncepció: Riedel Miklós Márton, Harmath Tamás, Fülöpp Róbert

Lézerszkennelés: BKK Közút Zrt. (jelenleg Budapest Közút Zrt.) RIEGL VZ-400 műszerrel

Konzorciumvezető: BKK Közút Zrt. (jelenleg Budapest Közút Zrt.) Konzorciumi partnerek: Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft. MindiGIS Térinformatikai Iroda Kft.

Károlyi-Csekonics-palota, Budapest

A Reviczky és a Múzeum utca között elhelyezkedő épületet a közeljövőben felújítják, ennek előkészítéséhez vált szükségessé a 2015 októberében megkezdett pontos, alakhelyes felmérés. A lézerszkenneléses technológia alkalmazását a műemléki részletesség, illetve a rövid határidő indokolta.

A korlátozott költségkeret miatt csak az épület homlokzatairól és reprezentatív termeiről készült lézerszkenneléses felmérés, aminek megtervezésében elengedhetet-

6 Kersten, Thomas P. – Lindstaedt, Maren: Generierung von 3D-Punktwolken durch kamera-basierte low-cost Systeme – Workflow und praktische Beispiele, in Burkhard Kreuter (ed.): *Terrestrisches Laserscanning 2012 (TLS2012)*. *Schriftenreihe des DWW*, vol. 69, Wißner-Verlag, Augsburg 2012, pp. 25-46. (ISBN: 978-3-89639-899-4). Hozzáférhető: <https://www.hcu-hamburg.de/fileadmin/documents/Geomatik/Labor_Photo/publik/dww_schriftenreihe_tls2012_kersten_lindstaedt.pdf>

7 Traser, Ferenc: The Making of Point Clouds in ARCHICAD 19 [blogbejegyzés]. *Shoegnome.com*, 2016. január 19. Hozzáférhető: <<http://www.shoegnome.com/2016/01/19/making-point-clouds-archicad-19>>

8 *Graphisoft News*, no. 2 (2013/augusztus). Hozzáférhető: <<http://pub.graphisoft.de/gsnews/gsnews-1302.pdf>>

7. ábra. A füzerradványi Károlyi-kastély belső pontfelhőjének részlete

len volt az építészek közreműködése és egy műemléki szakértő részvétele, aki segítette megállapítani, hogy melyek a részletes felmérésre érdemes részek, illetve egy hibahatárértéket is megadott, amin belül a szerkezetek idealizálhatók.

A lézerszkennerekhez álláspontként öt fénykép készült integrált nagyfelbontású fényképezőgéppel, ami panorámaképek készítését és a pontfelhő színezését is lehetővé tette (9. ábra). Ezeket egészítették ki a manuálék és a fotódokumentáció. A műemléki szempontból kevésbé értékes helyiségek felmérése hagyományos módszerrel történt.

A geodéziai eljárással bemért külső álláspontok a két utcai homlokzat mentén helyezkedtek el, és az onnan készített pontfelhők összekapcsolhatók voltak a belső álláspontokból gyűjtött adatokkal, ami biztosította a teljes állomány egységes vetületi rendszerbe illesztését.

A megkívánt részletettség érdekében a homlokzatok szkennelése nagyszámú álláspontból történt: a homlokzatokhoz közeli és attól távolabbi pontokról, valamint a környező épületekről (10-11. ábra). Ezáltal a szűk és lombos fákkal telepített Reviczky utcában is sikerült a megfelelő pontosságú adatgyűjtés.

A tetőszerkezet mérése során nem volt szükség UAV használatára, ugyanis a szomszédos magasabb épületekről lehetett adatgyűjtést végezni az állványra rögzített lézerszkennerekkel, így pontosabb eredményt kaptunk alacsonyabb költségfordítással.

Az .E57 formátumú pontfelhő körülbelül 350 GB-os mérete miatt az abból készített nagyfelbontású ortofotót használtuk a feldolgozás során (12. ábra), ami az építészeti tervezőprogramba háttérképként importálva egyszerűen és gyorsan ábrázolható volt.

A feldolgozási munka kettévált: egyrészt műemléki részletességű 2D vonalas rajzok, másrészt a továbbtervezést segítő 3D BIM állomány (13. ábra) és abból generált tervrajzok készültek. Ez a megoldás az épület jellegéből adódott, ugyanis a részletes műemléki tagozatok, faragványok és díszek 3D-s ábrázolása feleslegesen nagy időráfordítást jelentett volna, ugyanakkor a vonalas rajzokon műemléki szempontból fontos ezek megjelenítése. Ám mindkét dokumentáció kiindulási alapja a pontfelhő, így azok végeredménye összekapcsolható.

A felmérést olyan építészek végezték, akik megfelelő gyakorlattal rendelkeztek az építészeti tervezőprogramok használatában és a műemléki felmérések terén,

8. ábra. Hagymányos felmérés alapján készített homlokzati rajz (piros szín) és pontfelhő alapján digitalizált homlokzati rajz (fekete szín) eltérése

ugyanakkor az épület összetettsége és részletgazdagsága miatt hagyományos módszerrel nem tudták volna elvégezni a felmérést a rövid határidő végére. A tervdokumentáció alakhelyessége, pontossága és részletes kidolgozottsága a hagyományos méréssel összevetve teljes mértékben igazolta az új technológia létjogosultságát a műemlékek felmérési módszertanában.

Megbízó: Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal

Felmérési koncepció: Harmath Tamás, Kari Szabolcs, Katona András

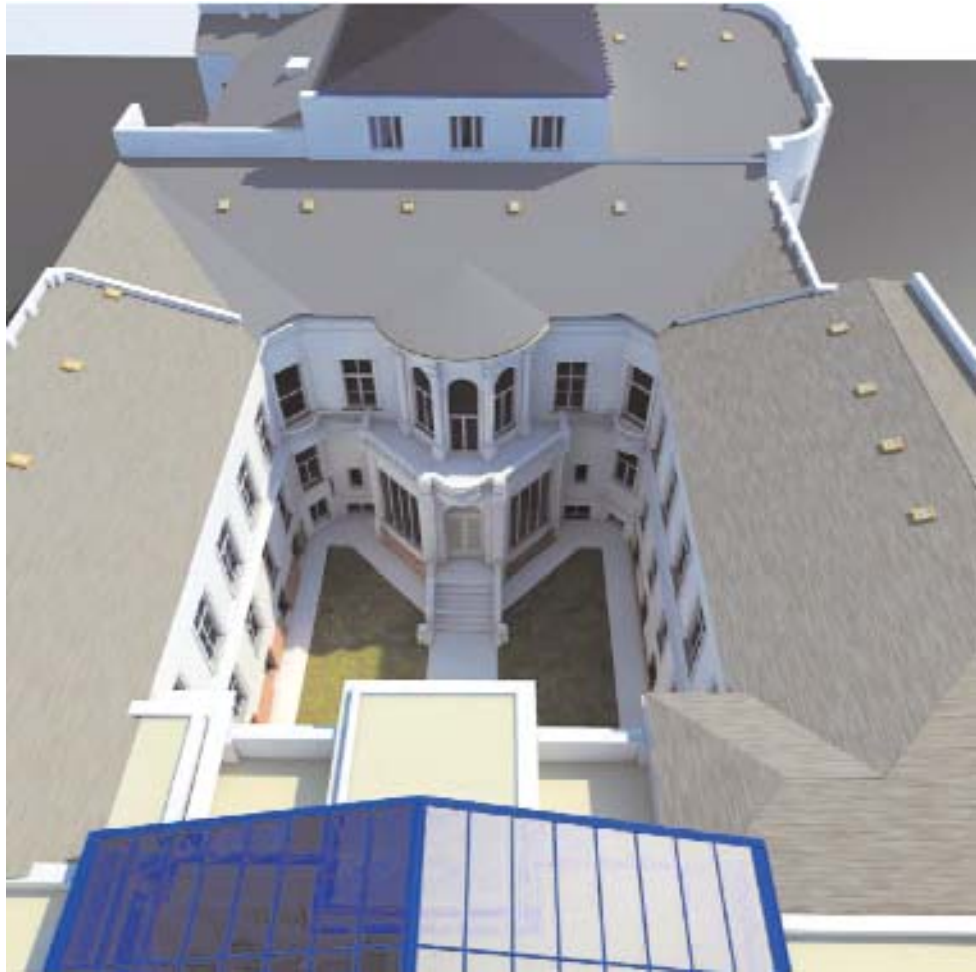
Lézerszkennelés: BKK Közút Zrt. (jelenleg Budapest Közút Zrt.)

RIEGL VZ-400 műszerrel

3D modell: Opinion Builders Kft.

9. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota halljának színezett pontfelhője

13. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palotáról készült 3D BIM állomány részlete

Összegzés

Műemlékek felmérésénél a hangsúly az alapos dokumentáláson van. A lézerszkennelés egyaránt megkönnyíti a helyszíni adatgyűjtést és az irodai adatfeldolgozást is. A távolsági és szögmérési pontatlanságok csökkennek, így gyorsabban elkészíthetők az alakhelyes műszaki rajzok. A nehezen hozzáférhető helyekről (pl. mennyezetről, párkánytagozatokról, tetőszerkezetéről) is precíz információkat ad, és segíti a hagyományos módon nem mérhető szerkezetek (pl. kétszeresen görbült felületek) rajzi rögzítését. A pontfelhő további előnye, hogy az objektumok térbeli adatait teljes körűen tárolja, így utólagos helyszíni mérések nélkül is megfelelő alapja egy későbbi rekonstrukciónak vagy továbbtervezésnek.

A technológiának számos előnye mellett hátrányai is vannak. Egyrészt napjainkban még költségesebb a hagyományos módszernél. Ezt a lézerszkennő beszerzése/bérlése, valamint az erős hardver- és speciális szoftverigény okozza (egy korszerű lézerszkennő ára kb. 20-30 millió Ft). Másrészt a felmérés munkafolyamata bonyolultabb, nagyobb szakmai felkészültséget és alapos előkészítést igényel (pl. az illesztési pontok láthatóságát előre meg kell tervezni). Továbbá sűrű, városi beépítés esetén és belső terekben gondot okozhat, hogy a lézerszkennő nem állítható fel ideális távolságra, a nagy rá-

látási szög miatt pedig jelentős torzulások léphetnek fel. Végül, de nem utolsó sorban számolni kell az új technológia betanításához szükséges idővel és erőforrásokkal is.

A három kastélyépület felmérése során a lézerszkennő alkalmazása meghozta a várt eredményt: az időráfordítás csökkent, a pontosság és alakhelyesség pedig nagymértékben javult. Az elsajátított tudás és tapasztalatok alapján úgy gondoljuk, hogy ez a módszertan nagyobb volumenű műemléki felújítási projektekben is költséghatékonyan alkalmazható.

Szakmai háttérintézményként a Lechner Tudásközpont elkötelezett az innovatív 3D építészeti módszertani megoldások kipróbálása és hazai bevezetése, az építészek, műemlékvédelmi szakemberek és térinformatikusok közötti együttműködés elősegítése, valamint a korszerű ismeretekre támaszkodó szemléletformálás mellett.

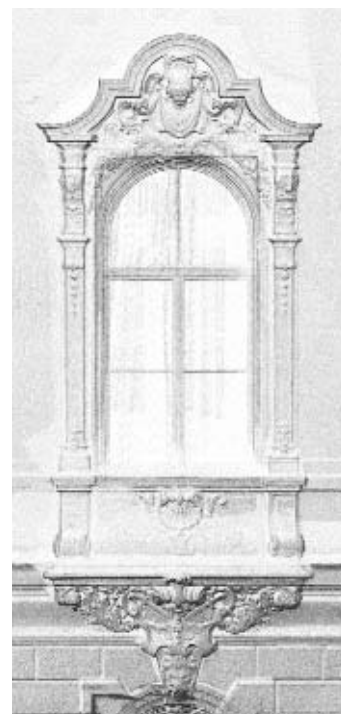
Várnagy Szabina, Deák Márton, Harmath Tamás, Kari Szabolcs, Katona András, Sik András, Riedel Miklós Márton

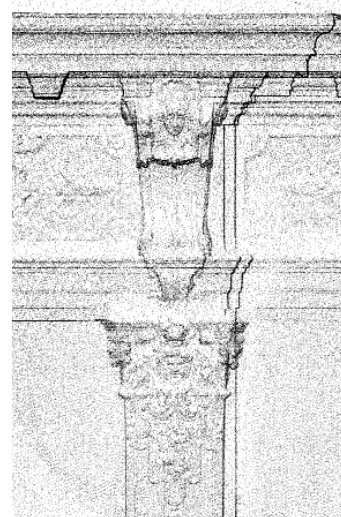
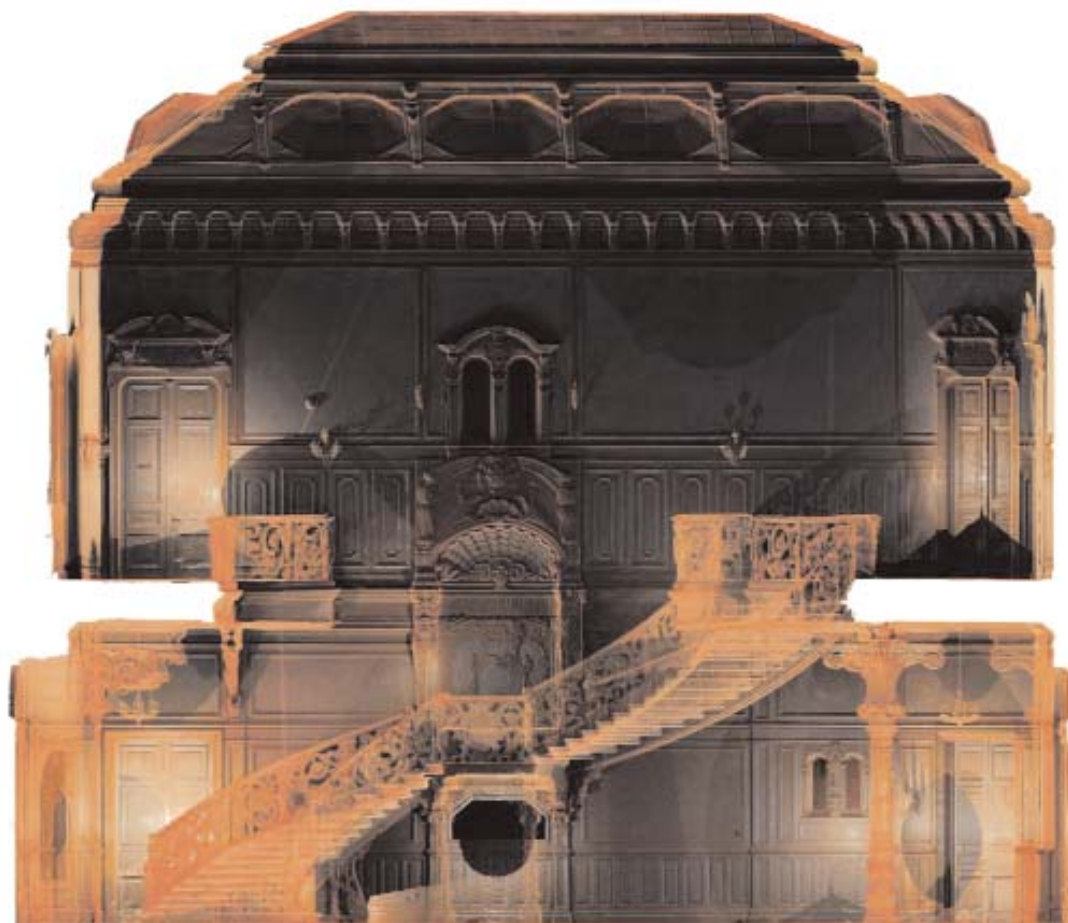
10/a. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota Múzeum utcai homlokzata, pontfelhőből készült ortofotón

11/a. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota Múzeum utcai homlokzatrészletei, pontfelhőből készült ortofotón

12/a. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota halljának falnézete, pontfelhőből készült ortofotón

Megtartott elegancia: az Andrassy úti Hotel Moments

Budapest legdinamikusabb fejlődésének korszakában született az Andrassy út 8-as számú épülete, amely nemrég teljes átalakítás után nyitotta meg újra kapuit Hotel Moments néven. A Feszty Adolf tervezte neoreneszánsz palota korszerű, friss dizájnelemeket felvonultató, a régi értékek megtartása mellett egy négycsillagos szálloda elvárásainak megfelelő épületté avanszált. Nagy Csaba, a Magyar Környezettudatos Építés Egyesülete (HuGBC) tagja és a felújítás építészeti terveit jegyző Archikon Kft. vezető tervezője avatott be minket az átalakulás részleteibe, és beszélt nekünk az örökségvédelem és a befektetői érdek összeegyeztetéséről, továbbá a megtartásban rejlő fenntarthatóságról.

fotó: Bujnovszky Tamás

Mennyire jellemző, hogy ilyen típusú munkákkal foglalkoztok? Nyilván valami meglévőből alkotni sokkal nehezebb, mint tiszta lappal indulni, és különösen igaz lehet ez műemlékek vagy műemlék jellegű épületek esetében. Voltak-e előttetek előképek mindehhez?

Több Andrassy úti ház is van a munkáink között, ami azért jó, mert szeretünk egy gondolatkörben elmélyedni. Ezekben az épületekben pedig közös vonás, hogy Budapest legdinamikusabb fejlődő korszakában keletkeztek. Munkáink egy ívet írnak le: az Andrassy út 19. (az Il Bacio di Stile áruház) már egy korábban elkészült munkánk, az Andrassy út 8. most nyitotta meg a kapuit, a 3-as számú épületen és a 6-os számú ház tetőtér-átalakításán pedig még dolgozunk.

Ami a példaképeket illeti, egyvalakit emelnék ki a budapesti tervezők közül, aki úgy mert hozzányúlni egy ilyen házhoz, hogy az teljesen más szemléletben zajlott, mint a szokásos hazai megközelítés: ő pedig Erick van Egeraat az Andrassy út 9. átalakításával (Ez lett az Andrassy Palace irodaház. A szerk.) De ő volt az is, aki jó példát mutatott a Dózsa György úti volt MÉMOSZ színház felújításával is, ahol lényegében úgy sikerült szinte minden elemében megújítani az épületet, hogy közben maradéktalanul megtartotta a szellemiségét. Amikor elkezdtünk ezekkel a házakkal foglalkozni, bennünk volt, hogy mi is tudnánk ilyet csinálni – így kezdődött az egész, a Szabadság tér 14-

gyel, és aztán folytatódott az Andrassy úti paloták sorával. Azóta sok ilyen megkeresést kapunk, elkönyveltek minket e terep tudójának...

Szemléletünkre az volt és ma is az a jellemző, hogy úgy kell felújítani/kiegészíteni az ilyen műemlék vagy műemlék jellegű épületeket, hogy az új elemek ne domináljanak, hanem észrevétlenül egészítsék ki a meglévőt – ilyennek kell lennie például egy üvegtetőnek.

Mennyire lehet összeegyeztetni az alkotói szabadságot a műemlékvédelmi előírásokkal vagy az örökségvédelmi szempontokkal?

Személy szerint természetesen azt szeretem a legjobban, ha az építésznek szabad kezet adnak. Szerintem bízunk abban, hogy az építésznek van a feladathoz megfelelő intelligenciája! Részt vettünk persze a munkáink során tervtanácsokban, de sokszor meglehetősen ellentmondó szempontrendszert kaptunk, amiből aztán ki kellett hozni valamit... Másrészt az is igaz, hogy ha sok hasonló házat csinálsz, akkor egy idő után úgy érzed, hogy mindig a „szokásos” problémákkal szembesülsz.

Az építőipar fellendülésével megint megsaporodnak a hírek arról, hogy értékes házak esnek a bontás áldozatául. Mivel lehetne elkerülni ezeket az eseteket? A leggyakoribb ellenérv az szokott lenni, hogy nem éri meg felújítani egy ilyen épületet. Mivel lehetne érvelni ez ellen?

Drágább felújítani egy ilyen házat, ez tény, ugyanakkor egy műemlék vagy történeti épület esetében értékesebb a végeredmény is. Egyébként meg úgy érzem, a lényeg, hogy több párbeszéd kellene az érdekelt felek között – ma mintha falak húzódnának közöttük. Állásfoglalások, tiltakozások a műemlék vagy védett épületek bontása kapcsán – mennyi az eredmény? A lényeg, hogy el tudd fogadtatni a megrendelővel, hogy miért ne bontsanak el egy régi épületet.

Azt is gondolom, ellentmondásos az önkormányzatok városépítészeti felfogása. A bonyolult és hibás túlszabályozásból és az intuitív fejlesztői érdekből legtöbbször nem az optimum jön ki. A várost sokkal erősebben kell védeni. Nagyon rossz ma a szabályozás, így aztán, ha jó az építés és jó a megrendelő, és kompromisszumkész a hatóság és a város, akkor jó lesz a végeredmény is – ha viszont rossz az építés, kapzsi a megrendelő, és merev a hatóság, akkor ugyanez lesz igaz a végeredményre is. Mi mindig ügyelünk rá, hogy amibe beleme gyünk, az vállalható legyen – egy műemlék tönkretételében nem vennénk részt.

Mit jelent számotokra a fenntarthatóság ennek az épületnek az esetében? Amellett persze, hogy a megtartás már önmagában fenntartható is.

Nagyon sok technikai dolgot, olyasmiket például, mint az energiafelhasználás racionalizálása. Amire mostanában egyre nagyobb hangsúlyt fektetünk, az az árnyékolás -egy üvegtetőt például nem tervezünk árnyékolás nélkül. Egy másik, talán nem annyira kézenfekvő szempont, hogy ne legyenek kihasználatlan területek: „használt házakat” hozunk létre, ne álljanak fölösleges terek funkciótlannal.

fotó: Batár Zsolt

fotó: Bujnovszky Tamás

Különböző korokból származó műemléképiletek átalakításával foglalkoztunk. Talán meglepő, de ki lehet jelteni, hogy egy olyan történelmi épületet, mint amilyen például az Andrássy út 8. is, sokkal könnyebb korszerűsíteni, mint például egy 1930-as években született modernista házat.

Egy volt lakóépület szállodává történő átalakítása különösen nehéz dolog, nagyon más az alaprajzi struktúra, és szigorú szabályoknak kell megfelelni. Esetünkben először a földépig vissza kellett bontani mindent, beleértve a válaszfalakat is. A műemléki értékeknél, lépcsőháznál, loggiánál viszont megmaradt az eredeti terrazzo burkolat, amelyet szépen sikerült kijavítani, pótolni. A lépcsőházban szintén eredeti a

korlát és a falfestés, amely a meglévő utólagos rétegek alól több hetes tisztítás után meglepően szép, restaurálható állapotban jött elő.

Hogyan sikerült megtalálni régi és új egyensúlyát?

Az igazi kihívás az, amikor az új és az eredeti funkció nagyon eltér. Hogyan tudunk valami olyat létrehozni, ami minél többet megtart az eredeti épületből, miközben nem köt rossz kompromisszumot a használat terén? Fontos megérteni az épületet: hogy miért volt olyan, amilyen. És olyat létrehozni, ami úgy lesz használható, hogy közben lehesen érezni benne a régit. Amennyit lehet, őrizünk meg a régiből, és hozzuk kontextusba – lehet, hogy ezáltal az, ami egykor megszokott volt, hirtelen izgalmassá válik. Az épület használata során éljük át a régit, a múltat, de közben élvezzük a jó működést, és érezzük mainak is. Kifejezetten utálok, amikor egy ház nem arról szól, hogy jó benne lenni. Egy régi épületnél egyébként sokkal hangsúlyosabb szerepet kap a belsőépítész, kevesebb a térformálás.

Az Andrássy út 8. épülete, amelyet Schossberger Frigyes épített, az 1880-as években nyitotta meg kapuit. Lakások és irodák működtek benne, és itt volt a Hungária Nagymozgó Filmszínház, majd a Kino Plasticon mozi is. Kezdetben háromemeletes volt, majd utólag emeletráépítést kapott. Sok átalakítás, majd üresen állás után (volt benne még romkocsmá, az Úri Muri is) a CD Hungary befektetői csoportnak köszönhetően négycsillagos szállodává alakították. Ehhez igen alapos átalakításra volt szükség, amelynek eredményeként 99 szoba kapott benne helyet. A legfelső szinten található lakosztályból egyenesen a Bazilikára lehet látni. A legkarakteresebb eredeti részletek a kapubejáró a felújított freskókkal, a lépcsőház, illetve az izgalmas hatszögmotívumokkal készült üvegtetővel fedett belső udvar, amely a hotel átrium-lobbytereként funkcionál. Az építészeti tervezés az Archikon tervezőgárdája, a belsőépítész Göde András és a Kroki Kft., a freskórestaurálás Herling Zsuzsanna munkája.

Mennyiben nevezhető végül az elkészült épület fenntarthatónak?

A Hotel Moments esetében a megújuló energiaforrások hasznosítása korlátozott. Passzív eszközökkel azonban igyekeztünk elérni, hogy minél kevesebbet kelljen fűteni/hűteni az épületet. Az udvart árnyékolt üvegtetővel fedtük le, ami már önmagában sokat javított az épület hőháztartásán.

Egy szálloda egyébként speciális terület, elsődleges szempont például, hogy a berendezésnek bírnia kell az igénybevételt. Csak pénzügyi nézve az energiafelhasználás mértéke viszont szinte elhanyagolható szempont például ahhoz képest, amennyit egy foglalási oldal százalékarányban levesz a szobaárakból.

Számomra egyébként meglepő tapasztalat volt, hogy amikor összetettebb kérdésekre kell választ adni, a szaktervezőkből sokszor hiányzik a komplex szemléletmód. Azt gondolom, az építészek felkészültebbek ezen a téren.

Ongrádi Melinda

Magyar Környezettudatos Építés Egyesülete (HuGBC)

Tervpályázatok

Környezettudatos tervpályázatok

A környezettudatos szemlélet az elmúlt évtizedben megkerülhetetlenné vált az építészeti tervezésben is. A beruházók és a döntéshozók egyre nagyobb figyelmet fordítanak a fenntartható megoldások alkalmazására a tervezés

1

és a kivitelezés közben, főleg ha ezzel megtérülnek a többletberuházás költségei az épület üzemeltetése idején, vagy megnő az épület értéke. Az építészeti pályázatoknál is már régóta jelen vannak a fenntartható tervezési eszközök, illetve szinte minden pályázat értékelési szempontjai között szerepelnek környezettudatos elvek. Mennyire lehet a korai tervezési fázisokban az épület fenntarthatósági szempontok szerint értékelni? Mit és hogyan érdemes a tervezésnél figyelembe venni?

A kérdés megválaszolása előtt érdemes a fenntarthatósági szempontok szerint kiírt magyar építészeti pályázatot megemlíteni. A kormányzati negyedre immár közel tíz éve, 2007-ben megjelent pályázat győztes terve igazán jelentős méretű, országos publicitást kapott. Janesch Péter és Kengo Kuma csapata egy „minden ízében zöld házat” tervezett. Az épület tervezésénél több síkon is a környezettudatos elvek vezették a tervezők kezét: a telepítésben, az épület energiafelhasználásban és a világítási rendszerben volt leginkább felfedezhető a fenntarthatósági szemlélet. A legemlékezetesebb elem, a növényekkel befuttatott homlokzat az épület ikonszerű jelképévé vált, segítette az épület pozitív megítélésében. Az épületkomplexum ugyan nem valósult meg, mégis széles körben talán elsőként irányította a figyelmet a zöld építészetre, és így úttörő szerepe volt a téma népszerűsítésében. A terv úttörő szerepét az is bizonyítja, hogy 2008-ban a Holcim Award európai regionális arany díjasa lett.

Több pályázat esetén azóta már Magyaror-

szágon is a környezettudatosság határozza meg a koncepciót. Ilyen volt többek között a Herman Ottó Általános Iskola 2009-es bővítése Budaörsön, ahol a megosztott első díjat a Gereben Építésziroda Kft. kapta (a másik első díjas a Fernezelyi-Basa Iroda Kft. lett). Az újpesti Nagyfelszíni Víztisztító Mű rekonstrukciójára 2010-ben kiírt városépítészeti ötletpályázat első díjasa a Mérték Építészeti Stúdió Kft. A 2011-ben az ócsai szociális bérlakásokra kiírt, felemás eredménnyel záruló, de bizo-

2

4

nyos szempontból mégis környezettudatos ötletpályázat első díjasa az Archidea K+K Bt. A Harsánylejtő kertvárosi családi házak tervezésére kiírt, Itt fogunk Lakni! című pályázat első díját pedig Reisz Ádám (FBI Építész műterem) kapta meg. A fenntartható szemlélet a 2013-tól 2016-ig tartó Liget Budapest projekt esetén is erőteljesen jelen van.

A tervpályázatok kiírásában a legtöbb esetben csak a bírálati szempontok között jelennek meg általános fenntarthatósági elvek. Az ezekre történő tervezői válaszok optimális esetben azokat a szempontokat jelentik, amelyek a koncepciótervezés közben meghatározók. Ilyenek a megfelelő tájolás biztosítása, megfelelő üvegezési arány használata, a hatékony árnyékolók megjelenítése, megfelelő homlokzati anyaghasználat és olyan különleges, a fenntarthatósággal kapcsolatos szerkezetek, épületelemek alkalmazása, koncepcio-

nális megtervezése, mint a hőcsapdák, trombé falak, hőkérmény vagy szélturbinák. Az utóbbi elemek méretük miatt is koncepcionális szereppel bírnak a tömegalakításban. Vannak olyan elemek, melyek a tervpályázati szint közben még csak a figyelem felkeltésére alkalmasak, valós tervezési feladatot még nem jelenthetnek, így ezek a legtöbb esetben a műleírásba vagy megjegyzés szinten a tablókra kerülhetnek. Néhány példa: helyi anyagok használata, hatékony gépészet alkalmazása,

3

természetes szellőzés alkalmazása, megfelelő hőszigetelés tervezése, energiatakarékos világítás, víztakarékos szerelvények alkalmazása, szűrkevíz- vagy esővíz-hasznosítás.

Ahhoz, hogy konkrétan meg lehessen állapítani, melyik terv jelent fenntarthatóbb

5

vagy jobb megoldást, a környezeti adatok pontos ismerete és a felhasználói szokások meghatározása szükséges. Több külföldi tervpályázat esetén a pályázók napi lebontásban kapják meg a tervezési terület meteorológiai adatait és a talajmechanikát, vagy a geotermikus adatokat bocsátanak rendelkezésükre. Ezek segítségével a tervezőktől elvárják, hogy a pályamű belső légállapotáról vagy a teljes épület energiafogyasztásáról szimulációkat készítsenek. A bírálóbizottság így tényleges adatok alapján tudja értékelni vagy összehasonlítani az egyes pályaműveket. Az ilyen szí-

mulációk lefuttatására általában a kétkörös tervpályázati rendszer alkalmas, hiszen nem várható el az első ötleteket tartalmazó fázisban, hogy ennyire pontos elemzések készüljenek. Az alapadatok beszerzése a kiírók érdeke is egyben, hiszen csak így várhatnak el mélyebb elemzéseket, szimulációkat vagy különleges megoldási javaslatokat a tervezőktől.

Másik lehetséges út a pontosabb összehasonlíthatóság elérése érdekében a nemzetközi zöld minősítési rendszerek átvétele, és ezek előzetes vizsgálatának megkövetelése. A három nagy nemzetközi minősítő rendszer (BREEAM, LEED, DGNB) közül a kiíró választ, majd meghatároz egy elérendő szintet, aminek elérhetőségét a tervező megvizsgálja.

Így történt a Liget Budapest projektjeinél is, ahol a második körben kellett ezt a vizsgálatot elkészíteni. A munkarész hitelességét külön szakember vizsgálta. Természetesen sok olyan részlet jelentkezik, amit ebben a fázisban csak becsülni lehet, ezért az elért minősítési szint inkább csak célmeghatározásnak tekinthető. Az fent leírt eszközök egyértelmű előnye azonban, hogy a tervező és a kiíró, megrendelő már a kezdeti fázisokban összetetten gondolkodik a fenntarthatóságról, és így elősegíti, hogy a jelen elvárásainak megfelelő tervek születhessenek.

Burián Gergő

- 1: Kormányzati negyed, Budapest – Janesch Péter és Kengo Kuma, első díjas pályamű
- 2: Herman Ottó Általános Iskola bővítése, Budaörs – Gereben Építésziroda Kft., megosztott első díjas pályamű
- 3: Nagyfelszíni Vízisztító Mű, Budapest – Mérték Építészeti Stúdió Kft., első díjas pályamű
- 4: Ócsai szociális bérlakások – Archidea K+K Bt., első díjas pályamű
- 5: Harsánylejtő Kertváros, Itt fogunk Lakni!, Budapest – Reisz Ádám (FBI Építész műterem), első díjas pályamű

Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:

- 6: Régi tejgyár átalakítása gasztronegyeddé, Oslo, Norvégia – Transborder Studio, első díjas pályamű
- 7: Régi ipari terület városépítészeti átalakítása, Roskilde, Dánia – EFFEKT & Karres+Brands, első díjas pályamű
- 8: Örnso, a „fa városa”, Örebro, Svédország – C.F. Moller, első díjas pályamű
- 9: Az új zenei központ és a városháza bővítése, Debrecen – Bord Stúdió, első díjas pályamű
- 10: Cseh mártírok emlékmúzeuma, Vsetaty, Csehország – Zavoral Architekt, második díjas pályamű

Amikre érdemes figyelni

közeledő határidővel leadható

pályázatok:

- A paksi új városközpont városrendezési ötletpályázata
beadási határidő: 2016. 10. 19.
- Rózsadomb Panoráma Projekt
beadási határidő: 2016. 10. 26.
- Játszóház gyerekeknek, Amszterdam
beadási határidő: 2016. 10. 30.
- Lamborghini út menti emlékhely
beadási határidő: 2016. 11. 02.

Burián Gergő

Rovatszerkesztő: Burián Gergő

Könyv a királyi palotáról

A királyi palota Hauszmann korában címmel hamarosan megjelenik a Látóhatár Kiadó új kötete. A szerkesztő, Halász Csilla szerint az építkezés idején az egész magyar sajtó, illetve egész Magyarország a palotaépítés mellett áll.

Hogyan lehet ma a több, mint száz évvel ezelőtti időkről úgy beszélni, hogy a jelen számára is érdekes legyen?

Nagyon is érdekes, hogy mi történt Budapesten a 19–20. század fordulóján, hiszen az az időszak egy olyan felfelé ívelő korszaka Budapest fejlődésének, amelyből ma is példát méríthetünk. A kötet lényegében a korabeli lapokat szemlézi, azokat a szövegeket és képeket idézi fel, amelyek a királyi palota építéséről, bővítéséről annak idején megjelentek. Látszólag bátor vállalkozás, hiszen nem lehetünk biztosak benne, hogy van-e erre ma kereslet. Ám ha beleolvassunk a korabeli tudósításokba, akkor egy rendkívül színes, dinamikus világ bontakozik ki előttünk. Az akkori lelkesedés teljesen magával ragadja az embert.

Hány régi újságot, folyóiratot kellett ehhez elolvasni?

Lényegében az egész korabeli magyar sajtót, a napilapoktól az építészeti szaklapokig, és nem csak 1891-től, amikor Ybl Miklós halála után Hauszmann Alajos építész megkapta a feladatot, hanem az előzményeket is áttekintettük. Csak példaként említenék néhány fontos lapot: megjelennek a kötetben a Budapesti Hír-

lap, a Fővárosi Lapok, a Magyar Iparművészet, a Pesti Hírlap, az Új Idők, a Vasárnapi Újság írásai, illusztrációi.

Netán felmerült annak idején, hogy miért van szükség a palotaépítésre? Olvashatunk kritikus, bíráló cikkeket is?

Egyáltalán nem. Az újságok azt írták: régi óhajta a magyar nemzetnek, hogy méltó királyi palotája legyen. Ha a mai korunkkal összevetjük, amikor minden építkezést, minden célt megkérdőjelez valaki, alapvető különbség, hogy az egész magyar sajtó, illetve egész Magyarország a palotaépítés mellett állt. Nem bírálva, hanem drukkolva. Feltűnő, hogy mennyire szerették a várost a lapok akkori tudósítói. Senkinek nem jutott eszébe, hogy felesleges lenne az építkezés. De ez a hozzáállás nem csak a palotaépítésnél volt jellemző: a világvárossá épülő Budapesten azért aggódtak az újságok, hogy vajon elegendő összeget fordítanak-e egy-egy épülő házra, palotára. Fanyalgó hangok csak jóval később, a húszas években jelentek meg.

Mi lehet az olvasó számára a legérdekesebb?

Ha szerkesztőként én is az olvasók közé számíthatom magam, számomra az volt a feltűnő, hogy mennyire megbecsülték az akkori időkben a szakmunkákat. A lapok teljes részletességgel számoltak be a munkálatokról, név szerint említve a palotán dolgozó mestereket. A Hét című lap például 1900-ban „Lásuk hát, a magyar ipar hogy tett ki magáért” cím alatt Róth Miksa üvegművesről úgy vélekedett, hogy az üveg lelkét, az üveg beszédét, az üveg karakterét ő találta el legigazibban az iparművészeink közül, Thék Endre bútoralosról, hogy kritikus és alkotó egyéniség, a forma mestere, Tabermann Gusztáv vízvezetők-szerelőről, hogy rendkívüli ízléssel, pontossággal és célszerűséggel rendezte be a királyné fürdőszobáját, Neuschloss Károlyról, a palota tetőfedőjéről, hogy más embernek ez a munka egész életre elegendő feladat lenne, ő pedig gyorsan és feltűnés nélkül elvégezte, a palota három vaskapuját készítő Jungfer Gyula kovács munkáit a középkori ötvösművészethez hasonlítja. Olyan szeretettel ír a szerző ezekről az emberekről, hogy mi, mai olvasók sem tehetünk mást: elkezdjük őket szeretni.

Mennyire hitelesek ezek a beszámolók?

Eltelt több, mint száz esztendő, s mára az egykori lapok kortörténelmi dokumentumokká váltak, amelyeket kutatási anyagként is lehet értelmezni. Nagyon sok minden kiderül a korabeli tudósításokból, nem csak egy szemléletmódot tükröznek, és nem csupán sajtótudósításokként tekinthetünk rájuk, hanem rendkívül sok olyan információ van bennük, amelyeket esetleg sehol máshol nem lelhetünk fel.

Mit tanulhatunk azokból az időkből? Mennyiben volt más az a kor?

A mából visszanezve feltűnő, mennyire fontos volt minden szinten az igényesség. Honnan volt ennyi kiváló szakember, ennyi nagyszerű és lelkes alkotó? Hol, mikor és kítő tanulták a szakmát? Hihetetlenül irigylésre méltó, hogy elődeink képesek voltak 125 évvel ez-

előtt arra a nagyszerű teljesítményre, amelynek az összegzését adja a kibővített, fényűző és fenséges királyi palota megépítése. Lenyűgöző az a kor, lényege a pozitív életszemlélet a fanyalgás helyett, az igenlés a tagadás helyett, a tenni akarás a semmittevés helyett.

Mikor jelenik meg a kötet?

Egy mintapéldányt már elkészítettünk, és szeptember elején a budavári könyvünnepe el is vittük: mindenki ezt a kötetet akarta elsőként kézbe venni. Remélhetőleg még az idén eljut a könyvesboltokba is.

EGY (SZÉP) KÖNYV AZ ÉPÍTÉSZETRŐL

Szabó Levente: Bán Ferenc építésze

Hézagpótló mű. Markáns látásmód, határozott vélemény. Tárgyilagos építészettörténeti munka.

Bár az utóbbi évtizedekben jelentek meg különböző monográfiák élő magyar építészekről, de egyiknek a mélysége sem tudta és nem is akarta megközelíteni Szabó Levente alapos munkáját. Például a Vallomások sorozatban jó könyvek jelentek meg jó építészekről, ám a kutató és elemző munka egyikre sem volt jellemző.

A szerző nagyszabású vállalása Ferkai András vagy Moravánszky Ákos írói munkásságához mérhető.

Ők azonban kitűnő munkáikban nem a ma élő magyar építészekkel foglalkoznak.

Szabó Levente magásra tette a léceket, pedig ő nem teoretikus, „csak” egy kitűnő építész-tanár. Talán éppen a praktizáló építész tárgyilagos látásmódja óvja meg azoktól az áltudományos fejtegetésektől, amelyek igen távol állnának Bán Ferenc emberi és szakmai habitusától.

Bán személyiségjegyeit mindvégig a lapok fölött lebegtetni. Mint ahogy az egész könyvet átszövi/átlengi a korabeli állapotok érzékelte-tése is, a Kádár-rendszerből egészen napjainkig. Mindezt olyan tapintattal teszi, hogy a könyv mindvégig Bán Ferencről szól, nem pedig a csábító társadalmi problémákról és politikai kérdésekről.

Szabó Levente fegyelmezetten megmarad a kaptafánál, vagyis Bán Ferenc építészeténél.

A honi és külföldi építészeti jelenségekből is csak azokat válogatja ki, amelyek így vagy úgy befolyásolták Bán építészetét. Ennek szellemében még a hazai posztmodern építészet kényesnek számító kérdését sem kerüli meg.

Sok húrton játszik egyidejűleg. Időnként a legszemélyesebb vallomás szavai mögött is nagy horderejű vélemények lapulnak. Például Bán egyik interjújából az építészeti oktatást érintő kritikus mondatot idézi: „Ez volt az igazi építészeti stúdium, nem az öt év egyetem.” A ragyogóan rajzoló építész két grafikájának képfelirata is árulkodó: „Vállalati értekezletek közben született rajzok (70-es évek második fele)”.

A szerző munkamódszere sajátos és hatékony. Részletesen csak néhány művet ismer-

tet, ám a könyv végén minden egyes munkáról ad néhány rövid információt. Ezzel a módszerrel egyszerre tud mélyre ásni és teljes áttekintést nyújtani.

A részletes épület- és tervelemzések közül méltán emelkedik ki a nyíregyházi Megyei Művelődési Központ, amely külön fejezetet kapott Patetikus vállalás címmel. A fejezet nyomon követi a legendás épület sorsát, az első gyönyörűséges skiccektől és szépséges tervrajzoktól az építés drámájának képein át, egészen a jelenkori megújításig. A legendás épület metamorfózisát a szerző nagy empátiával írja le. Meglátásom szerint tapintata talán túlzott is, amikor szemet huny afölött, hogy a felújítással a szépséges szörnyeteg veszített heroikus erejéből, és ezzel talán az épület lelkéből is elszállt valami.

A szellemesebbnél szellemesebb fejezetcímek

közül az egyik: A megvalósult kísérlet. A mester tokaji nyaralójáról szól, amely nemhogy „megvalósult”, de zseniális kísérlet is. Jelentőségéhez képest a neki szentelt szövegrész szinte nyúl farknyi.

Fölmerülhet a kérdés, kiknek is szól a könyv. Elsősorban azoknak az építészeknek, akik nemcsak az aktuális trendeket lesik, hanem kíváncsiak az építészet mélyebb rétegeire is. Tágas kitekintése folytán akár egyetemi tankönyvként is megállja a helyét. Ez annál is inkább igaz, mert a nemzetközi áttekintést összekapcsolja a hazai jelenségekkel. Mindezt teljes angol fordítással kísérve. (Gaschler-Gyeviki Nóra munkája.)

A könyv célja a hirtelen népszerűség hajhászása helyett a hosszú távú értékteremtés. Ez a szándék kézzel fogható és szemmel látható. Nem véletlenül kapta a Bán Ferenc építésze című könyvészeti mestermű 2015-ben a Szép Magyar Könyv-díjat. Ennek kapcsán ki kell emelni Vargha Balázs nevét, aki a könyvet tervezte. A grafikai megjelenés érzékenyen utal a hetvenes években néhány évtizedet élt Architektúra-sorozat szép arculatára.

Szabó Levente: Bán Ferenc építésze

Megjelenés éve: 2015

Felelős szerkesztő: Lévai-Kanyó Judit

A könyvet tervezte: Vargha Balázs

Terc Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

A könyv megjelenését támogatta a Magyar Művészeti Akadémia

A kézirat a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatásával

jött létre

Hasznos alapterület-e a fedett terasz az ÁFA szempontjából?

A Kormány szociálpolitikai és bürokráciacsökkentő intézkedései következtében a korábbinál jobban előtérbe kerültek az építési jogban használt fogalmak értelmezései. Elég arra gondolnunk, hogy a CSOK igénybevétele és az egyszerű bejelentéssel építhető lakóházak meghatározása során is kiemelt szerepe van az alapterület meghatározására szolgáló előírásoknak. Az alapterület meghatározásából kiemeltünk egy sok problémát okozó témát: a fedett terasz és az ÁFA kapcsolata.

1. Miért fontos a hasznos alapterület meghatározása?

Az, hogy pontosan mi számít bele a hasznos alapterületbe fontos lehet, hiszen nem csak a lakásépítési támogatások (pl. CSOK) igénybevétele van hatása, hanem a megvalósításra is, mivel építési engedély nélkül csak a 300 m² összes hasznos alapterület alatti lakóépület építhető meg. Ki kell hangsúlyoznunk, hogy az egyes támogatások tekintetében külön jogszabályok rendezik a hasznos alapterület fogalmát is, és jelen cikkben kizárólag az általános forgalmi adó szempontjából vizsgáljuk a fedett teraszt.

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXCVII. törvény (továbbiakban: Áfa tv.) 2016. január 1. és 2019. december 31. napja között hatályos előírása alapján a többlakásos lakóingatlan esetében a 150 négyzetméter összes hasznos alapterületet meg nem haladó lakást, míg egy lakásos családi házak esetében a 300 négyzetméter összes hasznos alapterületet meg nem haladó lakóingatlan kedvezményes 5 %-os általános forgalmi adó felszámítása mellett lehet értékesíteni, építtetni. Az ÁFA csökkentésének célja, hogy ezáltal a lakások ára is csökkenjen, és így több új lakás épüljön.

A kedvezményes áfakulcs felszámításának összes jogszabályi feltételét nem nézzük végig, csak a hasznos alapterület kérdéskörét. Ha a lakás építése során a fedett teraszt nem számítják be a hasznos alapterületbe, és ennek következtében a lakás a jogszabály által előírt 150 négyzetmétert meghaladja, akkor kizárólag a normál 27 %-os áfakulcs alkalmazható.

2. Mi is az a fedett terasz?

Az épületek hasznos alapterületének meghatározásához az OTÉK 1. számú melléklete szerinti fogalmakat kell figyelembe vennünk. Azonban míg olyan épületrészek, helyiségek, mint a loggia, erkély pontosan meghatározhatóak, a fedett terasz már egy összetettebb fogalom, mivel csak a terasz van az OTÉK-ban pontosan meghatározva.

Az OTÉK nem tartalmaz minden, a gyakorlatban előforduló helyiségről, épületrészről konkrét fogalom meghatározást. Így ha egy helyiség, vagy épületrész pontosan nincs definiálva, akkor azt a hozzá kapcsolódó fogalmakkal tudjuk meghatározni. A fedett terasz is hasonló szerkezet, építményrész, mivel a meghatározása pontosan nem szerepel a jogszabályban.

A terasz fogalmát a következőképpen határozza meg az OTÉK: a rendezett terepen vagy épületrész zárófödémén kialakított helyiséghez, önálló rendeltetési egységhez vagy azok közös közlekedőjéhez kapcsolódó, járható szilárd burkolatú külső tartozékodótér.

Fentiek alapján a fedett terasz egy lehetséges meghatározása: egy, az épülettel egybe, vagy külön épített tetőszerkezettel lefedett, a rendezett terepen vagy épületrész zárófödémén kialakított helyiséghez, önálló rendeltetési egységhez vagy azok közös közlekedőjéhez kapcsolódó, járható szilárd burkolatú külső tartozékodótér.

3. Beleszámít-e a fedett terasz a hasznos alapterületbe?

Látható, hogy magát a fedett terasz fogalmát viszonylag egyszerűen meghatározhattuk, de már nincs könnyű dolgunk, ha azt akarjuk eldönteni, hogy a fedett terasz beleszámít-e a hasznos alapterületbe. A terasz önmagában nem, de mielőtt kifejeznénk ennek az okát, lássuk, milyen fogalmakat kell alaposan áttanulmányoznunk, értelmeznünk a kérdés megválaszolásához.

3.1. Mit jelent a hasznos alapterület?

Először is fontos tudni, mi is az, amit keresünk, vagyis mit jelent a hasznos alapterület. A hasznos alapterület fogalmát az OTÉK (253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet) 1. számú melléklet 46. pontjában találjuk meg: a nettó alapterületnek azon része, amelyen a belmagasság legalább 1,90 m. A hasznos alapterület meghatározásához az alábbi jogszabályi fogalmakat kell tanulmányoznunk: nettó alapterület, belmagasság, helyiség, padlószint, járófelület.

A fogalmakat részletesen nem bontanánk ki jelen cikk terjedelmi korlátai miatt, ezt megtalálhatják az Építésjog.hu oldal „Építésügyi Fogalmak ABC Szerint” című rovatában a „Hasznos alapterület” címszó alatt.

3.2. Szempontok

Az egyes fogalmak értelmezését követően a következő megállapítást tehetjük a terasszal kapcsolatban. Ha a teraszunk emberi közlekedésre alkalmas felülettel, tehát padlószinttel rendelkezik (pl. burkolt), és az OTÉK szerinti lefedése következtében értelmezhetővé válik a belmagassága, akkor már csak azt kell eldöntenünk, hogy van-e nettó alapterülete, illetve a nettó alapterület fogalmának megfelel-e. Ha minden fogalomnak megfelel a fedett teraszunk, akkor van hasznos alapterülete, és így az épület összes hasznos alapterületébe beszámítandó.

3.3. Válaszlehetőségek

A fentiekben kifejtetteket alaposabban áttekintve érezhetünk némi bizonytalanságot a fogalmak kapcsán, amely nem kis mértékben befolyásolja annak eldöntését, hogy a fedett terasz egyértelműen beleszámít-e az összes hasznos alapterületbe, avagy sem.

A kulcs a nettó alapterület és a belmagasság fogalmában van. Pontosabban a „vagy épületszerkezettel részben vagy egészben közrefogott tér” (a helyiség meghatározása azt gondolom egyértelmű) és „a födém vakolt (burkolt) vagy az álmennyezet alsó síkja közötti függőleges távolság” részben.

A jogalkalmazásban ugyanazt a teraszt az egyes hatóságok beszámítják, míg mások szerint a hasznos alapterületbe nem számítandó be. Az építésügyi gyakorlatban felmerülő három különféle értelmezési módot, illetve az ezek kapcsán felmerülő további

kérdéseket (például az épületszerkezettel történő közrefogás) az Építésjog.hu oldalon a „Fedett terasz” című tájékoztatóban találhatják meg.

A gyakorlatban előforduló lehetőségek az ÁFA alkalmazása során is felmerültek, és mivel – kifejezetten anyagi szempontból is – jelentős kérdéssről van szó, a NAV vizsgálta a fedett terasz szabályozását is.

4. A fedett terasz az Áfa törvény alkalmazásában

A NAV 2016. augusztus 18. napján közzétett (jelenlegi) álláspontja szerint az sem mindegy, hogy a terasz „fedését” mi biztosítja. A NAV véleménye szerint a többemeletes épületeknél az egymás feletti erkélyek esetében a fenti erkély funkciója nem az, hogy „fedést” biztosítson az alatta elhelyezkedő erkélynek, ezért a lenti erkély esetében nem beszélhetünk „fedélről”/”fedettségről”. Következésképpen ez esetben a belmagasság sem értelmezhető, ezért ezen lenti erkélyt nem kell figyelembe venni az Áfa tv. szerinti összes hasznos alapterület számítása során. A tájékoztató a részben vagy egészben épületrész által közrefogott térként fogadja el a teraszt akkor is, ha csak korlát vagy mellvéd határolja, nem követeli meg, hogy a lakóépület egy falszakasza legyen a terasz egyik oldala.

Azt csak mi tesszük hozzá, hogy az építésügyi jogszabályok a funkció szempontjából nem különböztetik meg a födémeket, illetve ezen értelmezés alapján ugyanazon épületben a legfelső lakáshoz kapcsolódó terasz hasznos alapterülete nagyobb lenne, mint az alsó szinten lévő, egyébként ugyanakkora terasz hasznos alapterülete (hiszen a NAV tájékoztató alapján az alsó szinten lévő terasznak nincs hasznos alapterülete). A NAV „Az összes hasznos alapterület értelmezése az Áfa tv. alkalmazásában” című tájékoztatója a www.nav.gov.hu/ado/afa080101_hatalyos/Az_osszes_hasznos_ala20160818.html

http://www.nav.gov.hu/ado/afa080101_hatalyos/Az_osszes_hasznos_ala20160818.html

A NAV álláspontja szerint tehát a tető alatti, legfelső fedett terasz számít bele az összes hasznos alapterületbe, ha a belmagassága legalább 1,90 méter, és legalább korlát veszi körül. Amint már említettük, attól függően, hogy milyen jogszabályról van szó, a fedett terasz fogalma – sajnos – eltérő lehet. Az általános forgalmi adó tekintetében alkalmazott értelmezés ne „zavarjon” meg minket, más jogszabályok ugyanis ettől eltérő meghatározást is tartalmazhatnak, és például az építésügyi hatóságok számára sem kötelező a NAV tájékoztatóban rögzített magyarázat. Vagyis a lenti erkélyek nagy valószínűség szerint meg fognak jelenni a hasznos alapterület számításakor, ha arról a kérdéssről lesz szó, hogy építési engedély vagy egyszerű bejelentés alapján létesíthető az épület.

A fedett teraszok hasznos alapterületének meghatározása építésügyi szempontból jelenleg még nem egységes, talán a NAV tájékoztató hatása „begyűrűzik” az építésügyi igazgatás területére is, és végre majd egyértelműen el lehet dönteni a létesítéskor, hogy az építendő terasz beleszámít-e a hasznos alapterületbe, vagy sem.

Baksa Lajos, dr. Jámor Attila

A b s t r a c t s

HAUSZMANN, FORSTER, RÓMER

6

INTERVIEW WITH IMRE PUSKÁS, DEPUTY TO THE SECRETARY OF STATE NATIONAL HAUSZMANN PROJECT

An in depth discussion about the importance of the National Hauszmann Project. Covering the need to articulate several needs ranging from preservation of monuments, restoration of buildings, tourism and integration of contemporary networks. Questions of ownership and the ability to maintain monuments are also touched upon.

EVERYTHING IS CONNECTED IN THE CASTLE

10

INTERVIEW WITH FERENC POTZNER, KÖZTI ARCHITECTS

NATIONAL HAUSZMANN PROJECT

Faithful restoration of national monuments, or even reconstruction of lost buildings, encounters issues relating to local politics, historic accuracy and contemporary construction standards. Here one of the lead architects for the National Hauszmann Project discusses how all points must be met in order to achieve the project goal.

RE-CREATING HIGHLIGHTS OF HUNGARIAN

INTERIOR DESIGN

14

RECONSTRUCTION OF SAINT STEPHEN'S HALL, THE ROYAL PALACE, BUDAPEST, HUNGARY ARTICLE BY PÉTER ROSTÁS

The most important ceremonial space at the Royal Palace in Budapest is the Saint Stephen's Hall is due for reconstruction. This will require the restoration of some elements and research into how to remanufacture lost items. Fortunately for this project enough information is held in archive form, has been preserved in private collections and the skills required are still practised

A CASTLE'S SECOND LIFE

22

CASTLE RESTORATION, BAENA, SPAIN BY JOSÉ MANUEL LÓPEZ OSORIO

The decision to restore this castle is based upon its function as the cities core. Where possible the existing structures have been stabilised against further decline, otherwise the project has a restoration focusing on the re-establishment of spaces. These spaces have been created using open jointed masonry, raw concrete and steel. From the point of view of some this is not a conventional restoration of a site of antiquity as it concerns itself more with the interplay of spaces than historical accuracy.

RECONSTRUCTION ITALIAN STYLE

26

RESTORATION OF THE SAN DOMENICO CHURCH AND MONASTERY, FORLI, ITALY BY GABRIO FUNARI

The most important part of restoring old buildings could be described as giving a new function to historical heritage sites. Contemporary construction techniques might need to be applied in such a way as to resist compromising the original building's integrity. This leads to a problem of historical faithfulness best explained by the simple fact that a contemporary rendering system will not adhere to older lime washed walls. Here the clash between original use and technologies has been the motivating factor behind restoration, not the creation of a stand alone architectural statement.

BACK TO THE FUTURE

30

DOMUS PALAZZO VALENTINI, ROME, ITALY BY ROBERTO DEL SIGNORE

Recent excavations have uncovered significant remains beneath the Palazzo Valentini that help enrich Rome's historical heritage. What makes this project unusual is the decision made regarding presenting these finds: to not restore them or embellish them with modern reconstructions, but to project digital images upon the existing surfaces that help inform visitors of the original situation. This virtual reconstruction works well as an educational tool and demonstrates how the painstaking art of regenerating heritage sites can be achieved.

OUR GUARDIAN, AS LONG AS WE EXIST

34

RECONSTRUCTION OF THE STÖCKL STEPS, BUDAPEST, HUNGARY

BY ALAJOS HAUSZMANN

Originally built in 1896 the Stöckl steps provided access to Budapest's palace, more accurately its ancillary buildings. Suffering damage in the closing months of World War II resulting in eventual demolition in 1971 these steps are now being considered for reconstruction. Due to the expertise and specific skills needed to construct in stone and brick sceptics might regard this as a swan song project for historic architecture. Hopefully, with a realistic financing background this project can be achieved.

KESZTHELY A PLACE IN THE SUN

40

RESTORATION OF THE FESTETICS PALACE AND GROUNDS, KESZTHELY, HUNGARY

The question often arises of "why to restore a building that no longer functions as originally intended", the answer might be with its content, historical interest, current function or as a flag ship for a nation. This project covers all of these. A complex layering of ideals and building uses deem a building relevant and therefore worthy of continued upkeep. So long as the organisers of exhibitions can refresh the mind and a site is well maintained then a building can keep its place beneath the sun.

THE BEST-PRESERVED HUNGARIAN MEDIEVAL COURT

44

CASTLE RESTORATION, SZÁSZ, HUNGARY BY JÁNOS ALBERT

Located originally at the centre of the bishopric of Pécs, later occupied under turkish rule as the administrative centre of the fortifications, followed by use as an ancillary building to the adjacent church falling steadily into decline resulting in the need to consider options for restoration and archaeological study in the 1980s. The result being a contemporary approach to restoration aimed at attracting tourists and educational parties equally. Where an item of historical importance has been identified this has been correctly restored, otherwise modern technologies and design ideas have been employed.

Albert János

Okleveles építésztechnológus. A debreceni Ybl Miklós Műszaki Főiskolán, majd a BME Építésztechnológiai Karán szerzett diplomát. 17 éven át tanított a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán, ill. a jogutód Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karán. Építészirodájával változatos munkákon dolgozott.

2009 óta BIM modellezéssel és virtuális kivitelezéssel is foglalkozik.

Földes László

Építész, műegyetemi tanulmányai után a Helsinki Műszaki Egyetemen vett részt posztgraduális képzésen. 1989-től a Järvinen-Airas építészirodában dolgozott Helsinkiben. 1991-ben Turányi Gábor hívására érkezett haza, ekkor készült el közös munkájuk a Visegrádi Erdei Iskola. 1994-ben megalapította saját építészirodáját. 2005-ben Média Építészeti Díjban, 2006-ban Ybl díjban részesült. 2008-ban és 2011-ben az Építésszek Nemzetközi Szövetsége (UIA) tanácsának tagjává választották. Munkáit kiállították egyebek közt Londonban (2004), Berlinben (2005), Velencében (2006) és Piranban (2014).

Maszyk Csaba

Építésztechnológus, c. egy. docens, oklevelét 1985-ben szerezte a Műegyetemen. Vámosy Ferenc meghívására a Műegyetem Építész Karának Építészettörténeti Intézetébe került adjunktusként. Szalai András mellett nyolc éven át (1995-ig) a huszadik század végi építészettörténet oktatója volt, majd egy év kihagyással újabb nyolc évig az Építész Kar Lakóépülettervezési Tanszékén volt tanársegéd (2004-ig). 1997 óta saját irodát vezet. Építészelmélettel és építészeti gyakorlattal párhuzamosan foglalkozik: elméletben kortárs építészettel, gyakorlatban műemléki tervezéssel. 1997-től 2015-ig - állandó munkatársaival, Szabó Ágnessel és Gábor Mónikával - sok egyéb mellett az Országgház homlokzatrekonstrukciós munkáin dolgozott.

Mersits Ildikó

Kós Károly-díjas, okleveles építésztechnológus. 1973-ban diplomázott a BME Építésztechnológiai Karán, 1997-ben MBA végzettséget szerzett. 1973-tól 2015-ig oktatott docensként a Pollack Mihály Műszaki Főiskola Épület-szerkezettan Tanszékén, ill. a jogutód Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karának Urbanisztika Tanszékén. Egyik megalapítója volt a Településmérnöki képzésnek. 1976-78-ban kivitelező szakmérnöki képzésben vett részt. 1984-85 közt az OMVH Pécsi Kirendeltségén műemléki felügyelő, 1995-2001 között Dombóvár főépítésze volt. Magántervezőként elsősorban épület felújítások, műemléki rehabilitációk tervezésével, népi építészeti emlékek felújításával foglalkozik.

Bátányi Péter

Művészettörténész, tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán folytatta. Jelenleg a Miniszterelnökség Kulturális Örökségvédelmi Főosztályán dolgozik. Rendszeresen publikál építészettörténeti és műemlékvédelmi témakörökben, úgy a nyomtatott, mint az elektronikus sajtóban. Kutatási tevékenysége és érdeklődése elsősorban Magyarország, valamint Közép-Európa barokk kori és historizáló kastélyépítészetére irányul.

Burián Gergő

2008-ban szerzett diplomát a BME Építésztechnológiai karán. Tanulmányai során félévathallgatáson vett részt a Miami University-n (Oxford, Ohio, Usa) és a Norwegian University of Science and Technology-n (Trondheim, Norvégia). 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió, Paulinyi-Reith műterem munkatársa, ahol több sikeres tervpályázat projektvezetője, majd 2013 óta műteremvezető. 2010 óta Breeam Nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Budapesti Corvinus Egyetemen. 2014 óta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építőművészet DLA képzés résztvevője.

Csanády Pál

1994-ben végzett a BME építészkarán, 1997-ben ugyanott a Rajzi és Formaismereti Tanszék PhD képzésén, Török Ferenc tematikájával. 1997-2009 között az *Alaprajz* felelős szerkesztője, magántervező, 2010-től a *Metszet* és a *terlap.hu* főszerkesztője.

Deák Márton

Geográfus, a Lechner Tudásközpont távérzékelési szakértője, emellett 2011 óta csillagászati földrajzot, hiperspektrális adatfeldolgozást és térinformatikát oktat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természetföldrajzi Tanszékén. Egyetemi tanulmányai alatt egy évig urbánogeográfiát tanult a berlini Humboldt Egyetemen. Kutatási témája a hiperspektrális űrfelvételek alkalmazási lehetőségei, a Lechner Tudásközpontban általános távérzékelési szakértési feladatokat lát el. Tagja az ELTE Térinformatikai Műhelyének és az International Society for Digital Earth-nek. Jelenleg disszertációján dolgozik, melynek témája a hiperspektrális űrfelvételek természetföldrajzi alkalmazása.

Harmath Tamás

Építész, 1996-ban diplomázott az YMMF Építész karán, elnyerte az ÉTE Diplomadíját. 2002-ben kapott diplomát az YMMF Tervező Szakmérnöki képzésén. 1995 és 1997 között dolgozott a Kapy és Kiss Építészirodában építész munkatársként. 1997-2006 között közös építészirodát vezetett Szoják Balázssal, a Szoják és Társa Építészstúdióval. 2006-tól az Unitef Zrt. főtervezője majd 2009-től az Óbuda Építész Stúdió építésze. 2014-től az MCCSZ mérnökiroda projektvezető tervezője. 2015-től a Lechner Tudásközpont Építészeti Osztály vezetője.

Kari Szabolcs

Okleveles szerkesztőtervező-építésztechnológus, BIM menedzser (Lechner Tudásközpont, Építészeti iroda). 2014-ben szerezte meg oklevelét a Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki és Informatikai Karán Köztársasági Ösztöndíjjal. 2015 tavasza óta a Lechner Tudásközpont Építészeti irodájának munkatársaként építésztervező, és BIM menedzser, valamint BIM és GIS témájú kutatások résztvevője, és innovatív, pontfelhő-alapú felmérési technológiákon alapuló informatikai megoldások kutató-fejlesztője. Fő érdeklődési területe az épületinformációs modellezés (BIM) és annak implementációja az építészeti tervezés és feldolgozás során, mellyel a számítógépes építészeti munka hatékonyság növelhető.

Osorio, José Manuel López

Építész, épület-rehabilitációs szakértő, 2005 óta a Málaga Egyetem Építészeti Karának (EAM) docense. Elsősorban műemlékvédelmi munkák kapcsolódnak a nevéhez: Albayzín naszrid városfalának, illetve mór lakóházainak restaurálása, vagy például Granada mudejár stílusú temploma, a San Juan de los Reyes helyreállítása.

Signore, Roberto del

1954-ben született római építész, művészettörténész, az urbinói egyetemen végzett, majd a La Sapienza egyetemen szerzett doktorátust. Jelenleg a Róma Város 2. sz. épített örökségvédelmi főosztályának (Dipartimento VIII direzione del Servizio 2 "Valorizzazione, salvaguardia, tutela e fruizione beni architettonici,") igazgatója és vezető építésze, számos műemlék-helyreállítás kutatója és vezető tervezője.

Szabó Éva DLA

Okleveles építészmérnök. 1976-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, 1997-ben MBA végzettséget szerzett. 1976-tól oktat a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán, ill. a jogutód Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karán, mellette magántervezőként, építési szakértőként dolgozik, elsősorban műemlék-helyreállítási projekteken. 1978–79-ben műemlékvédelmi szakmérnöki képzésben vett részt, majd az OMF pécsi kirendeltségén volt gyakornok. 1993–1994 folyamán Svájcban folytatott építési menedzseri tanulmányokat. Egyik alapítója volt az Építőmester szakmérnöki képzésnek. 2007-ben a PTE Breuer Marcell Doktori Iskolájában szerzett DLA fokozatot. 2007–2015 között az Urbanisztika Tanszék vezetője. Jelenleg a PTE MIK Építészeti és Várostervezési Tanszék habilitált docense, az MMK Építési Tagozatnak elnökségi tagja.

Kóródy Anna

Építészmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök. A BME Építészmérnöki Karán végzett 2011-ben diplomadíjjal, 2014-ben pedig ugyanitt a PhD Doktori Iskolában szerzett abszolutúriumot. Jelenleg doktorjelölt, és a Forster Központ munkatársa. Doktori kutatása keretében a spanyolországi kortárs örökségvédelem tendenciáit vizsgálja.

Ongrádi Melinda

Okleveles építészmérnök, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Karán szerzett diplomát. Szakújságíró, fordító, a Magyar Környezettudatos Építés Egyesülete (HuGBC) tagja. 2009-től a HG.hu internetes építészeti és dizájnmagazin szerkesztő-újságírója, majd a Város rovat vezetője lett. Kutatja az innováció, kreativitás, építészet és dizájn határterületeit, és elkötelezetten támogatja a fenntartható és jövőtudatos irányzatokat.

Riedel Miklós Márton

Okleveles építészmérnök, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Karán szerezte a diplomáját 2004-ben, azóta saját építészirodájában tervezőként dolgozik. A Kortárs Építészeti Központ egyik alapítója, a Magyar Építőművészek Szövetségének tagja. 2013–15 között a Magyar Cserkészszövetség Mérnökirodájának igazgatójaként a nagykovácsi Teleki-Tisza-kastély műemléki felmérését és felújítását vezette. Jelenleg a Lechner Tudásközpont vezérigazgatója.

Rostás Péter, Dr.

A Budapesti Történelmi Múzeum főigazgató-helyettese, művészettörténész. 2001-ben végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karán.

Sik András PhD

Az ELTE geográfus szakán diplomázott 2003-ban, a Lechner Tudásközpontban működő Térbeli Szolgáltatások Igazgatóság vezetőjeként olyan projektekkal foglalkozik, amelyekhez az építészeti és a térinformatikai szemléletmód ötvözete szükséges, például két- és háromdimenziós téradatokat integrált kezelésével, drónos-lézerszkenneres terepi adatgyűjtéssel, térbeli elemzéssel városi és térségi léptékben, valamint újszerű webes térképi ábrázolásmódok kipróbálásával.

Timon Kálmán

Aranydiplomás építészmérnök, független kutató, építészeti szakíró. 1965-től számos publikáció és könyv szerzője. 1992–1998 között Budapest XVIII. kerületének főépítésze. 1998-tól 2002-ig a Magyar Építész Kamara kiadványainak szerkesztője. Az Amerikai Építésztervezők Intézetének (AIBD) tagja.

Várnagy Szabina

Okleveles építészmérnök, diplomáját a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Karán szerezte. Szakmai gyakorlatát Roth János Építészműtermében, valamint Kassán és az indiai Bangalorban szerezte. Több építészeti kezdeményezés önkéntese, mint például a Fürdő- és Közösség-építő Kalákák, vagy a Budapest100 programsorozat. 2015-től a Lechner Tudásközpont Építészeti irodájának munkatársa.

Veöreös András PhD

Okleveles építészmérnök, műemléki szakmérnök. 2007-ben szerzett PhD fokozatot a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen. 2004 óta Győr-Moson-Sopron megyében műemlék-felügyelőként dolgozik, munkája során több ICOMOS-díjas helyreállítás készült el. 2011 óta a Széchenyi István Egyetem Építészettörténelmi és Városerőssítési Tanszékének docense, ahol építészettörténelmi és műemlékvédelmi szakterületen oktat.

Vukoszávlyev Zorán

1996-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán a Középülettervezési Tanszéken. Diplomadíjas, MTA-OTDT Pro Scientia Aranyérmes, Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjas, MTA Bolyai Ösztöndíjas. 2003-ban PhD-fokozatot szerzett. Egyetemi docens a BME Építészettörténelmi és Műemléki Tanszéken. Számos magyar és nemzetközi konferencia előadója (Bangkok, Ourense, Washington, Kielce, Velence), építészeti szakíró. A *Kortárs holland építészet* című könyv szerzője, a *Új evangélikus templomok társaszerkesztője*, a *Kortárs portugál építészet* társ-szerzője.

Zsembery Ákos PhD

Okl. építészmérnök (BME 2000), műemlékvédelmi szakmérnök (BME 2004), műemléki szakértő, egyetemi adjunktus a BME Építészmérnöki Karán az Építészettörténelmi és Műemléki Tanszéken. Kutatási területe a műemlékvédelem elméletének és gyakorlatának kapcsolata, valamint a műemlék-bemutatói módszerek kritikai elemzése. Emellett műemléki helyreállítások tervezője és szakértője.

Műem, lékelve

Definíció: A skanzen az a hely, ahol az eredeti helyükön feleslegessé váló, és emiatt várhatóan szétrohadó épületeket összehordjuk, hogy egy helyen rohadjanak szét

Illusztráció:

Kérjük meg a helyi mekkmestert, hogy korszerű SBS-modifikált lemezzel bizonyítsa: a természetes anyagok ócskák!

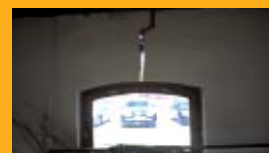
Mit tegyünk, ha a karban nem tartott zsúptetőnk romlásnak indul? (A karbantartásra ne is gondoljunk, az muzeológushoz méltatlan!)

Használjuk a lyukat az épület benapozására, természetes szellőzésére, azaz hagyjuk a fenébe az egészet!

S végül: egyébként a szellőzésre a boltozott ablaksemölkök is kiválóan alkalmas – ezt a fotót szerett statikaprofessoromnak ajánlom, „a nyomott öv néha húz” jeligré.

Alkalmazzunk öko-megoldást: fedjük le az egészet vastagon mohával, az olyan bijo. Hát nem? De.

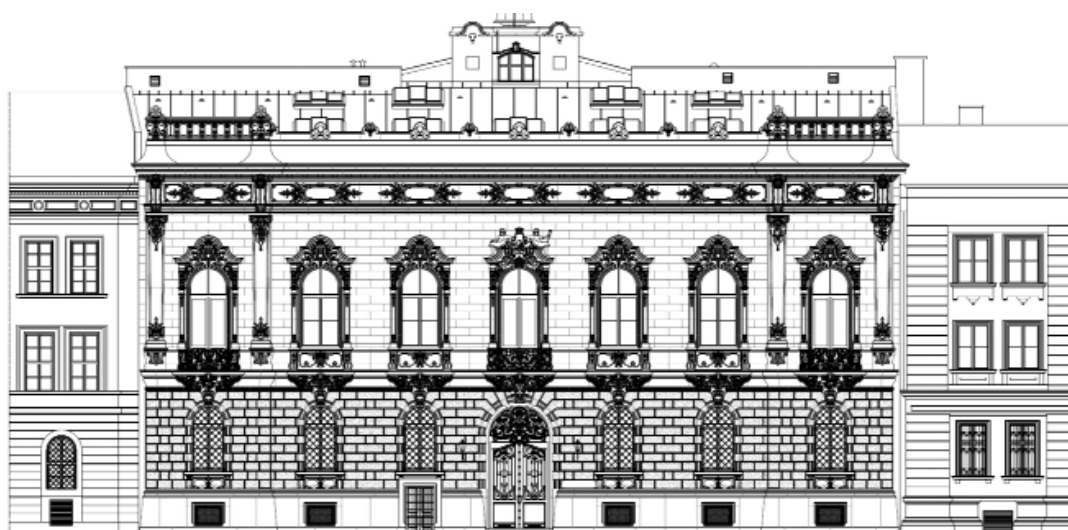
Gyűjtés és fotó: csépe

www.archmaaik.com

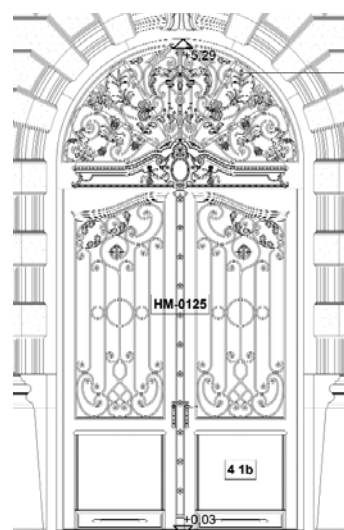
arch.

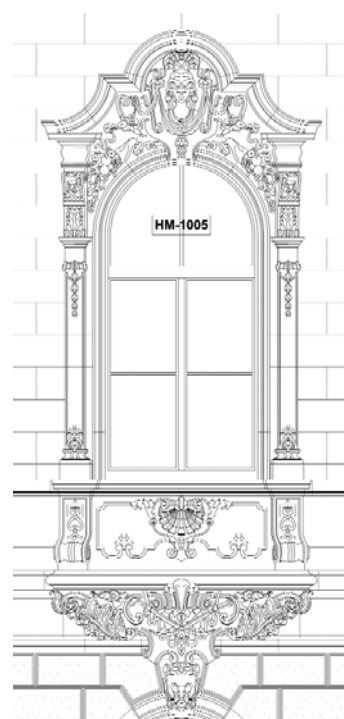
© MAIK - 2016 - WWW.ARCHMAIK.COM - 5043

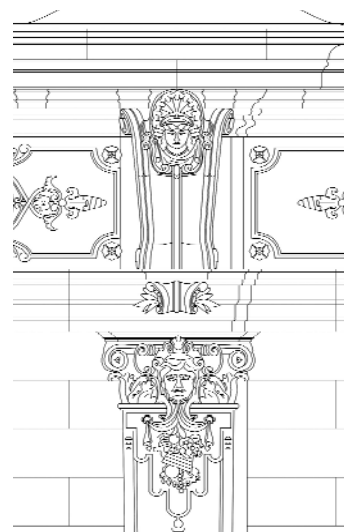
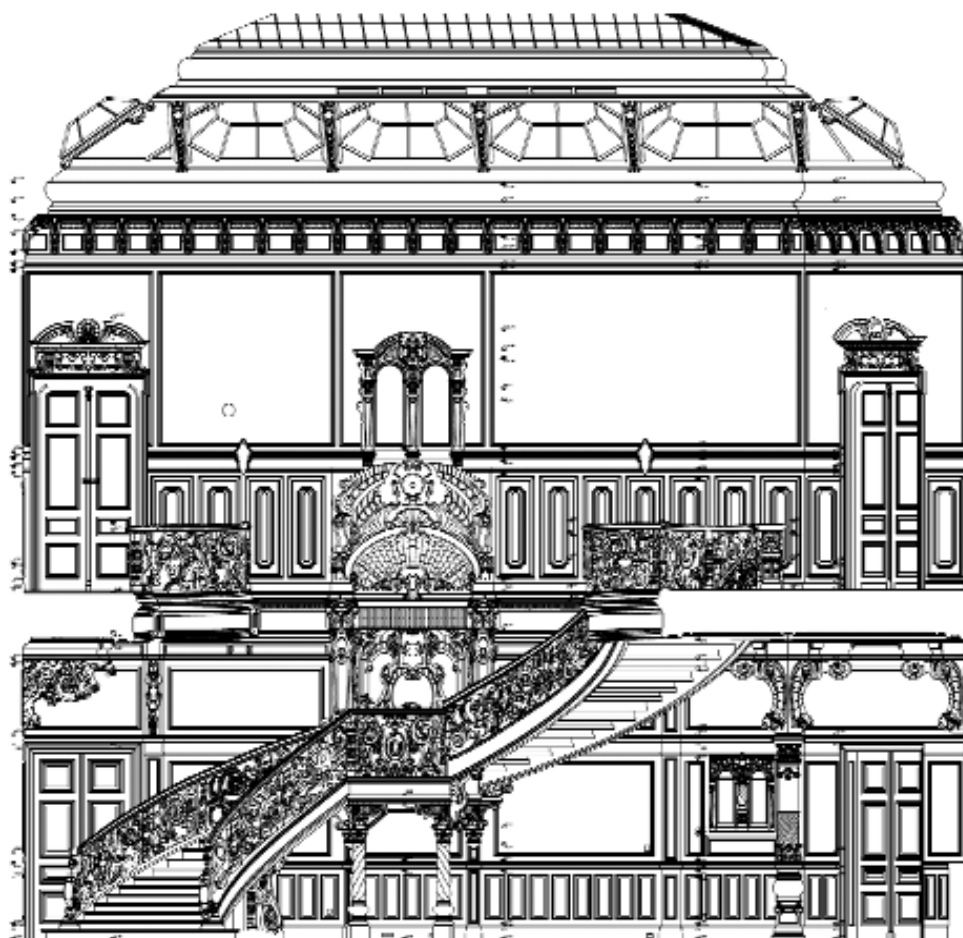
10/b. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota Múzeum utcai homlokzata, ortofotó alapján megrajzolva

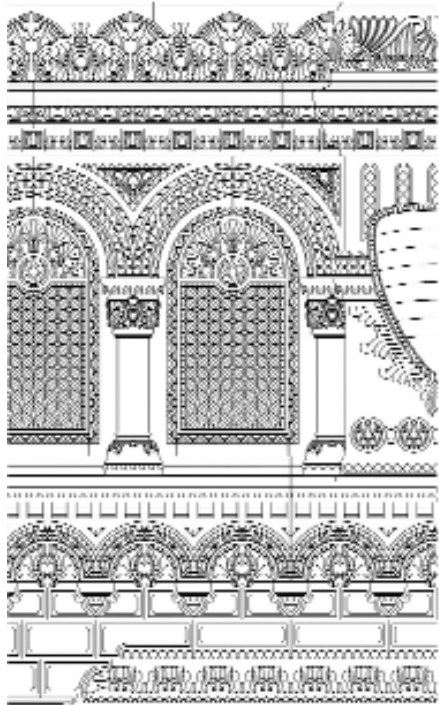

11/b. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota Múzeum utcai homlokzatrészletei, ortofotó alapján megrajzolva

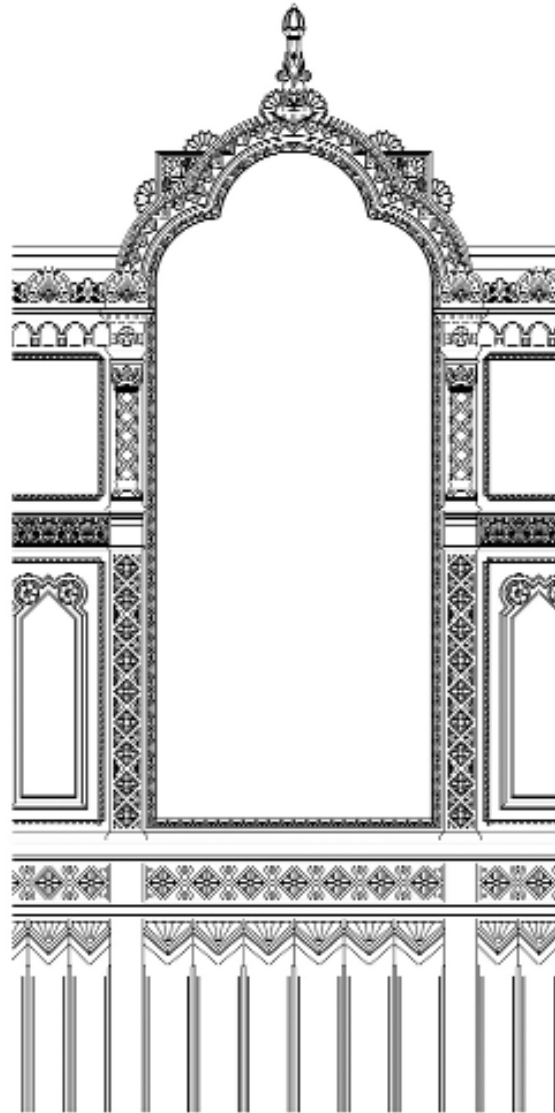

12/b. ábra. A budapesti Károlyi-Csekonics-palota halljának falnézete, ortofotó alapján megrajzolva

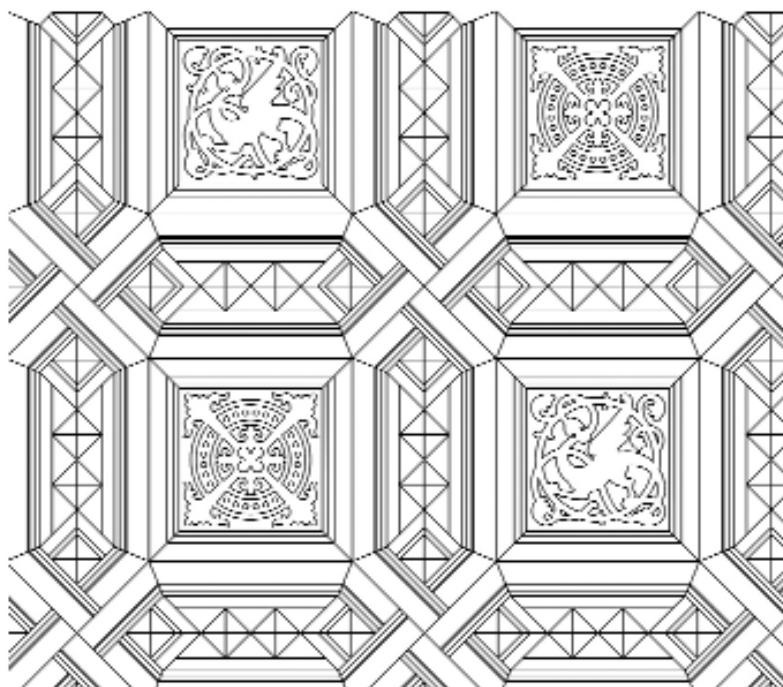

A kandalló részletének rajza

A falburkolat részletének rajza

A padló részletének rajza

E számunk elkészítését a Várgondnokság támogatta

